

اقتصاد

اقتصادی، تحلیلی

سال سی ام - تیر ۱۴۰۱ قیمت: ۲۰۰۰ تومان

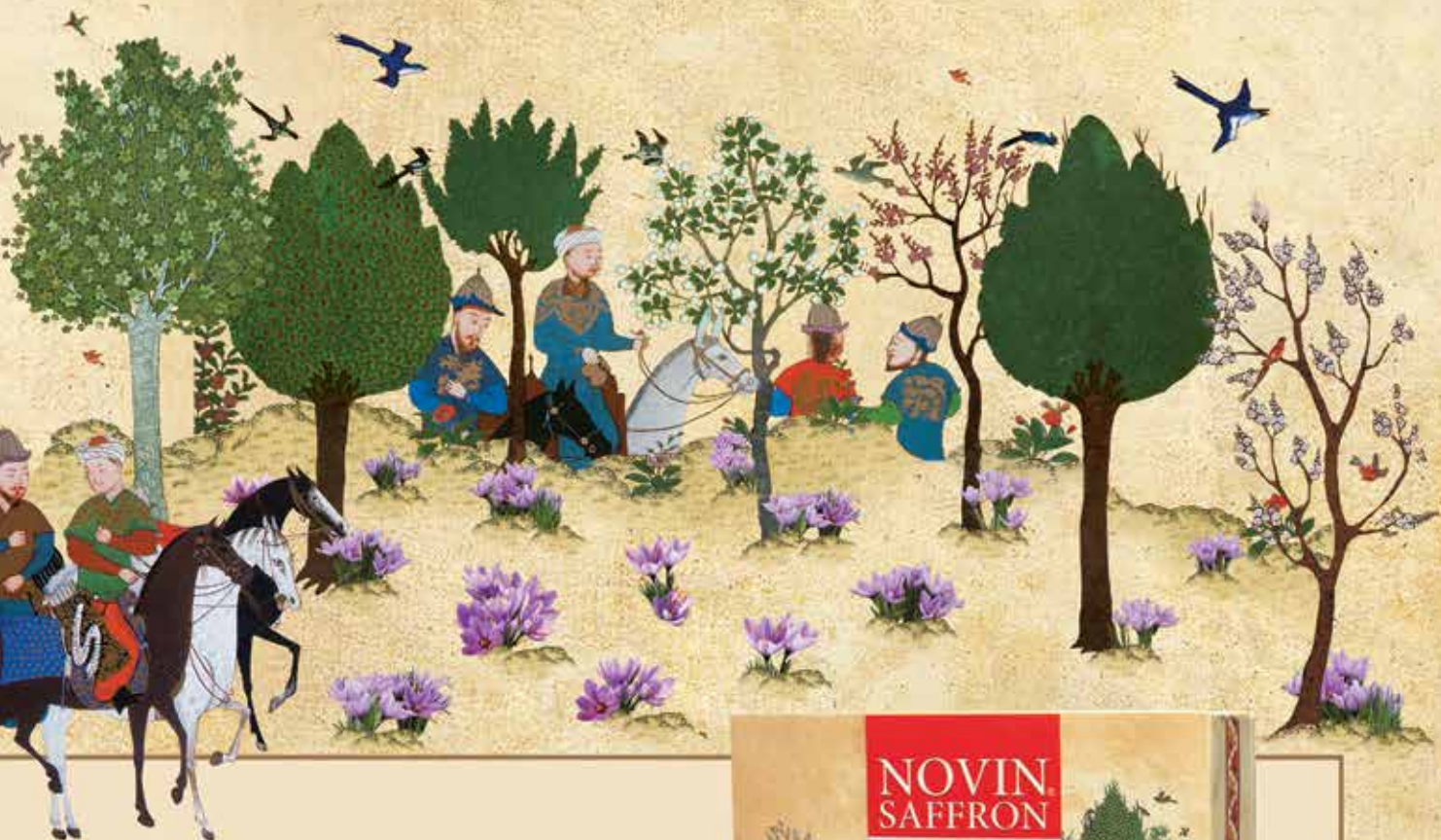

وضعیت سرمایه گذاری خارجی ها در ایران

- ◀ نگاهی به فعالیت های تحقیق و توسعه
در شرکت های دانش بنیان
- ◀ استراتژی توسعه صنعتی کشور
- ◀ مروری بر تجارت ایران طی سه ماهه نخست ۱۴۰۱
- ◀ گره های ساختاری اقتصاد از نگاه ۸۰ تولید کننده
- ◀ انتظارات تورمی و آثار آن بر بازارها

NOVIN SAFFRON

saffron@novinsaffron.com
[novinsaffron](https://www.instagram.com/novinsaffron)
[09123317986](https://www.facebook.com/novinsaffron)
[novinsaffron](https://www.linkedin.com/company/novinsaffron)

کارخانه: مشهد، شهرک صنعتی توس، نیش اندیشه ۶، پردیس نوین زعفران

تلفن: ۰۵۱-۳۲۲۵۳۱۴۷ فکس: ۰۵۱-۳۲۲۵۵۲۲۶

دفتر خدمات مشتریان تهران: اتوبان شهید چمران، پارک وی، خیابان جوانان، ابتدای خیابان ب پلاک ۱، طبقه سوم، واحد ۷

تلفن: ۲۲۰۱۵۸۰۰-۲۲۰۱۱۷۰۰-۲۲۰۱۱۸۰۰

- ۲ اهمیت سرمایه گذاری خارجی در توسعه اقتصادی
- ۳ وضعیت سرمایه گذاری خارجی هادر ایران
- ۶ گره های ساختاری اقتصاد از نگاه ۸۰ تولید کننده
- ۹ ابزارهای رشد اقتصادی کدام است؟
- ۱۰ نگاهی به فعالیت های تحقیق و توسعه در شرکت های دانش بنیان
- ۱۵ استراتژی توسعه صنعتی کشور
- ۲۰ رکورد تورم ماهانه شکست
- ۲۳ انتظارات تورمی و آثار آن بر بازارها
- ۲۶ مروری بر تجارت ایران طی سه ماهه نخست ۱۴۰۱
- ۲۸ ریال هوشمند می شود
- ۳۰ جایگاه گروه بریکس در اقتصاد جهانی
- ۳۵ برنامه های دولت برای کسب درآمد ۲۰ میلیارد دلاری از ترانزیت ۱۴۰۱
- ۳۷ فاجعه بی آبی
- ۳۹ انتقاد از نحوه قیمت گذاری کالاهای صادراتی
- ۴۳ بازگشت ۱۲ واحد صنعتی راکد استان به چرخه تولید
- ۴۵ لزوم حذف تعهد ارزی در حوزه زعفران به عنوان مشوق صادراتی

صاحب امتیاز و مدیر مسوول:

مهندس حمیدرضا شوشتریان

زیر نظر شورای نویسندگان

سردبیر:

مهندس حسین کوه زاد

گروه ترجمه:

زهرا پزشکی

خبرنگار:

جلیل فروتن

ویراستار:

احمد حسین زاده

طراحی: هدی امیر

عکس:

حسین نظامی

واحد بازرگانی:

تلفکس: ۰۵۱-۳۸۴۴۳۰۷۴

پایگاه اینترنتی:

فرشاد عباسی

نشانی:

نشانی: مشهد - خیابان فلسطین

فلسطین ۱ - ساختمان سروش

طبقه تحتانی

تلفکس: ۰۵۱-۳۸۴۴۳۰۷۴

تهران - شریعتی - خیابان دستگردی

پلاک ۷۴

طبقه دوم - واحد ۳

تلفن: ۰۲۱-۲۲۲۲۰۹۶۱

دورنگار: ۰۲۱-۲۲۲۶۹۰۳۲

www.eghtesadasia.ir
eghtesadeasia@gmail.com

اهمیت سرمایه‌گذاری خارجی در توسعه اقتصادی

حسین کوه‌زاد - سردبیر

یکی از راه‌های مناسب جهت پیمودن مسیر توسعه و رشد، جهانی‌شدن و گسترش پیوندهای اقتصادی کشورها با یکدیگر، استفاده از دانش فنی و توانایی‌های مالی کشورهای خارجی است. این امر می‌تواند از طریق ورود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی تحقق یابد. استفاده از این ابزار نه تنها برای کشورهای در حال توسعه بلکه برای کشورهای توسعه‌یافته حیاتی به نظر می‌رسد.

امروزه بسیاری از کشورهای جهان به واسطه عدم تامین منابع داخلی برای سرمایه‌گذاری، تمایل شدیدی به جذب سرمایه‌های خارجی پیدا کرده‌اند. از طرفی دیگر نیز معمولاً کشورها برای استفاده از اثرات تکنولوژی‌های بالا یا کمبود کالای سرمایه‌ای مناسب برای سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذاران خارجی را به عنوان یک فرصت نگاه می‌کنند. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی طی دو دهه اخیر رشد قابل توجهی در دنیا داشته و تلاش‌هایی برای جذب هر چه بیشتر سرمایه‌گذاری خارجی در کشورهای در حال توسعه شکل گرفته است، اما نتیجه چنین تلاش‌هایی در ایران توفیق چندانی نداشته و ورود سرمایه خارجی به کشور همواره اندک بوده است.

بنابر اعلام کنفرانس تجارت و سازمان ملل (آنکتاد)، میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران طی سال ۲۰۲۱ به ۱ میلیارد و ۴۲۵ میلیون دلار رسیده که در مقایسه با سال گذشته از رشد اندکی برخوردار بوده است. از سوی دیگر تجزیه و تحلیل‌های آمارهای منتشر شده وزارت صنعت، معدن و تجارت، در ارتباط با توزیع بخشی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سال ۱۳۹۸ نشان می‌دهد ۷۷ درصد از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در صنایع کالای اولیه و خام، معدن نفت و گاز صورت گرفته است و عملاً این سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر رشد اقتصادی و افزایش تولید و رفاه جامعه تأثیرات مثبت چندانی نداشته است. در مجموع شواهد حاکی از این است که چنانچه ورود سرمایه‌های خارجی بهره‌وری را افزایش دهد، بهره‌مندی اقتصاد بیشتر خواهد بود.

تجربه‌های موفق بین‌المللی در جذب سرمایه‌گذاری خارجی نشان می‌دهد کشورهایی نظیر چین، کره جنوبی و سنگاپور به سرمایه‌گذاری خارجی، نگاهی فراتر از ابزار تامین مالی دارند و به عنوان ابزاری برای توسعه و انتقال فناوری از خارج نگاه می‌کنند. کشوری که نداند چه نوع فناوری را برای چه بخشی از تولید می‌خواهد، یعنی آمایش سرزمینی عالمانه و سیاست صنعتی دورنگر و اولویت‌گذاری آموزشی و پژوهشی هوشمندانه نداشته باشد، نمی‌تواند به سرمایه‌گذاری خارجی در راستای منافع بلندمدتش سامان بدهد.

وضعیت سرمایه گذاری خارجی هادر ایران

حسین کوه زاد

حدود ۱۶۵ میلیون دلار رسیده و سهم حدود ۱۲ درصدی از کل سرمایه گذاری خارجی در کشور را در این سال به خود اختصاص داده است. کنفرانس تجارت و توسعه سازمان ملل (آنکتاد) هر سال در سلسله گزارش های «سرمایه گذاری خارجی جهان» به بررسی روند سرمایه گذاری خارجی در کشورهای مختلف می پردازد و طی آن آمار مربوط به سرمایه گذاری مستقیم خارجی کشورهای جهان را منتشر می کند.

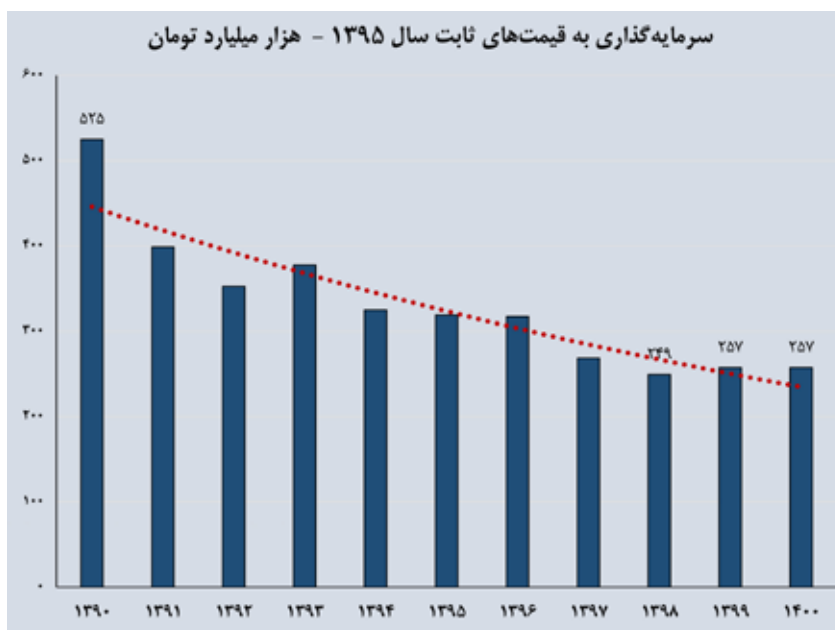
افزایش ۶,۱۸ درصدی سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران در سال ۲۰۲۱

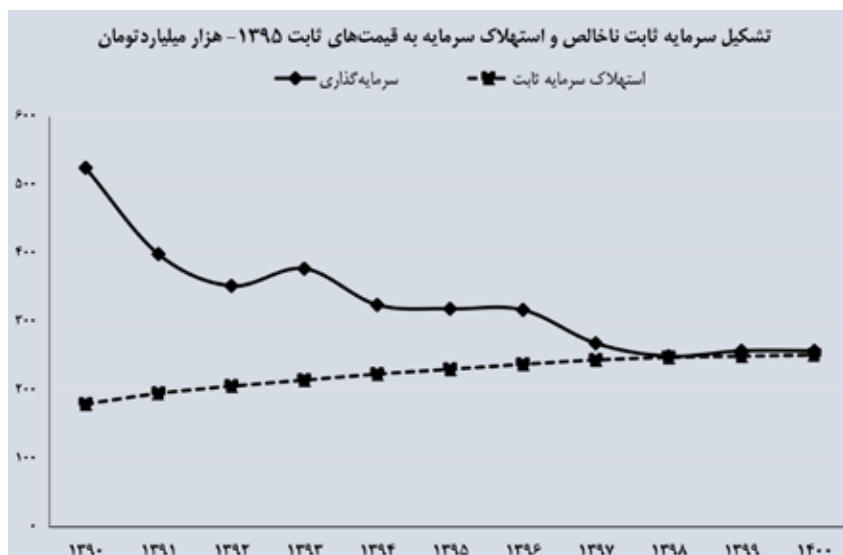
بر اساس گزارش «سرمایه گذاری خارجی جهان ۲۰۲۲»، میزان سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران طی سال ۲۰۲۱ به ۱ میلیارد و ۴۲۵ میلیون دلار رسیده است. میزان سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران در سال ۲۰۲۰ معادل ۱ میلیارد و ۳۴۲ میلیون دلار بود؛ یعنی میزان سرمایه گذاری خارجی در ایران در سال ۲۰۲۱ با افزایش (۸۳ میلیون دلاری) ۶,۱۸ درصدی مواجه شده است. سرمایه گذاری خارجی در ایران در سال های ۲۰۲۰ و ۲۰۱۹ و ۲۰۱۸ به ترتیب ۱۱ درصد، ۳۶,۴ درصد و ۳۰ درصد افت کرده بود.

میزان جذب سرمایه گذاری خارجی ایران در سال ۲۰۱۹ برابر با ۱ میلیارد و ۵۰۸ میلیون دلار، در سال ۲۰۱۸ برابر با ۲ میلیارد و ۳۷۳ میلیون دلار در سال ۲۰۱۷ برابر با ۵ میلیارد و ۱۹ میلیون دلار بوده است. این رقم در سال ۲۰۱۶ برابر با ۳ میلیارد و ۳۷۲ میلیون دلار بود. ایران در سال ۲۰۱۴ بالغ بر ۲ میلیارد و ۱۰۵ میلیون دلار سرمایه گذاری مستقیم خارجی

داده های سرمایه گذاری خارجی در ایران طی ۲۰ سال گذشته نشان می دهد بالاترین رقم جذب سرمایه در ایران ۴,۵ میلیارد دلار بوده است. طی ۲۰ سال منتهی به سال ۱۳۹۹ روند سرمایه گذاری خارجی ایران با فراز و نشیب های زیادی مواجه بوده که از جمله مهمترین دلیل آن می توان به تحریم های بین المللی، بی ثباتی اقتصادی و فضای نامناسب کسب و کار در ایران اشاره کرد. طی این مدت، بالاترین میزان سرمایه گذاری در سال ۱۳۹۱ و به مبلغ حدود ۴,۵ میلیارد دلار جذب شده است. پس از آن، جذب سرمایه خارجی در کشور روند نزولی در پیش گرفته و در سال ۱۳۹۴ به کمترین میزان خود طی ۲۰ سال گذشته با رقم ۹۴۵ میلیون دلار رسیده است. به دنبال امضای برجام مجدداً سرمایه گذاری خارجی در ایران در سال ۱۳۹۵ افزایش پیدا کرد، اما پس از آن، به دلیل سیاست های آمریکا و زمزمه های خروج این کشور از برجام مجدداً جذب سرمایه خارجی روند کاهشی در پیش گرفت و پس از خروج کامل آمریکا از برجام رقم سرمایه گذاری خارجی در سال ۱۳۹۸ به شدت کاهش یافت و به حدود یک میلیارد دلار رسید. در سال ۱۳۹۹ سرمایه گذاری خارجی در ایران حدود ۱,۳۴ میلیارد دلار بوده که این رقم در مقایسه با سال ۱۳۹۸ حدود ۳۹ درصد افزایش یافته است.

عمده سرمایه گذاری خارجی در ایران از طریق سرمایه گذاری مستقیم خارجی صورت گرفته است و سرمایه گذاری در اوراق بهادار، سهم اندکی از سرمایه گذاری خارجی را تشکیل می دهد. در سال ۱۳۹۹ سرمایه گذاری در اوراق بهادار با افزایش حدود ۶۹ درصدی نسبت به سال ۱۳۹۸ به

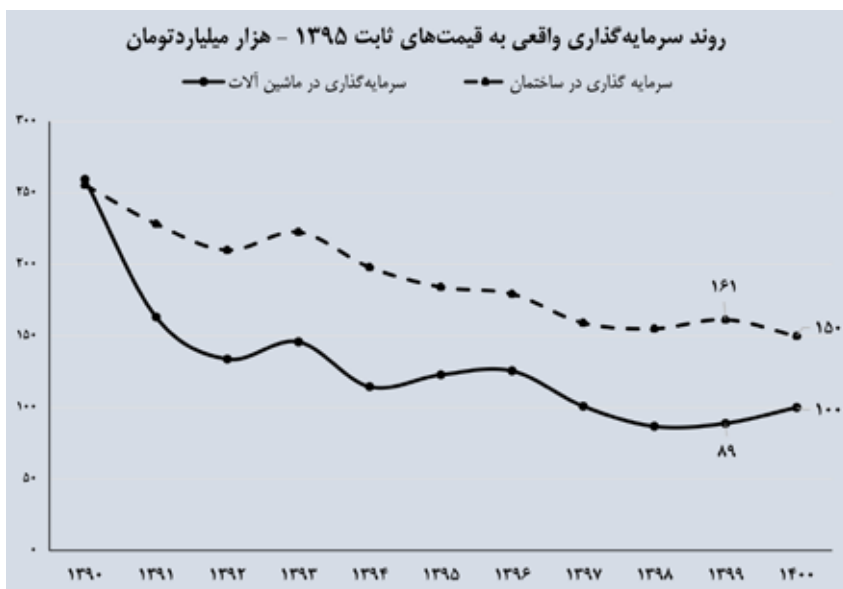
خارجی کشورهای توسعه یافته از سرمایه گذاری مستقیم خارجی کشورهای در حال توسعه بیشتر بوده است اما در سال ۲۰۲۰، این روند معکوس شد و در سال ۲۰۲۱ ادامه یافت. سهم کشورهای در حال توسعه از کل سرمایه گذاری مستقیم خارجی انجام شده در جهان در سال ۲۰۲۱ نزدیک به ۵۲٫۸۷ درصد برابر با ۸۳۶ میلیارد و ۵۷۱ میلیون دلار بوده است. این رقم در سال ۲۰۲۰ برابر با ۶۶٫۳ درصد بود.

و کشورهای توسعه یافته ۷۴۵ میلیارد و ۷۳۹ میلیون دلار سرمایه گذاری مستقیم خارجی جذب کردند که ۴۷٫۱۲ درصد کل سرمایه گذاری مستقیم خارجی در جهان است. این رقم در سال ۲۰۲۰ برابر با ۳۱٫۲ درصد بود.

به نظر می رسد، آغاز شیوع کرونا در سال ۲۰۲۰ بر میزان جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی کشورهای توسعه یافته به شدت تاثیر گذاشته است و این روند همچنان ادامه دارد. کشورهای در حال توسعه در سال ۲۰۱۲ برای نخستین بار، از کشورهای توسعه یافته در جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی پیشی گرفتند و این وضعیت را در سال ۲۰۱۴ نیز حفظ کردند. این وضعیت بار دیگر در سال ۲۰۱۸ اتفاق افتاد.

سه کشور نخست جهان در جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی

آمریکا با ۳۶۷ میلیارد و ۳۷۶ میلیون دلار، چین با ۱۸۰ میلیارد و ۹۵۷ میلیون دلار و هنگ کنگ با ۱۴۰ میلیارد و ۶۹۶ میلیون دلار به ترتیب در رتبه های اول تا سوم به لحاظ جذب سرمایه گذاری

جذب کرده بود که این رقم در سال ۲۰۱۵ به ۲ میلیارد و ۵۰ میلیون دلار کاهش یافته بود. میزان سرمایه مستقیم خارجی جذب شده در سال ۲۰۱۳ نیز ۳ میلیارد و ۵۰ میلیون دلار بوده است. این رقم در سال ۲۰۱۲ برابر با ۴ میلیارد و ۶۶۲ میلیون دلار برآورد شده بود.

سهم ایران از میزان کل جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در جهان

بر اساس این گزارش، سال گذشته میلادی در جهان، ۱٫۵۸۲ تریلیون دلار جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی انجام شده که نسبت به سال پیش از آن، ۶۱۹ میلیارد و ۱۷۱ میلیون دلار بیشتر است.

سهم ایران از این میزان سرمایه گذاری در جهان ۰٫۰۹ درصد است. سهم ایران در سال ۲۰۲۰ برابر با ۰٫۱۳ درصد و در سال ۲۰۱۹ برابر با ۰٫۰۹ درصد بود.

نزول ۸ پله ای ایران جایگاه ایران در آخرین سال دولت دوازدهم

بر اساس این گزارش، ایران در سال ۲۰۲۱ (۱۴۰۰) در جایگاه ۸۰ در میان کشورهای مورد بررسی را به خود اختصاص داده که نسبت به گزارش سال گذشته ۸ پله نزول داشته است. البته میزان سرمایه گذاری مستقیم خارجی در سال ۲۰۲۰ در بسیاری از کشورها به علت شیوع کرونا به شدت کاهش یافته است.

بر این اساس، ایران در سال ۲۰۲۰ (۱۳۹۹) در جایگاه ۷۲ در میان کشورهای مورد بررسی قرار گرفته بود و نسبت به گزارش سال پیش از آن ۶ پله صعود داشت. البته میزان سرمایه گذاری مستقیم خارجی در سال ۲۰۲۰ در بسیاری از کشورها به علت شیوع کرونا به شدت کاهش یافته بود.

ایران در سال ۲۰۱۹ با ۲۳ پله نزول جایگاه ۷۸ و در سال ۲۰۱۸ با ۱۰ پله نزول جایگاه ۵۵ را به خود اختصاص داده بود. جایگاه ایران در سال ۲۰۱۷ (۱۳۹۶) برابر با ۴۵ بود.

پیشی گرفتن دوباره کشورهای در حال توسعه از توسعه یافته در جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی

با اینکه همیشه سرمایه گذاری مستقیم

مستقیم خارجی قرار دارند.

سرمایه گذاری مستقیم خارجی جذب شده برخی کشورها

میزان سرمایه گذاری مستقیم خارجی جذب شده توسط برخی کشورهای دیگر فرانسه حدود ۱۴ میلیارد دلار، آلمان ۳۱ میلیارد دلار، انگلیس ۲۷ میلیارد و ۵۶۱ میلیون دلار، کانادا ۵۹ میلیارد و ۶۷۶ میلیون دلار، ژاپن ۲۴۶ میلیارد دلار است.

در پی این گزارش، ایران مکان مناسبی برای سرمایه گذاری است اما عوامل بیگانه سعی دارند تا مانع دیده شدن این کشور پهناور برای خارجی ها باشند.

توقف رشد سرمایه گذاری

در همین راستا اتاق بازرگانی تهران در جدیدترین گزارش خود به بررسی وضعیت سرمایه گذاری های جدید در اقتصاد ایران در سال های گذشته پرداخته که نشان از توقف رشد در این حوزه دارد.

در بازه زمانی منتهی به سال ۱۴۰۰، روند عمومی تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به قیمت های ثابت سال ۱۳۹۵، نزولی بوده و میانگین نرخ رشد سالانه سرمایه گذاری طی این بازه زمانی، منفی ۶.۹ درصد بوده است.

کمترین رقم سرمایه گذاری کشور به قیمت های ثابت، مربوط به سال ۱۳۹۸ و برابر با قیمت ۲۴۹ هزار میلیارد تومان است که کمتر از نصف رقم سال ۱۳۹۰ به حساب می آید.

در سال ۱۴۰۰، سرمایه گذاری واقعی کشور فقط ۳۴ هزار میلیارد تومان افزایش یافت به نحوی که رشد در این سال نسبت به سال ۱۳۹۹، نزدیک به صفر درصد بوده است.

با فرض رشد سالانه پنج درصدی سرمایه گذاری از سال ۱۴۰۱ به بعد، در سال ۱۴۱۵ یعنی بعد از گذشت ۱۴ سال، سرمایه گذاری واقعی کشور به رقم سال ۱۳۹۰ خواهد رسید و با فرض رشد سالانه ۱۰ درصدی، این اتفاق در سال ۱۴۰۸ رخ خواهد داد که خوشبینانه به نظر می رسد.

برای سومین سال متوالی و بر اساس داده های به قیمت ثابت ۱۳۹۵ بانک مرکزی،

در سال ۱۴۰۰، تقریباً استهلاک سرمایه با رقم سرمایه گذاری جدید در این سال برابر شده است. این اتفاق بدین معنی است که کاسته شدن از سرعت رشد سرمایه گذاری و میل کردن رشد مزبور به سمت صفر، موجب شده استهلاک سرمایه گذاری های قبلی با سرمایه گذاری های جدید برابری کند و شکاف بین این دو رقم به حداقل برسد. استمرار روند فعلی می تواند نگرانی پیشی گرفتن استهلاک از سرمایه گذاری جدید را تشدید کند.

روند عمومی سرمایه گذاری واقعی در حوزه ماشین آلات و ساختمان طی سال های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ کاهشی بوده، به نحوی که سرمایه گذاری در ساختمان از حدود ۲۵۶ هزار میلیارد

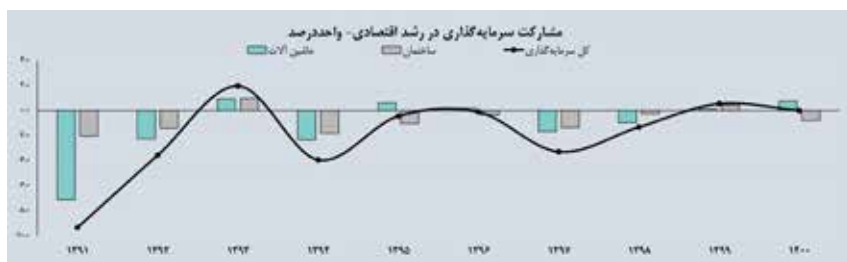
روند سرمایه گذاری در سال ۹۹ و ۱۴۰۰

تومان به قیمت ثابت ۱۳۹۵ در سال، به ۱۵۰ هزار میلیارد تومان در سال ۱۴۰۰ رسیده است. سرمایه گذاری در ماشین آلات نیز در همین بازه زمانی از ۲۶۰ هزار میلیارد تومان به ۱۰۰ هزار میلیارد تومان رسیده است.

در دوره زمانی ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۰، فقط در سه سال ۱۳۹۳، ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ رشد کل سرمایه گذاری در ایران مثبت بوده است که بالاترین عدد به سال ۱۳۹۳ بازمی گردد. میانگین نرخ رشد سالانه سرمایه گذاری در حوزه ماشین آلات در این بازه زمانی، منفی ۹.۱ درصد و در حوزه ساختمان منفی ۵.۲ درصد بوده است.

منبع: ایسنا، اتاق بازرگانی ایران، اتاق بازرگانی تهران، برنا

گره‌های ساختاری اقتصاد از نگاه ۸۰ تولیدکننده

سید مهدی موسوی / پژوهشگر اقتصادی

دشواری دریافت مجوزهای کسب و کار، حق بیمه قراردادهای، ضعف نظام مالیاتی، پیش‌بینی ناپذیری قوانین صادرات، کیفیت نازل کالاهای وارداتی، چندنرخ بودن ارز و ضعف در نظام استاندارد از موانع گسترش تولید هستند. افراد زیادی در کشور مایل به ایجاد کسب و کار هستند اما موانع فراوان در مقابل آن‌ها، عزمشان را در ادامه راه سست می‌کند. اهمیت این موضوع به اندازه‌ای است که حفظ نظام اداری حاکم بر فضای کسب و کار کشور، حتی با وجود رفع تحریم‌ها، همچنان مانعی جدی بر شکوفایی اقتصاد ایران خواهد بود. سهولت محیط کسب و کار، یک معیار مهم برای پایش وضعیت اداری و اقتصادی در کشور است زیرا فضای کسب و کار مناسب می‌تواند کارآفرین را دلگرم و سرمایه‌گذار خارجی را به تزیق سرمایه در کشور ترغیب کند. این گزارش حاصل روایت مشکلات ۸۰ تولیدکننده داخلی است که پس از دسته‌بندی موضوعی، برخی از آن‌ها به صورت مستقیم در قالب «روایت» در هر بخش آمده است. یادآور می‌شود مطالب بیان شده در این گزارش، فقط بیان مشکلات، از زبان تولیدکنندگان بوده و به آثار اقتصاد کلان آن وارد نشده است.

روایت ۱:

یک فعال اقتصادی قصد تأسیس بازارچه دائمی صنایع دستی برای جذب گردشگر در شهرستان دماوند داشته است؛ در همین راستا یک مجوز سه ماهه موقت برای راه‌اندازی به وی تخصیص داده شد. همچنین گفته شد از او حمایت همه‌جانبه صورت خواهد گرفت اما پس از سه ماه با تغییر فرمان مسئول میراث فرهنگی منطقه، فرآیند مجوزدهی با مشکل روبه‌رو شد و دستور تخریب ابنیه آماده شده نیز صادر شد؛ آن‌هم در حالی که سرمایه‌گذاری انجام شده تا این مرحله نیز با دستور مقام‌های قبلی انجام گرفته بود. علت اصلی در مشکل به وجود آمده، تفسیر پذیری قوانین در اعضای مجوز و تعارض منافع مقام‌های مربوطه در ساخت چنین بنایی بوده است.

معضل حق بیمه قراردادها

قانونگذار با هدف دریافت حق بیمه کارگرانی که در مراکز غیر قابل دسترسی مشغول به کار هستند، ماده ۴۱ را در قانون تأمین اجتماعی پیش‌بینی کرده است. سازمان تأمین اجتماعی طبق این ماده، اقدام به تعیین درصدهایی برای قراردادهای پیمانکاری کرده که بر اساس آن درصدها، حق بیمه را دریافت می‌کند. تعیین درصد و تدوین بخش‌نامه‌های مرتبط نیز بر عهده سازمان تأمین اجتماعی خواهد بود. مبلغ حق بیمه در این حالت که به اصطلاح «حق بیمه قراردادها» نامیده می‌شود از حق بیمه حالت مرسوم بسیار بیشتر است.

دست باز سازمان تأمین اجتماعی در گرفتن بی‌ضابطه حق بیمه قراردادهای عاملی برای جبران کسری درآمد این سازمان تبدیل شده است. این اقدام اما بهای افزایش فشار بر محیط کسب و کار صورت می‌گیرد. همچنین تعیین ضرایب حق بیمه قرارداد توسط مأمور بیمه، راه را برای اعمال نظرهای شخصی و به دنبال آن بروز فساد اداری در روند اجرایی باز گذاشته است. گرفتن این حق بیمه، موجب از بین رفتن انگیزه تأمین اجتماعی برای بازرسی جامع و کشف تخلف‌ها خواهد شد. در این قالب، نهایت حق بیمه قابل حصول از کارفرما دریافت شده و بازرسی بیشتر، فقط موجب کشف افراد بیمه نشده و بالا رفتن هزینه‌ها خواهد شد.

لزوم تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار صدور مجوز از ابزارهای حاکمیت برای کنترل فرآیندها است. هر نوع اصطکاک و استفاده نادرست از این ابزار نمایش دهنده، تصویری غیرشفاف و پیچیده از آینده هر فعالیتی است و ناامیدی و انصراف کارآفرین و سرمایه‌گذار از بازار را به همراه خواهد داشت.

مقایسه دشواری این مسیر با سهولت درآمدزایی در فعالیتهای غیرمولد، هر ایده نوآورانه‌ای را به سوی فعالیتهای غیرمولد هدایت کرده و سبب هدایت حجم بالای نقدینگی کشور به فعالیتهای سوداگرانه به جای تولید می‌شود.

ورود به کسب و کارهای زیادی مانند کشاورزی پیشرفته و یکپارچه، خودروسازی، ساخت بیمارستان و درمانگاه، کارگزاری بورس، توسعه نیروگاه و تأمین برق داخل و صادرات به خارج از کشور و استخراج از معادن به دلیل دشواری‌های دریافت مجوز، سخت یا ناممکن شده است. ورود به هر یک از این حوزه‌ها می‌تواند در برقراری تعادل در بازار آن‌ها و افزایش رفاه خانوار نیز موثر باشد.

حق بیمه قراردادهای با توجه به فرآیندی که سازمان تأمین اجتماعی برای مطالبه آن دارد، به عاملی تبدیل شده که هم کارگر و هم کارفرما از آن متضرر شده‌اند. با وجود این، سازمان تأمین اجتماعی حق بیمه قرارداد را به عنوان منبع درآمدی پایدار در نظر قرار داده و از قبل آن کسری درآمد خود را جبران می‌کند. با این حال، تعداد زیادی از کارگران در برابر دریافت حق بیمه قرارداد، بیمه نمی‌شوند و خدمات اجتماعی نیز به آن‌ها تعلق نمی‌گیرد. پیچیدگی قوانین مربوط به انواع بیمه‌ها، به فشارهای مالی به تولیدکنندگان تازه‌کار نیز منجر می‌شود. این فشار به دلیل آشنا نبودن با قوانین است و می‌تواند از همان ابتدا تولیدکنندگان را با جرایم سنگین روبه‌رو سازد. حاصل این اتفاق نابودی کسب و کار در همان ابتدای راه است.

روایت ۲:

یک شرکت نرم‌افزار که در سال ۱۳۷۸ تأسیس شده در حسابرسی ۱۰ ساله شرکت متحمل ۳۲۰ میلیون تومان جریمه در سال ۱۳۸۸ شده است؛ آن هم در حالی که این شرکت در طول ۱۰ سال گذشته به طور پیوسته حق بیمه‌های خود را به تأمین اجتماعی پرداخت کرده است. در این موارد کارشناسان بیمه با استفاده از تبصره‌های خاص همچون حق بیمه قراردادهای اقدام به جریمه شرکت‌ها در راستای جبران کسورات مالی خود می‌کنند. در این راه نیز ابزارهای مسدودیت حساب شرکت‌ها را در دست دارند. فرآیند شکایت از کارشناسان و سازمان تأمین اجتماعی نیز زمان‌بر و بسیار هزینه‌بر است به گونه‌ای که افراد مجبور به پرداخت شده و در عمل فرصت احقاق حق از آنان سلب می‌شود.

مالیات‌هایی بابهای سنگین

اعمال مالیات بر ارزش افزوده بر بنگاه‌های اقتصادی، سبب کاهش فروش بنگاه می‌شود؛ سود بنگاه را نیز کاهش می‌دهد و صاحبان بنگاه مجبور می‌شوند، قیمت‌های کمتری را مطالبه کنند تا جبران این مالیات برای خریدار کالای آن‌ها صورت پذیرد. به همین دلیل مالیات بر ارزش افزوده سبب افزایش میزان

مالیاتی می‌شود که در مواردی تأثیر مستقیم در کاهش سود بنگاه‌ها دارد.

بخش زیرزمینی اقتصاد که خود را از پرداخت مالیات معاف کرده، همه بار مالیاتی خود را به بخش شفاف منتقل می‌کند. در واقع بخش رسمی مقداری از درآمد خود را به عنوان مالیات می‌پردازد و به ازای آن خدمات عمومی مناسبی دریافت نمی‌کند، در نتیجه قدرت رقابت خود در بازار را از دست می‌دهد.

نکته عجیب در نظام مالیاتی ایران، بی‌عدالتی در توزیع مالیات پرداختی توسط بخش‌های مختلف اقتصاد است که در کنار ارقام بزرگ فرار مالیاتی، نظام مالیاتی ایران را به نظامی ناعادلانه و ناکارآمد تبدیل کرده است. سهم مالیاتی تولید بیش از چهار برابر سهم بخش زیرزمینی در اقتصاد است. روش محاسبه نیز به این شکل است که نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی متوسط دنیا ۲۵ درصد و در ایران کمتر از ۱۰ درصد است.

روایت ۳:

یکی از تولیدکنندگان در ۱۳۹۱ به اشتباه اظهارنامه مالیاتی خود را تکمیل کرد. پس آن برای اصلاح اشتباه به این سازمان مراجعه کرد اما سازمان حاضر به اصلاح فرم ارسالی نشد. در همین راستا تولیدکننده ضمن جمع‌آوری مدارک مربوط به دارایی خود، نزدیک به سه سال برای اصلاح اظهارنامه وقت گذاشت. در این بین، جریمه عدم پرداخت به صورت مستمر به اصل مبلغ اضافه می‌شد. در نهایت ایشان مجبور شد تولیدی خود را تعطیل و در یک شرکت مشغول به کار شود.

نبودن نظارت بر استانداردهای وارداتی

فرآوانی و تعدد تعرفه‌های گمرکی، امکان اعمال سلیقه در تخصیص تعرفه به کالاهای تشدید می‌کند. از آنجایی که آزمایشگاه‌های گمرکی کشور، امکان شناسایی تفاوت‌های جزئی تعرفه‌ها را ندارد، خطای اندازه‌گیری یا تخلف در تعیین میزان تعرفه کالاهای افزایش می‌یابد. از سوی دیگر، ابزار حاکمیت در اعمال تنظیم‌گری بر ورود کالاهای بی‌کیفیت نیز کاهش یافته و امکان ورود کالاهای باکیفیت پایین‌تر نیز ممکن می‌شود.

از طرفی تولیدکننده داخلی موظف است، برای دریافت مجوزهای لازم هنگام تأسیس کارگاه و بقای تولیدی خود، استانداردها را بر اساس قوانین رعایت کند. در این شرایط قیمت تولید برای کالای داخلی بیشتر از کالای وارداتی است و در عمل فرصت رقابت از تولیدکننده داخلی سلب می‌شود.

روایت ۴:

یکی از تولیدکنندگان کلاه ایمنی، با مشکل عرضه کالا با قیمت پایین‌تر از تولیدی در سال ۹۲ مواجه شد. تصور می‌کرد واردات کالاهای چینی با کیفیت پایین و قیمت پایین عامل ضرر دهی شرکت اوست. به گفته وی، واردکنندگان کالاهای بی‌کیفیت را در غالب کالاهای باکیفیت وارد کشور می‌کردند و در این بین مأموران گمرک نیز نظارت درست و کاملی بر این مساله نداشتند. در این میان ممنوعیت تولید موتورسیکلت کاربراتور به یکباره به بازار شوک وارد کرده و در عمل تولیدی کلاه ایمنی ورشکست شد. در حال حاضر این کارگاه پس از تعدیل بیشتر کارگرانش، همچنان به سختی مشغول به کار است.

نبودن پیش‌بینی‌پذیری و ثبات در قوانین صادراتی

آغاز فعالیت مولد و راه‌اندازی کسب و کار جدید، مستلزم داشتن تصویری روشن و شفاف از آینده وضعیت اقتصاد است. فعالان کسب و کار باید بتوان پیش‌بینی رخدادهای اقتصادی در بلندمدت را داشته باشند. در غیر این صورت، تمایل به فعالیت بلندمدت کاهش می‌یابد؛ در نتیجه افراد به سمت فعالیت‌های کوتاه‌مدت و به طور عموم، نامولد سوق پیدا می‌کنند؛ لذا برای رونق تولید، پیش‌بینی‌پذیری اهمیت می‌یابد.

حق بیمه قراردادها با توجه به فرآیندی که سازمان تأمین اجتماعی برای مطالبه آن دارد، به عاملی تبدیل شده که هم کارگر و هم کارفرما از آن متضرر شده‌اند

***

سهام مالیاتی تولید بیش از چهار برابر سهم بخش زیرزمینی در اقتصاد است. روش محاسبه نیز به این شکل است که نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی متوسط دنیا ۲۵ درصد و در ایران کمتر از ۱۰ درصد است

***

دولتمردان با اتخاذ تصمیم‌های لحظه‌ای و تغییر مکرر قوانین صادراتی، سبب می‌شوند تجار ایرانی نتوانند به قراردادهای خود متعهد بمانند و در نتیجه مشتریان و اعتماد خود در کشورهای هدف صادراتی را از دست بدهند.

***

نظام‌های چند نرخ ارز، زمینه‌ساز تخصیص منابع به سود رانت‌جویی‌های ناشی از تفاوت نرخ‌های ارز است

***

یکی از تولیدکنندگان بیسکویت که محصول خود را به طور کامل صادر می‌کرد، در سال ۱۳۹۶ و پس از افزایش قیمت کالاهای اساسی به ناگاه با ممنوعیت صادرات همه اقلام تولید از فرآورده‌های شیری مواجه شد. در پی این ممنوعیت تولیدکننده همه بازار صادراتی خود را از دست داد. پس از این اتفاق برای حفظ سرمایه‌اش مجبور شد کارخانه را تعطیل کند و به دنبال آن همه کارگران بیکار شدند.

بی‌ثباتی نرخ ارز

ارز چندنرخه، آسیب‌های زیادی برای تجار به همراه دارد زیرا تفاوت قیمت ارز سبب برهم خوردن تعادل سود واردات و صادرات می‌شود. در سیستم‌های چندنرخه، صادرکنندگان ناچار به فروش ارز ناشی از فعالیت‌های خود به نرخ پایین تر از نرخ تعادلی (بازار آزاد) می‌شوند که این امر انگیزه توسعه صادرات را کاهش می‌دهد. در این شرایط واردات کالاهای نرخ‌های اسمی بسیار ارزان تمام می‌شود و تقاضا برای واردات زیاد می‌شود.

سیستم چند نرخ ارز، پیامدهای نامطلوبی در تخصیص منابع اقتصادی یک کشور دارد. به کارگیری این سیستم، سبب ایجاد تفاوت میان قیمت کالاهای داخل کشور با قیمت‌های بین‌المللی می‌شود که اختلال‌هایی در تصمیم‌گیری‌های کلان اقتصادی در زمینه تولید، مصرف و سرمایه‌گذاری ایجاد می‌کند و در نهایت به تخصیص ناکارآمد منابع و قاچاق معکوس می‌انجامد. و در این شرایط بخش قابل ملاحظه‌ای از توان جامعه، به جای آنکه صرف تلاش برای تولید و نوآوری شود، صرف استفاده از رانت‌های حاصل از تفاوت قیمت ارزهای متفاوت می‌شود.

در آرزوی رسیدن به استاندارد

ایجاد ثروت و توسعه ملی در کشورها به کمک فناوری‌های نوآورانه، از ضرورت‌های ظهور یک اقتصاد دانش‌بنیان است. مؤلفه مهم در این مسیر، تجاری‌سازی فناوری‌های نوآورانه و پیشرفته است که دستیابی به استاندارد، پیش‌نیاز توسعه و تکامل فناوری و فروش محصولات دانش‌بنیان است.

استانداردسازی، ابزار ارتقای سطح علم و فناوری در کشور است و قابلیت رقابت‌پذیری شرکت‌های فعال در عرصه بازارهای ملی و بین‌المللی افزایش می‌دهد. استانداردسازی از طریق اعمال الزامات دولتی مانند تبیین کمینه شرایط (استانداردهای اجباری) برای عوامل زیست‌محیطی، ایمنی و بهداشتی، ریسک استفاده از محصولات نوآورانه را کاهش دهد و ویژگی‌های عملکردی، سازگاری و انطباق این محصولات نوآورانه را با استانداردها آشکار می‌سازد. به این ترتیب موجبات جلب اعتماد خریداران و مصرف‌کنندگان فراهم شده و تجارت تسهیل می‌شود.

روایت ۵:

ادامه در صفحه ۱۹

ابزارهای رشد اقتصادی کدام است؟

□ داوود سوری — اقتصاددان

خواهد شد. اما جهت گیری نرخ رشد (نیل به سمت نرخ رشد مثبت یا نرخ رشد منفی) می تواند، به تنهایی مبنای کار سیاستگذاران و دولتمردان باشد و تغییر چنددهم درصدی نمی تواند خللی در ریل گذاری ها ایجاد کند.

باید توجه داشته باشیم که اندازه گیری و آمارگیری این شاخص ها بر مبنای نمونه گیری هاست و خطای نمونه گیری هم همیشه وجود دارد. تا زمانی که این آمارها در یک جهت حرکت کرده و یک پیام را به سیاستگذار منتقل می کنند، مشکلی وجود ندارد و زمانی که که مشاهده شود دو پیام متفاوت توسط بانک مرکزی و مرکز آمار ایران منتشر می شود، در این شرایط راه حل، حذف یکی از این دو نیست، بلکه باید دید چرا دو نهاد، دو پیام متفاوت به سیاستگذار می دهند و در این شرایط قضاوت کرد که آمار کدام به واقعیت نزدیک است. باید توجه داشت که وجود دو آمار نرخ رشد اقتصادی از سوی این دو مرجع، به نوعی بحث چک و بالانس را انجام می دهد و این مطلوب اقتصاد ایران است. سال هایی را در کشور تجربه کردیم که سیاستگذاران بر یک نهاد آماری فشار وارد می کردند که نرخ رشد بالاتری بدهد. در این شرایط اگر دو نهاد متفاوت داشته باشیم، از نااطمینانی هایی که در چارچوب کشور ما وجود دارد و سیاستگذاران می توانند به این نهادهای دولتی فشار وارد کنند، کم می شود.

در خصوص رشد ۴ درصدی در اقتصادی ایران هم باید به چند نکته توجه کرد. وقتی نرخ رشد اقتصادی اعلام می شود، منظور این است که اقتصاد ما نسبت به سال قبل از آن، چقدر بزرگ تر شده است. مثلاً اگر نرخ رشد اقتصاد ایران در سال ۱۴۰۰ (به استناد گزارش بانک مرکزی) ۴/۴ درصد و به استناد مرکز آمار ایران ۴/۳ درصد اعلام شده، اما در سال های پیش تر از آن، نرخ رشد منفی تجربه شده است، بنابراین طبیعی است که در سال ۱۴۰۰ نرخ رشد بالاتری از خود نشان دهد. بعد از تجربه چند سال نرخ رشد منفی، اعلام نرخ رشد مثبت، نه تعجب برانگیز است و نه منعکس کننده بزرگ شدن زیاد اقتصاد کشور؛ چرا که اقتصاد ما طی چند سال متوالی کوچک شده است و حالا با یک تغییر کوچک، نرخ رشد بالاتری را نشان می دهد. نکته دیگر این است که طبق اعلام و گزارش دولتمردان ما در نیمه دوم سال گذشته توانستیم، با افزایش درآمدهای نفتی مواجه شویم. طبیعی است که در این شرایط نرخ رشد بیشتری حاصل شود؛ اما این افزایش درآمد نفتی، حاصل تغییر سیاست ها نبوده است.

اینکه چقدر هدف گذاری نرخ رشد ۸ درصدی دولت قابل تحقق است، موضوع چندان قابل اهمیتی نیست؛ هدف گذاری باید بر این مبنا باشد که در چند سال متوالی و یک دوره طولانی، نرخ های رشد بالایی داشته باشیم و ابزارهای رسیدن به این اهداف را هم مشخص کنیم. در دولت های قبل در یک سال خاص حتی نرخ رشد دورقمی را به واسطه فروش نفت زیاد تجربه کردیم؛ اما تأثیر خاصی بر اقتصاد و وضعیت رفاهی خانوارهای ما نداشت. البته قابل انکار نیست که ممکن است با بروز تحولاتی در فروش نفت بتوانیم نرخ رشد ۸ درصدی را تجربه کنیم؛ اما تا زمانی که ندانیم راه های تحقق این نرخ در بلندمدت چگونه ترسیم می شود و چه ابزارهایی به کار گرفته می شود، به خودی خود، تحقق نرخ رشد بالا اهمیت ندارد.

دو نهاد مختلف با دو پایه آماری متفاوت، به اندازه گیری نرخ رشد اقتصاد می پردازند. تفاوت کوچکی که بین این دو نهاد وجود دارد، در امور آماری، تفاوت قابل توجهی محسوب نمی شود و طبیعی است. باید توجه داشته باشیم که محاسبه چنین ارقام و معیارهایی در اقتصاد بزرگ ایران، مدیون فروض مختلفی است که این نهادها بر مبنای آن ها انجام می دهند. در نهایت، تصمیم گیری براساس هر یک از فروض، باعث تغییر در نتیجه می شود. اما آنچه بیشتر قابل تاکید است، روندهایی است که این دو نهاد از خود به جای می گذارند. برآیند آمارهای هر دو نهاد مشخصا نشان می دهد که نرخ رشد اقتصاد ما در سال ۱۴۰۰ نسبت به سال ۱۳۹۹ شاید قابل توجه نباشد؛ اما مثبت بوده است که می تواند حامل پیام قابل توجهی باشد.

اگر بانک مرکزی سابقه طولانی تری در محاسبه تولید ناخالص داخلی کشور دارد؛ اما از طرف دیگر، عملیات و فرآیند محاسبات مرکز آمار ایران بسیار شفاف تر است. به بیان دیگر، مرکز آمار ایران، جزئیات بیشتری در اختیار محققان قرار می دهد و از این نظر نقطه قوت محسوب می شود. البته باید انتظار داشته باشیم که نرخ رشد اقتصادی سال گذشته، در آینده براساس آمارهای قطعی تغییر کند؛ چرا که در حال حاضر، نرخ های فعلی رشد اقتصادی بر مبنای آمارهای غیرقطعی و برآوردی است و در حال حاضر، در ابتدای ۱۴۰۱ قرار داریم و خیلی از آمارهای محاسبه نرخ رشد سال گذشته تغییر خواهد کرد. باید توجه داشته باشیم که در این نرخ ها، گرایش دولت ها نمود پیدا می کند. برداشت راقم آن است که اگر سال بعد، نرخ رشد سال ۱۴۰۰ را برآورد کنند، نتیجه، نرخ کمتری محاسبه

حسین کوه زاد

لزوم و تاثیر انکارناپذیر تحقیق و پژوهش در ارتقا و توسعه اقتصادی در کشور و توجه کشورهای در حال توسعه به انجام این امر در زمینه های مختلف، سیاستگذاران و برنامه ریزان برای تدوین برنامه های توسعه ای نیازمند آمارهای حوزه علم، فناوری و نوآوری هستند و برای دستیابی به این آمار جهت ارزیابی عملکرد و دسترسی به عوامل رشد خود گام برمی دارند.

مرکز آمار ایران آمارگیری از فعالیتهای تحقیق و توسعه شرکت های دانش بنیان را در سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۸ اجرا نموده است. در طرح آمارگیری از فعالیتهای تحقیق و توسعه شرکت های دانش بنیان که در قالب طرح آمارگیری از کارگاه های دارای فعالیت تحقیق و توسعه در سال ۱۳۹۹ اجرا شده است، بده شرکت های دانش بنیان مراجعه و اطلاعات مربوط به سال ۱۳۹۸ این واحدها جمع آوری شده است. هدف کلی از اجرای طرح آمارگیری از فعالیتهای تحقیق و توسعه شرکت های دانش بنیان، تهیه و تولید آمارهای مورد نیاز برای تعیین نماگرهای مهم تحقیق و توسعه شرکت های دانش بنیان از جمله تعداد محققین، هزینه های تحقیق و توسعه و تأمین نیازهای آماری دستگاه های برنامه ریزی است.

این گزارش از دو بخش تشکیل شده که بخش اول بر اساس آمار منتشر شده از گزارش مرکز آمار و بخش دوم از آمارهای آنلاین وبسایت مرکز شرکت های دانش بنیان معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، تهیه و تنظیم شده است.

رسیده است.

تعریف شرکت دانش بنیان

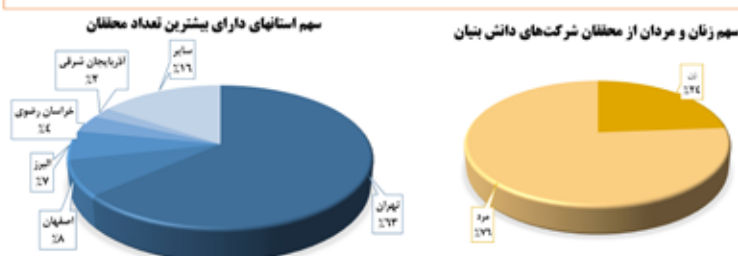
شرکت های دولتی، مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی و نیز شرکت تها و مؤسساتی که بیش از پنجاه درصد از مالکیت آنها متعلق به شرکت های دولتی و مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی باشد، مشمول حمایت های این قانون نیستند.

شرکت دانش بنیان، شرکت یا مؤسسه خصوصی یا تعاونی است که به منظور هم افزایی علم و ثروت، توسعه اقتصاد دانش محذور، تحقق اهداف علمی و اقتصادی (محدور، شامل گستره و کاربرد اختراع و نوآوری) و تجاری سازی نتایج تحقیق و توسعه (شامل طراحی و تولید کالاها و خدمات) در حوزه فناوری های برتر و با ارزش افزوده فراوان فعالیت داشته و بر اساس معیارهای مورد نظر آئین نامه اجرایی قانون حمایت از شرکت ها و مؤسسات دانش بنیان و تجداری سازی نوآوری ها و اختراعات، به تأیید "کارگروه ارزیابی و تشخیص صلاحیت شرکت ها و مؤسسات دانش بنیان و نظارت بر اجرا"

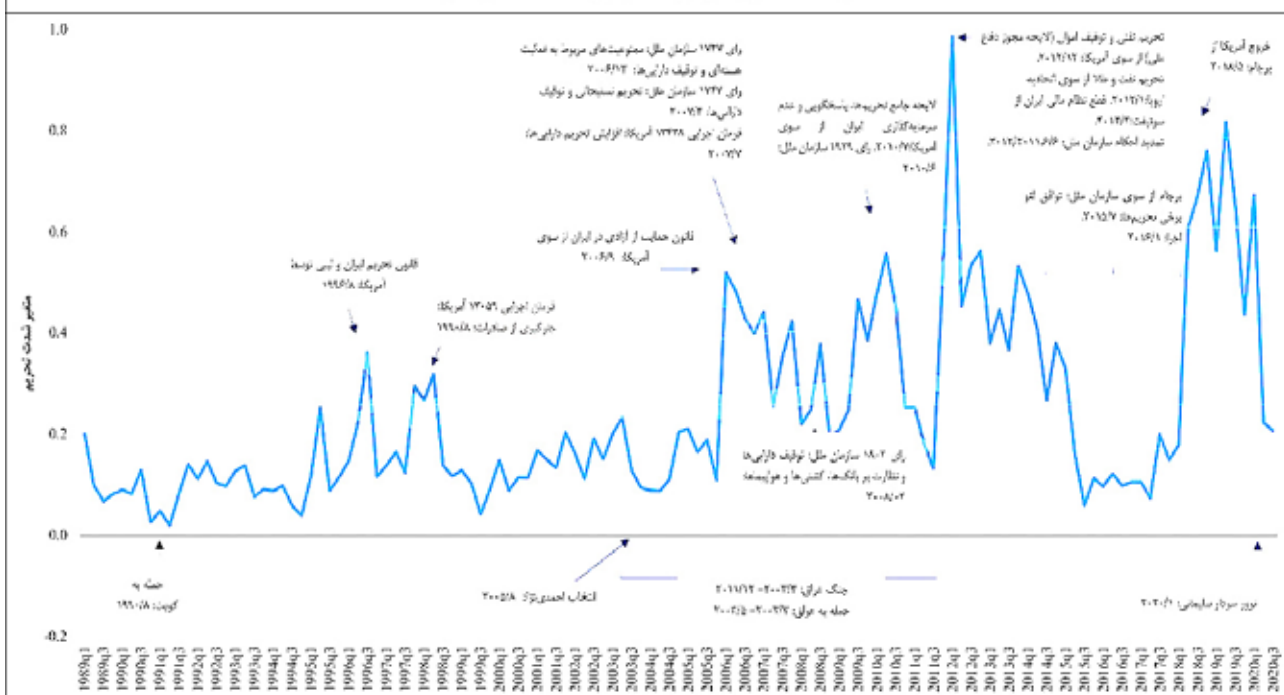
توزیع تعداد محققان شرکت های دانش بنیان - ۱۳۹۸

در سال ۱۳۹۸، تعداد ۲۰۳۴ نفر محقق در شرکت های دانش بنیان سراسر کشور مشغول به فعالیت بوده اند که از این تعداد، ۸۴۲۵ نفر آن را زنان و ۱۵۴۰۹ نفر را مردان تشکیل داده اند.

استانهای تهران، اسفهان و البرز به ترتیب سه استان دارای بیشترین تعداد محقق در شرکت های دانش بنیان کل کشور بوده اند.

متغير شدت تحریم طی دوره فصل اول ۱۹۸۹ تا فصل سوم ۲۰۲۰

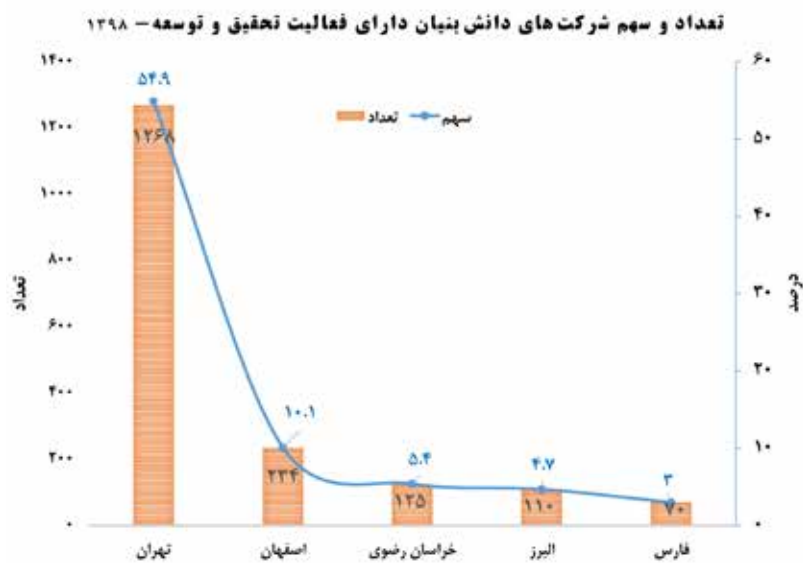
۲۸ پروژه کمترین تعداد را به خود اختصاص داده‌اند. در ضمن در بین انواع پروژه‌های تحقیق و توسعه پروژه‌های کاربردی بیشترین سهم و هزینه را به خود اختصاص داده‌اند و بعد از آن به ترتیب پروژه‌های توسعه‌ای و بنیادی قرار دارند. به علاوه گروه‌های تحصیلی علوم فنی و مهندسی و علوم انسانی به ترتیب با ۳۰/۹ درصد و ۳۰/۴ درصد بیشترین سهم و گروه هنر با ۲/۲ درصد کمترین سهم از تعداد محققان کارگاه‌های دارای فعالیت تحقیق و توسعه را به خود اختصاص داده‌اند.

برآیند این گزارش نشان می‌دهد در سال ۱۳۹۸، تعداد ۲۰ هزار و ۲۳۴ نفر محقق در شرکت‌های دانش‌بنیان سراسر کشور مشغول به فعالیت بوده‌اند که از این تعداد، ۴ هزار و ۸۲۵ نفر آن را زنان و ۱۵ هزار و ۴۰۹ نفر را مردان تشکیل داده‌اند. در ضمن در جریان بررسی تعداد محققان این حوزه دیده می‌شود که بیشترین تعداد محققان در استان‌های تهران، اصفهان و البرز هستند.

در این بین نگاهی به وضعیت جهان در حوزه تحقیق و توسعه نشان می‌دهد؛ در سطح

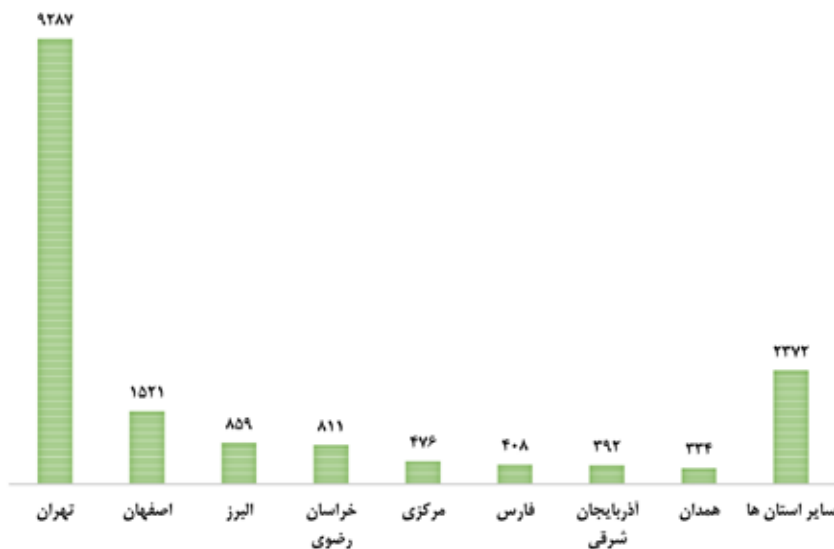
نقشه‌پراکندگی دانش بنیان‌ها

باتوجه به رشد روزافزون شرکت‌های دانش‌بنیان در ایران، پراکندگی و سهم این شرکت‌ها چگونه است؟ آیا دانش‌بنیان‌ها به همه صنایع و متخصصان نگاهی یکسان دارند یا توجه و سرمایه خود را به مواردی خاص معطوف کرده‌اند؟ براساس جدیدترین گزارش معاونت بررسی‌های اقتصادی اتاق تهران، در سال ۱۳۹۸ در ایران ۱۶ هزار و ۴۶۰ پروژه تحقیق و توسعه توسط شرکت‌های دانش‌بنیان در کشور

در جامعه آماری مورد بررسی در سال ۱۳۹۸ از ۲۳۰۷ شرکت دانش بنیان دارای فعالیت تحقیق و توسعه در کل کشور، استان‌های تهران، اصفهان، خراسان رضوی، البرز و فارس به ترتیب دارای بیشترین تعداد شرکت دانش بنیان دارای فعالیت تحقیق و توسعه بوده‌اند.

تعداد پروژه‌های تحقیق و توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان بر حسب استان - ۱۳۹۸

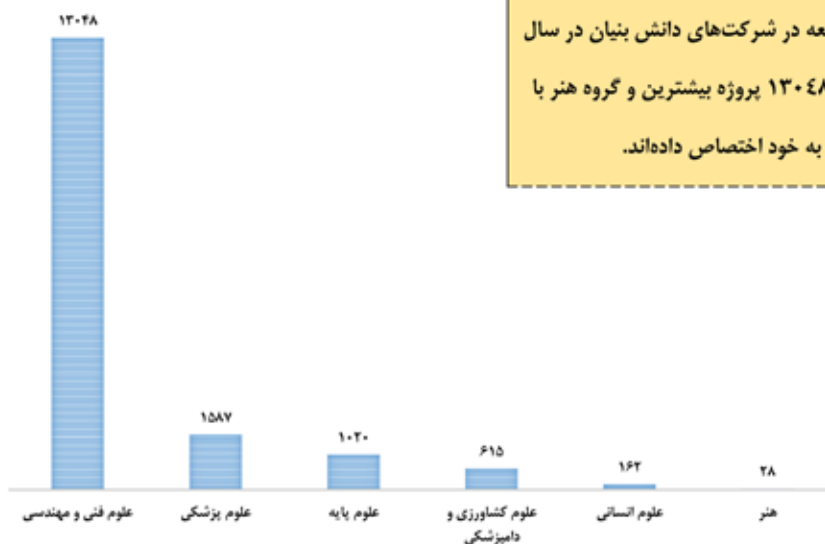

در سال ۱۳۹۸، تعداد ۱۶۴۶۰ پروژه تحقیق و توسعه مربوط به شرکت‌های دانش‌بنیان در کل کشور اجرا شده است که استان تهران با ۹۲۸۷ پروژه بیشترین و استان لرستان با ۱۶ عدد، کمترین تعداد پروژه تحقیق و توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان را به خود اختصاص داده‌اند.

اتحادیه اروپا و آمریکا از کل سرمایه‌گذاری جهانی در تحقیق و توسعه به ترتیب حدود ۳۰/۳ و ۳۷/۸ درصد کاهش یافته و در مقابل این سهم برای شرکت‌های چینی به‌طور قابل توجهی افزایش یافته و به ۱۵/۵ درصد رسیده است. در ضمن اتحادیه اروپا در ۲۰۲۰ با ۱۸۴/۱ میلیارد یورو سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه بیشترین سرمایه‌گذاری را در بخش خودرو و سایر حمل و نقل و کمترین سرمایه‌گذاری را در بخش ساخت و ساز داشته است. ایالات متحده آمریکا نیز در ۲۰۲۰، با ۳۴۳/۶ میلیارد یورو سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه، بیشترین سرمایه‌گذاری را در بخش خدمات فناوری اطلاعات و کمترین سرمایه‌گذاری را در بخش ساخت و ساز داشته است. چین نیز در آن سال با ۱۴۱ میلیارد یورو سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه بیشترین سرمایه‌گذاری را در بخش تولیدکنندگان فناوری اطلاعات و کمترین سرمایه‌گذاری را در بخش هوا و فضا داشته است. در ضمن بخش عمده رشد جهانی

جهانی بنگاه‌های آمریکایی با ۱۸/۱ درصد و چینی با ۹/۱ درصد بیشترین رشد را در تحقیق و توسعه در سال ۲۰۲۰ داشتند. این رشد در نتیجه تعدد شرکت‌های فعال در حوزه‌های فناوری اطلاعات و سلامت در آمریکا و فناوری اطلاعات در چین است، در مقابل سرمایه‌گذاری تحقیق و توسعه امارات متحده عربی در این سال حدود ۲/۲ درصد کاهش یافت. در سال ۲۰۲۰، سهم شرکت‌های مستقر در کشورهای عضو

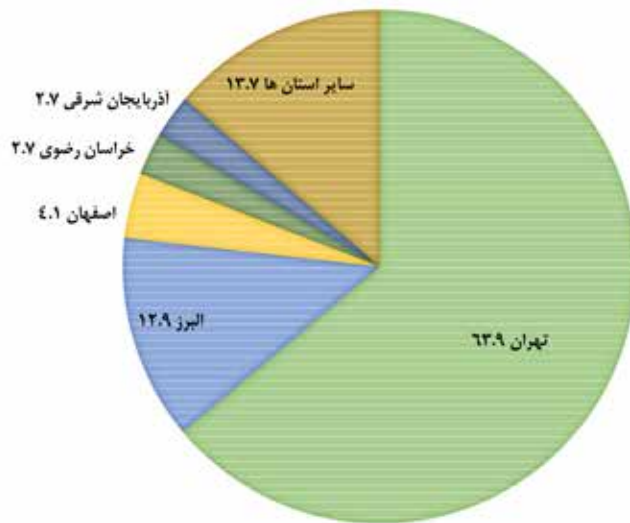
تعداد پروژه‌های تحقیق و توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان بر حسب گروه علمی - ۱۳۹۸

از مجموع ۱۶۴۶۰ پروژه تحقیق و توسعه در شرکت‌های دانش‌بنیان در سال ۱۳۹۸، گروه علوم فنی و مهندسی با ۱۳۰۴۸ پروژه بیشترین و گروه هنر با ۲۸ پروژه کمترین تعداد را به خود اختصاص داده‌اند.

توزیع هزینه‌های تحقیق و توسعه شرکت‌های دانش بنیان برحسب استان - ۱۳۹۸

در سال ۱۳۹۸ از مجموع حدود ۴.۱ هزار میلیارد تومان مخارج انجام شده بر روی تحقیق و توسعه شرکت‌های دانش بنیان در کل کشور، استانهای تهران، البرز و اصفهان به ترتیب بیشترین هزینه‌ها را در این زمینه به خود اختصاص داده‌اند. استان کردستان با ۱.۱ میلیارد تومان در پایین‌ترین سطح هزینه در این زمینه قرار دارد.

زمینه‌بوده‌اند.

اچکیده

• در سال ۱۳۹۸، ۲۰۲۳۴ نفر محقق در شرکت‌های دانش بنیان سراسر کشور مشغول به فعالیت بوده‌اند که از این تعداد، ۴۸۲۵ نفر آن را زنان و ۱۵۴۰۹ نفر را مردان تشکیل داده‌اند. استان‌های تهران، اصفهان و البرز به ترتیب سه استان دارای بیشترین تعداد محقق در شرکت‌های دانش بنیان در کل کشور بوده‌اند.

• از ۱۶۴۶۰ پروژه تحقیق و توسعه مربوط به شرکت‌های دانش بنیان در کل کشور در سال ۱۳۹۸، استان تهران با ۹۲۸۷ پروژه بیشترین و استان لرستان با ۱۶ عدد، کمترین تعداد پروژه تحقیق و توسعه شرکت‌های دانش بنیان را به خود اختصاص داده‌اند.

• در سال ۱۳۹۸، از نظر نوع پروژه، تحقیقات توسعه‌ای با ۵۲ درصد بیشترین سهم را از حیث

سرمایه‌گذاری در حوزه تحقیق و توسعه در سال ۲۰۲۰ مربوط به بخش خدمات ICT با سهم ۱۵/۵ درصد و پس از آن بخش سلامت با ۵/۷ درصد و تولیدکنندگان ICT با ۸/۱۲ درصد است.

در سال ۱۳۹۸ در مجموع تعداد ۲۳۰۷ شرکت دانش بنیان دارای فعالیت تحقیق و توسعه در کل کشور فعالیت داشته‌اند که اسداتان‌های تهران، اصفهان، خراسان رضوی، البرز و فارس به ترتیب دارای بیشترین تعداد شرکت دانش بنیان در این

تعداد شرکت‌های دانش بنیان کشور بر اساس نوع

شرکت‌های دانش بنیان مطابق با آیین‌نامه ارزیابی شرکت‌ها و موسسات دانش بنیان (مصوب کارگروه ۱۴۰۰/۱۱/۰۲) بر اساس معیارهایی همچون سطح فناوری، مرحله تولید و طراحی مبتنی بر تحقیق و توسعه به ۶ دسته زیر تقسیم می‌شوند:

- نوپا نوع ۱
- نوپا نوع ۲
- تولیدی نوع ۱
- تولیدی نوع ۲
- نوپا مستعد دانش بنیان
- تولیدی مستعد دانش بنیان

تعداد شرکت‌های دانش بنیان استان تهران بر اساس نوع

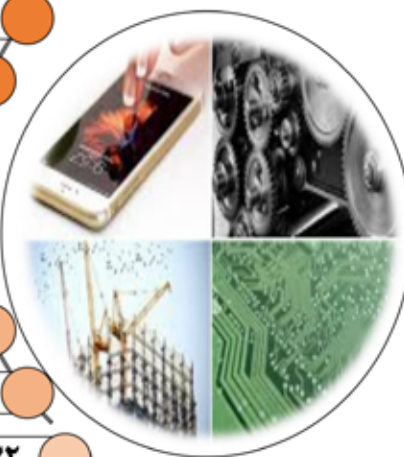

حدود ۵۲.۶ درصد از شرکت‌های دانش بنیان کشور، مربوط به استان تهران است.
از نظر تعداد شرکت‌های دانش بنیان مستقر در:
✓ استان اصفهان با ۶۱۲ شرکت در رتبه دوم
✓ استان خراسان رضوی با ۳۶۰ شرکت در رتبه سوم
✓ استان البرز با ۳۱۰ شرکت در رتبه چهارم قرار دارند.

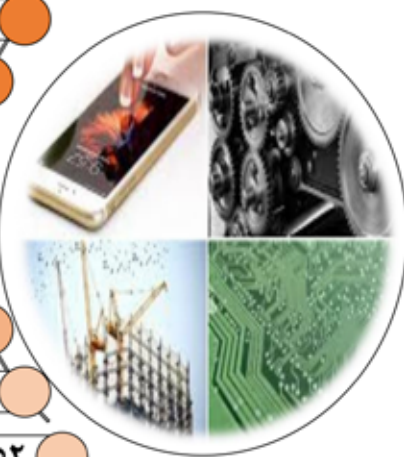
تعداد در میان پروژه‌های انجام شده داشته است.
• در حال حاضر ۶۶۹۵ شرکت دانش بنیان در کل کشور وجود دارد. استان تهران با ۳۵۲۳ شرکت در رتبه اول، استان اصفهان با ۶۱۲ شرکت در رتبه دوم، اسدتان خراسان رضوی با ۳۶۰ شرکت در رتبه سوم و استان البرز با ۳۱۰ شرکت در رتبه چهارم از نظر تعداد شرکت‌های دانش بنیان قرار دارند.

منابع: اتاق بازرگانی تهران، فرهیختگان، دنیای اقتصاد

تعداد شرکت‌های دانش بنیان استان تهران بر اساس دسته فناوری

تعداد شرکت‌های دانش بنیان کشور بر اساس دسته فناوری

کارشناسان در یک نشست تخصصی بررسی کردند

استراتژی توسعه صنعتی کشور

موضوع استراتژی توسعه صنعتی از نیمه دوم قرن بیستم و با تجربه موفق کشورهای شرق آسیا در سیاستگذاری موفق دولتی که منتج به توسعه بخش های صنعتی آنها شد، مورد توجه گروه های مختلف قرار گرفت. دسته اول، سیاستگذاران کشورهای دیگر بودند که این تجربه موفق برای آنها الهام بخش بود. دسته دیگر، پژوهشگران بودند که تلاش کردند سازوکارهای حاکم بر این کشورها که منجر به نتایج موفقیت آمیز شده است را درک کنند. البته توجه به استراتژی صنعتی به معنای کلی نقش دولت در توسعه بخش هایی خاص از اقتصاد، بدون مناقشه هم نبوده است و همواره دو جبهه در اختلاف با هم قرار داشتند. عده ای طرفدار زمینه سازی و فراهم کردن زیرساخت ها توسط دولت بودند تا خود مکانیسم های بازار و بدون اینکه انتخابی از طرف دولت انجام شود به توسعه و رشد اقتصاد منجر شود. در مقابل، عده ای معتقد بودند که به دلیل کم و کاستی های سازوکار بازار مانند شکست بازار، لازم است دولت به طور انتخابی مداخله کند و توسعه بخش هایی که برای رشد و توسعه کشور موثرتر است را در دستور کار قرار دهد. اگرچه مدتی بحث توسعه صنعتی در جریان اصلی اقتصاد کنار رفته بود اما در سال های اخیر با گسترش داده های دقیق تر در سطح خرد و بنگاه ها، بخشی از پژوهشگران اقتصادی به مطالعه موضوع استراتژی صنعتی و تجربه کشورهایی مانند کره جنوبی و ارائه توصیه هایی برای سیاستگذاران روی آورده اند و در عرصه سیاستگذاری در کشور ما نیز اقبال به موضوع استراتژی صنعتی افزایش یافته است. در همین راستا نشست «استراتژی توسعه صنعتی کشور» با سخنرانی برزین جعفر تاش امیری، پژوهشگر مرکز توانمندسازی حاکمیت و جامعه، سید حبیب الله طباطبائی، رئیس پژوهشگاه مطالعات فناوری ریاست جمهوری و حمیدرضا فر توک زاده، عضو هیات علمی دانشگاه صنعتی مالک اشتر برگزار شد.

راهنمای سیاست صنعتی

اظهارات برزین جعفر تاش امیری، پژوهشگر مرکز توانمندسازی حاکمیت و جامعه در این نشست به شرح زیر است:

طی ۳۰ سال گذشته، حداقل ۴ سند با موضوع سیاست توسعه صنعتی در ایران تدوین شده است. اما این اسناد هیچ گاه در سیاست ها مورد حمایت واقع نشده است. اکنون که پنجمین سند توسعه صنعتی کشور نیز در حال نگارش است این پرسش مطرح می شود که آیا این سند نیز به سرنوشت سندهای قبل دچار خواهد شد؟ از جمله دلایلی که برای عدم اجرای اسناد توسعه صنعتی پیشین ذکر شده می توان مواردی همچون، کیفیت پایین سند، عدم اعتقاد دولت ها به سند، فقدان منابع کافی، بحران های بیرونی و تغییر دولت را نام برد. اما

به نظر می رسد که مشکل عمیق تر است و باید آن را در لایه اقتصاد سیاسی کشور جست و جو کرد. شاید سوال اصلی این باشد که چرا الیت حاکم، رویکرد توسعه گرا ندارند و حمایت از بخش های مولد اقتصاد را اولویت آنها نیست. برای رسیدن به پاسخ این سوال به بررسی سه مبحث اقتصاد منبع محور، استقرار سیاسی و رویکرد اقتصادی مسلط می پردازیم.

بانک جهانی، اقتصاد کشوری را که ۳۰ درصد صادرات یا درآمد دولت آن از فروش منابع طبیعی حاصل می شود اقتصاد منبع محور می نامد. از آنجا که عمده درآمد کشور ما از فروش منابع طبیعی مانند منابع معدنی، نفت و گاز به دست می آید، اقتصاد ما یک اقتصاد به شدت منبع محور محسوب می شود. طبق ادبیات پژوهشی، اقتصادهای منبع محور با مشکلاتی مانند بیماری هلندی، نوسانات درآمدی، اثر حصار و بی توجهی به سرمایه انسانی مواجه هستند. در بیماری هلندی، افزایش درآمدهای حاصل از فروش منابع باعث افزایش ارزش پول شده و به دنبال آن موجب کاهش رقابت پذیری تولید داخل می شود. نوسانات درآمدی نیز به علت نوسانات قیمت کامودیتی ها در بازارهای جهانی روی می دهد و اقتصاد کلان را دچار بی ثباتی کرده و در نهایت به ضرر بخش تولید تمام می شود. مشکل دیگر اقتصادهای منبع محور، اثر حصار است. در این اقتصادها صنایع استخراجی و صناعی که حول محور منابع شکل گرفته اند به گونه ای چشمگیر رشد می کنند. در این صنایع تخصص ها و حقوق ها بسیار بالا است ولی به علت اینکه جنس این صنایع با جنس سایر حوزه های اقتصادی یک کشور متفاوت است، سرریز خاصی برای بخش های دیگر ندارند و گویی حصاری به دور این صنایع کشیده شده

است. آسیب بعدی، بی‌توجهی به سرمایه انسانی است. وقتی کشوری به راحتی بتواند ارز حاصل از فروش منابع را داشته باشد دیگر انگیزه‌ای برای سرمایه‌گذاری بر منابع انسانی خود ندارد و این منابع را با طرح‌هایی مانند خدمت اجباری هدر می‌دهد. در عوض کشورهای شرق آسیا که درآمد ارزی حاصل از فروش منابع نداشتند، مجبور بودند که روی سرمایه‌انسانی خود حسابی ویژه باز کنند و از آن برای رشد بخش‌های مختلف اقتصاد بهره بگیرند. مجموع این رویدادها باعث می‌شود که بخش تولیدی به ویژه صنایع ساخت تضعیف شود و تحت فشار قرار گیرد.

اینکه چرا راهبردهای سیاست صنعتی اجرایی نمی‌شود به استقرار سیاسی کشور نیز برمی‌گردد. در کشورهای انقلابی یا کشورهایی که احزاب مسلط دارند و دسته بزرگی از مردم طرفدار یک حزب هستند، حاکمان برای اینکه همچنان حمایت این بخش گسترده از جامعه را حفظ کنند نیازمند توزیع گسترده رانت برای اقشار و گروه‌های مختلف هستند. یعنی بر خلاف دولت‌های توسعه‌گرا در شرق آسیا که عموم رانت‌ها و حمایت‌ها به بخش تولیدی و مولد، سرمایه‌گذاری صنعتی و کارگران صنعتی می‌رسد، در اینجا به صورت بسیار گسترده رانت توزیع می‌شود که باعث کسری بودجه و در نتیجه بی‌ثباتی اقتصاد کلان شده و در نهایت بر بخش تولیدی و مولد فشار می‌آورد. به علاوه، اگر در یک کشور در حال توسعه با منابع محدود بخواهید برای عمده‌گروه‌های اجتماعی رانت توزیع کنید دیگر رانتی برای سیاست صنعتی و حمایت از تولید باقی نمی‌ماند. برای مثال در کشور ما برای حمایت از صنعت خودروسازی انحصار ایجاد شد تا این صنعت بخشی از سودی که کسب می‌کند را برای پیشرفت و رسیدن به خودروسازی‌های جهان سرمایه‌گذاری کند. از طرف دیگر برای انحصارزدایی با ایجاد نهادهایی مانند شورای رقابت دست به قیمت‌گذاری خودرو زده شد. در حقیقت، تمایل ما به سیاست‌های توزیع رانت اجتماعی و حمایت از اقشار مختلف مردم باعث شد که آن سود اضافه که قرار بود

خودروساز صرف سرمایه‌گذاری کند را از او گرفته و خودروساز را مجبور کنیم که با قیمت پایین محصول خود را بفروشد. این کار یکی از عوامل بزرگ ضرر کنونی دو خودروساز معروف ما است.

رویکرد اقتصادی مسلط در دنیا در دهه ۶۰ میلادی سیاست‌های حامی تولید بود. بنابراین در آن دوره، هم در ایران و هم در کشورهای دیگر دنیا مانند هند، ترکیه و پاکستان سیاست‌های صنعتی، رویکرد مرسوم و فراگیر بود. اما رویکرد اقتصادی مسلط از دهه هشتاد میلادی تا امروز سیاست‌های حامی بازار بوده است. کشور ما نیز از این موضوع اثر پذیرفته و نهادهایی مانند سازمان خصوصی‌سازی و شورای رقابت و بحث‌هایی از قبیل بهبود فضای کسب و کار، تنظیم‌گری و شفافیت، نمونه‌ای از آن است. بر این اساس، یکی از دلایلی که ماقبال‌چندانی به سیاست صنعتی نداشته‌ایم آن است که در این سال‌ها سیاست صنعتی در دنیا مرسوم و پررنگ نبوده است.

بنابر آنچه گفته شد، مجموع سه موضوع نفرین منابع، استقرار سیاسی و رویکرد مسلط اقتصادی سبب شده است که در کشور ما به سیاست صنعتی توجه زیادی نشود و در نتیجه، به دلیل هدایت رانت به سوی صنایع منابع محور و میل گروه‌های ثروت و قدرت به سرمایه‌گذاری در صنایع استخراجی، صنایع منابع محور توسعه زیادی پیدا کنند و بخش کشاورزی و صنایع کارخانه‌ای ضعیف و نحیف باقی بمانند. در چنین اکوسیستمی که تحت تاثیر یک سری کلان‌الگوهای اقتصاد سیاسی است هر چقدر که اولویت‌بندی شود، بدون توجه به لایه اقتصاد سیاسی، راه به جایی نمی‌برد، چون اولاً پولی برای حمایت از دیگر بخش‌ها مانند صنایع کارخانه‌ای وجود ندارد و همه پول‌ها به سمت یارانه‌ها، خدمات اجتماعی و نهادهای فرهنگی و یاب‌ه‌سمت صنایع منابع محور رفته است. دوم اینکه توجه و تمرکز حاکمیت به سمت صنایع کارخانه‌ای نیست. برای مثال از تمام پروژه‌های سازمان گسترش و نوسازی صنایع کشور به عنوان متولی اصلی سیاست صنعتی کشور تنها دو یا سه پروژه در حوزه صنایع کارخانه‌ای است.

راهبرد صنعتی شدن ایران در صحنه عمل باید این رویکرد را داشته باشد که درآمد حاصل از فروش منابع طبیعی را از سمت مصرف (مانند یارانه مصرف‌کننده و مخارج جاری دولت) به سمت سرمایه‌گذاری حرکت دهد و سرمایه‌گذاری باید در دارایی‌های واقعی داخلی و خارجی باشد. تا هنگامی که پول‌ها در بخش مصرف خرج می‌شود، پولی برای اجرای سیاست‌های صنعتی نخواهیم داشت. در راستای مدیریت توسعه‌ای رانت منابع در ایران، یک سیاست صنعتی موفق باید دارای اجزای سه‌گانه شامل سیاست تجاری، سیاست ارزی و سیاست یادگیری باشد. در سیاست تجاری باید حمایت تعرفه‌ای، محدودیت واردات و یارانه صادرات، هم‌جهت با اولویت‌های صنعتی وجود داشته باشد. در سیاست ارزی نباید ارزش پول ملی از سطح بهره‌وری اقتصاد فاصله بگیرد. باید نوسانات نرخ ارز کنترل و به ویژه در دوران وفور درآمدهای ارزی، این نرخ مدیریت شود. در سمت عرضه نیز باید به سیاست‌های یادگیری توجه زیادی کرد. بنگاه‌ها برای یادگیری شیوه تولید، استخدام متخصصان خارجی، به‌روز کردن رویه‌های سازمانی، تحقیق و توسعه و خرید تجهیزات باید مورد حمایت قرار گیرند.

فاکتورهای توسعه‌نیافتگی صنعتی

شرح صحبت‌های سید حبیب‌الله طباطبائی، رییس پژوهشکده مطالعات فناوری ریاست جمهوری نیز در ادامه می‌آید:

متأسفانه ما از استراتژی‌های صنعتی خود که در سال‌های گذشته اتخاذ شده است راضی نیستیم و این پرسش مطرح می‌شود که چرا از استراتژی‌های تدوین شده قبلی رضایت نداریم؟ آیا استراتژیست‌ها خوب نبوده‌اند؟ آیا متدولوژی تدوین خوب نبوده است؟ آیا شرایط کشور درست احصاء نشده بود؟ به نظر نمی‌رسد که این‌طور باشد. به علاوه، این نارضایتی تنها به صنعت محدود نمی‌شود و از استراتژی‌های دیگر مانند استراتژی فرهنگی کشور و استراتژی

ماهیت توسعه صنایع را دگرگون کرده است، تحولات ژئوپلیتیک که منجر به تغییر الگوی تقسیم کار جهانی در صنایع شده است، جهانی شدن که سبک زندگی و رفتار مردم را تغییر داده است و همچنین، تغییرات اقلیمی، مهم ترین تحولات اثرگذار بر توسعه صنایع در جهان هستند

الگوی کسب درآمد در جهان امروز ما تغییر کرده است. اکنون شاهد جایگزینی شرکت های صنعتی مبتنی بر فناوری مواد اولیه با شرکت های فعال در صنعت فناوری اطلاعات همچون گوگل در فهرست مهم ترین بنگاه های اقتصادی و اهمیت روزافزون تولید محصولات و خدمات اعتباری در مقابل محصولات و خدمات فیزیکی، همچون درآمد بیشتر صنعت سرگرمی در مقابل بسیاری از صنایع معدنی هستیم. در چنین شرایطی، افزایش تنوع در تولید محصولات جدید و نوآورانه برای خروج از رقابت های پرهزینه و توجه بیشتر به حوزه های تولیدی با ارزش افزوده بیشتر و رقابتی کمتر مانند مسیریابی هوشمند در ترافیک، منطقی به نظر می رسد.

الگوی توزیع ارزش افزوده در جهان شامل سه بخش طراحی، ساخت و مدل کسب و کار است. در اغلب حوزه های صنعتی، تولید کاری پر زحمت با حاشیه سود اندک است، لذا تولید در مقیاس، استراتژی جبرانی این نقیصه به شمار می رود. به دلیل تکرار سلاقی مختلف در مصرف، اهمیت نقش طراحی در فرآیند تولید را دوچندان کرده است (برای مثال صنعت تولید لباس و نقش بی نظیر طراحی در آن) و با گسترش شبکه تبادلات اقتصادی در سطح بین الملل در کنار تحول فناوری های نوظهور به ویژه ظهور پلتفرم های دیجیتالی، تنوع در مدل های کسب و کار به صورتی بی سابقه گسترش یافته است (برای مثال، صنعت حمل و نقل و نقش بسیار مهم مدل کسب و کار تاکسی های اینترنتی).

اکنون به بررسی گزاره هایی از وضعیت ایران خواهیم پرداخت تا به یک فهم راهبردی مشترک برسیم. ابتدا نگاهی به بخش مهمی از اقتصاد ایران یعنی صادرات نفت می اندازیم. افزایش تولید نفت اقتصادی به ویژه توسط آمریکا، افزایش میزان تولید انرژی های جایگزین نفت به ویژه انرژی های تجدیدپذیر، کاهش تقاضای جهانی برای نفت ایران، افزایش مصرف داخلی نفت و گاز در کنار محدودیت افزایش تولید و در نتیجه کاهش صادرات و در نهایت، تحریم و کاهش جدی درآمدهای ارزی حاصل از صادرات نفت ایران، سبب شده است که توسعه صنعتی کشور دیگر نتواند متکی به دلارهای نفتی صورت پذیرد و الگوی سرمایه گذاری دولتی متکی به دلارهای نفتی برای توسعه صنعت باید تغییر کند. بنابراین، حرکت به سوی جذب سرمایه از طریق منابع غیردولتی مانند بخش خصوصی و جذب سرمایه خارجی برای توسعه صنعت کشور ضروری است. نگاهی به هرم سنی جمعیت ایران حاکی از آن است که ترکیب جمعیت نیروی انسانی تغییر کرده است. افزایش چشمگیر نیروی تحصیل کرده در اقتصاد کشور و افزایش تقاضا برای مشاغل تخصصی با درآمدهای بیشتر، ضرورت توسعه صنایع مبتنی بر

حفظ محیط زیست هم راضی نیستیم. پس مشکل کجاست؟ به نظر می رسد که مشکل برمی گردد به اینکه ما پاسخ سوال های خود را در اسناد استراتژی های قبلی پیدا نمی کنیم. مثلاً پاسخ این سوال که چرا مردم برای خرید خودرو باید صف بکشند و یا در قرعه کشی چند میلیون نفری شرکت کنند و نتوانند یک خودروی با کیفیت پایین یا متوسط را هم بخرند؟ بررسی های متعدد ما، چه در مواجهه با موضوعات داخلی و چه مسائل و فرصت های خارجی، نشانگر آن است که همواره انتخاب سوال مهم تر از پاسخ دادن به سوال است، زیرا این سوال است که ارزش حل مساله را نمایان می کند و نحوه پاسخ به سوالات است که متدولوژی را تبیین می کند. حال یک سوال مبنایی وجود دارد و آن اینکه، در مواجهه با موضوعات مختلف، سوال های مهم چگونه طراحی می شوند و یا از کجا سرچشمه می گیرند؟

نحوه توافق در انتخاب مهم ترین سوال ها، منوط به رسیدن به یک فهم مشترک راهبردی است؛ فهم راهبردی مشترک، یک بازنمایی مورد توافق از وضعیت موجود است که موجب همگرایی مدیران و کارشناسان در حوزه طراحی و پیاده سازی راهبردی می شود. مهم ترین عناصر سازنده یک فهم مشترک راهبردی شامل:

- توافق در خصوص مفهوم توسعه صنعتی
- شناخت مهم ترین بازیگران یک حوزه راهبردی
- درک درست تحولات محیطی
- شناخت محدودیت های اصلی چه در داخل یا خارج کشور
- احصای مهم ترین پیش فرض ها بایدها و نبایدهای هر کشور،

می شود. با رسیدن به چنین تفاهمی می توانیم امیدوار باشیم که وقتی سند استراتژی صنعتی تهیه شد به سرنوشت اسناد قبلی دچار نشود. برای رسیدن به یک فهم راهبردی مشترک، ابتدا باید مروری بر مهم ترین تحولات اثرگذار بر توسعه صنایع، الگوی کسب درآمد و الگوی توزیع ارزش افزوده در جهان داشته باشیم. امروزه چهار پدیده شامل تحولات فناورانه که

می‌دهد.

۳- صناعی با ظرفیت تولید بزرگ و با تقاضای بالا. مانند بسیاری از صنایع با الگوی تولید انبوه همچون پتروشیمی‌ها، تولید سیمان، تولید برق و مانند آنها که علی‌رغم برخورداری از رانت‌های بسیار و وجود بازار بزرگ داخلی زیانده هستند. شاید علت این امر تکیه بیش از حد بر استفاده از منابع داخلی و عدم طراحی دقیق و در مقیاس‌های بزرگ به منظور دستیابی به قیمت پایین و کیفیت مناسب باشد.

۴- صناعی با ظرفیت تولید کم و همچنین تقاضای کم در بازار. برخی از این صنایع روزگاری صناعی پرمفعت و مفید بوده‌اند ولی به دلیل ظهور صنایع رقیب، سهم بازار خود را از دست داده و به حاشیه رفته‌اند. بدون شک شناخت صحیح دلایلی که منجر به بروز وضع فعلی شده‌اند، یکی از مهم‌ترین ارکان طراحی سیاست صنعتی مناسب برای کشور است تا از این طریق مانع از تکرار اشتباهات فوق شویم. همان‌طور که عرض شد دلایل افتادن در شرایط موجود در هر یک از چهار دسته صنعت مورد اشاره به نحو قابل توجهی متفاوت است. به بیان روشن‌تر، یک راه‌حل کلی و قابل تعمیم برای حل مشکلات صنایع کشور وجود ندارد بلکه باید برای هر دسته از صنایع و حتی برای هر صنعت در یک دسته خاص نیز به دنبال راه‌حل‌های اختصاصی بود.

اکنون با داشتن تصویری از وضعیت موجود می‌توان الگوی پایه تدوین راهبرد صنعتی ایران را ترسیم کرد. اگر چه در برخی از حوزه‌های تولید کشور هنوز حلقه‌های مفقوده‌ای وجود دارد ولی در اغلب حوزه‌ها، ظرفیت‌های خالی قابل توجهی وجود دارد که مستقر در زیرساخت‌هایی قابل اتکا هستند. در تدوین راهبرد صنعتی باید کانون توجه توسعه صنعتی کشور در هر حوزه فعالیت به بخش‌های قبل و بعد از خط تولید معطوف شود. در قبل از تولید، توجه خاص به طراحی‌های متنوع به کمک حضور شرکت‌های دانش‌بنیان لازم است؛ در خط تولید، توجه ویژه به افزایش انعطاف‌پذیری برای تولید سفارشی مبتنی بر تقاضا و تنوع به کمک توسعه صنعت ماشین‌سازی و در بعد از تولید، اصلاح مدل‌های کسب و کار برای بهبود روش‌های بازاریابی محصولات صنعتی و حضور مناسب در زنجیره ارزش جهانی اهمیت دارد.

در جمع‌بندی باید به دو بخش مهم در روش تدوین راهبرد صنعتی اشاره کرد؛ بخش اول، فرایند طراحی و تدوین استراتژی (مستقل از موضوع صنعت) است که شامل انتخاب حوزه‌های راهبردی (صنایع منتخب یا حوزه‌های مهم اثرگذار بر صنایع مختلف)، مشارکت

فناوری‌های پیشرفته که نیازمند اشتغال افراد متخصص بیشتری است را گوشزد می‌کند.

صنایع با توجه به حوزه فعالیت خود، فناوری‌های مورد استفاده، ویژگی‌های بازار مرتبط و بالاخره شرایط اقتصادی و اجتماعی زنجیره ارزش مربوطه از یکدیگر متفاوت هستند. در یک دسته‌بندی بر مبنای ظرفیت تولید و تقاضا صنایع به چهار گروه زیر تقسیم شده‌اند:

۱- صناعی با ظرفیت تولیدی کمتر از تقاضا مانند صنعت خودرو. در این دسته از صنایع تقاضای خرید (با وجود کیفیت بعضاً نامناسب) بسیار بالاتر از تولید است. با این وجود تولیدکننده میلی به استفاده حداکثری از ظرفیت تولید خود ندارد چه برسد به آنکه اقدام به سرمایه‌گذاری برای افزایش ظرفیت کند. علت این رفتار به عواملی از قبیل قیمت‌گذاری دستوری و وجود بازار کاذب یا سوداگرانه برمی‌گردد.

۲- صناعی با ظرفیت تولیدی بیشتر از تقاضا همچون صنعت فرش ماشینی. این دسته از صنایع با مازاد ظرفیت تولید مواجه هستند و اغلب علی‌رغم تبلیغات و تخفیف‌های بسیار در جذب مشتری به اندازه مناسب، ناموفق هستند. این اتفاق عمدتاً به خاطر سرمایه‌گذاری بالا بدون توجه لازم به بازار تقاضا و عدم توازن ظرفیت واحدهای مختلف صنعتی در یک زنجیره ارزش، رخ

گروه‌های ساختاری اقتصاد از ...

در حال حاضر ۶ هزار و ۵۱۴ شرکت دانش‌بنیان و بیش از ۱۰ هزار واحد فناوری وجود دارد. شرکت‌های دانش‌بنیان و واحدهای فناوری برای حضور در بازارهای ملی و بین‌المللی نیازمند دریافت استانداردها و مجوزها هستند؛ بنابراین بررسی چالش‌های نظام استانداردسازی محصولات دانش‌بنیان و فناوری امری ضروری است.

اما اکنون فناوری اعطای مجوز به محصولات دانش‌بنیان در کشور فراهم نیست. این مساله، تقاضای محصولات تولیدکنندگان با فناوری بالا را با مشکل مواجه کرده است. این شرکت‌ها ناچارند، برای دریافت مجوز به خارج از کشور مراجعه کنند و این خود با افزایش هزینه تمام‌شده محصولات و ارزیابی برای کشور همراه خواهد بود [۷].

روایت ۶:

یکی از فارغ‌التحصیلان پزشکی از دانشگاه‌های برتر تهران قصد داشت در سال ۹۷، خط تولید پودر استخوان از مغز استخوان گاو و شتر و غشای کلاژنی در کشور راه‌اندازی کند. در این میان از او استانداردهایی طلب شد. در بعضی از این موارد، آزمایشگاه تحت نظر دارای استانداردهای بین‌المللی بود اما از نظر سازمان تجهیزات پزشکی، این استانداردها کافی نبود. از طرفی سازمان تجهیزات پزشکی استانداردهای خود را نیز بیان نمی‌کرد. به نظر تولیدکننده از اساس استاندارد در این موارد تدوین نشده است که بیان شود. این چنین مشکلاتی تولیدکنندگان کالاهای فناورانه را کاملاً دلسرد می‌کند.

خبره‌ترین افراد در حوزه راهبردی، احصا چالش‌ها و راه‌حل‌ها در هر حوزه راهبردی و تدوین برنامه تحول می‌شود. بخش دوم نیز محتوای فرآیند یعنی فهم مشترک راهبردی از تجسم فضای حاکم، تجسم مفهوم رقابت در بخش‌های مختلف تولیدی، شناخت پیشران‌های کسب و کار در هر بخش تولید (قبل، حین و پس از خط تولید) و احصا نظام مسائل در هر دسته از صنایع است. بنا بر آنچه گفته شد، مراحل تدوین راهبردی توسعه صنعت کشور عبارت است از: تجسم فضای تفکر راهبردی حاکم بر صنعت کشور، انتخاب مهم‌ترین سوال‌ها و تدوین شیوه مناسب پاسخگویی به سوال‌های فوق.

امکان‌سنجی سیاست‌گذاری صنعتی در کشور

اظهارات حمیدرضا فر توک زاده، عضو هیات علمی دانشگاه صنعتی مالک اشتر نیز به این شرح است:

در مورد اقتصاد سیاسی مساله قدری پیچیده‌تر از آن است که گفته شد. اساساً توزیع قدرت سیاسی در جمهوری اسلامی به گونه‌ای انجام شده که امکان سیاست‌گذاری صنعتی وجود ندارد. برای مثال ساختار پارلمان ما به صورتی است که نمایندگان مجلس بدون داشتن هیچ فصل مشترک یا نقطه کانونی که بتواند در بلندمدت نظرات آنها را همسو کند رای می‌آورند. به علاوه، هر یک از وزیران به صورت مجزا در مقابل نمایندگان پاسخگو هستند و مشکلات خود را با یکدیگر حل می‌کنند. در حالی که در بسیاری از کشورهایی که تجربه دموکراسی دارند، کابینه را به این شکل تکه‌تکه نمی‌کنند و بسیاری از مسائل کشور باید از طریق طرح‌های مشترک بین وزارتخانه‌ها و بخش‌های مختلف دولت حل و فصل شود ولی این اتفاق در ایران نمی‌افتد و ما در واقع هیات وزیران داریم، نه کابینه دولت. بنابراین این واگرایی که در دولت‌ها وجود دارد و ناتوانی دولت‌ها در حکمرانی زنجیره‌های ارزش و حکمرانی معطوف به سیاست صنعتی به ساختار پارلمان و توزیع قدرت برمی‌گردد. بنابراین شاهد بحران واگرایی در اقتصاد سیاسی جمهوری اسلامی هستیم و رانت‌ها از دید مرکزیت حکومت خارج است.

همان‌طور که اشاره شد، در کشور ما تعارض بین منافع بخشی و منافع عمومی که آن را کشمکش بین سود و ارزش نامگذاری می‌کنم گسترش یافته است. یعنی زنجیره ارزش در کشور ما شکل نمی‌گیرد چون سود در بنگاه‌ها به گونه‌ای تعریف شده که هر بنگاه‌ای به دنبال بیشینه کردن منافع خود است و این سوددهی در قالب زنجیره ارزش قرار نگرفته است. با توجه به وجود واگرایی اقتصاد سیاسی به دلیل نحوه توزیع قدرت در پارلمان، دنباله‌ای از واگرایی یعنی، پارلمان و اگر، دولت و اگر، سیاست پولی و مالی و اگر... شکل گرفته است که در نهایت به صنعت و اگر ا ختم می‌شود. شاخه اصلی در صنعت ما یعنی شاخه خام‌فروشی و مبتنی بر منابع، در بالادست تکثیر شده و به پایین دست گسترش نیافته است. شاخه کارخانجات تولیدی ما هم با همان انگاره دهه ۴۰ که مبتنی بر جایگزینی واردات بود و بدون رعایت صرفه در مقیاس ادامه می‌دهد و اقتصاد ملی ما باید بتواند تولید زیر ظرفیت، هزینه‌های غیرقابل جذب، تحقیق و توسعه از دست رفته و در نهایت، فناوری ممکن نشده اینها را ببرد. بنابراین ما بیش از آنکه به دنبال سیاست صنعتی بگردیم باید به دنبال مبنای توزیع قدرت سیاسی و مبنای حکمرانی و مبنای کشمکش بین سود و ارزش باشیم و اگر سندی بتواند کاری برای اقتصاد ما بکند سندی است که بتواند این واگرایی‌هایی که شاهد هستیم را به همگرایی تبدیل کند. «جهان صنعت»

گزارش مرکز آمار از تورم خرداد؛ معرفی راهکار دو وجهی مهار رشد قیمت‌ها

رکورد تورم ماهانه شکست

با یک استراتژی دو وجهی مهار تورم را در دستور کار قرار دهد. این استراتژی، دو بال سیاستی را در بر می گیرد. سیاست بودجه‌ای باید به کار گرفته شود تا ضمن توازن بین درآمد و هزینه بودجه، پایداری تورم را از بین ببرد. سیاست پولی نیز به عنوان ابزاری که فوراً می تواند به کار گرفته شود، باید به شکلی تهاجمی، شوک قیمتی چند محصول را استرلیزه کند و نگذار د این عامل تبدیل به تورم در سطح اقتصاد ملی شود.

تورم خرداد ۱۴۰۱ پراز حادثه بود و به دلیل رکوردهای فراوان، باید در تاریخ آمارهای تورمی اقتصاد ایران ثبت شود. بر اساس گزارش مرکز آمار ایران، در ماه پایانی بهار، نرخ تورم ماهانه ۱۲ درصد گزارش شده که این رقم از ابتدای روند آمار دهی ماهانه این مرکز در ابتدای دهه ۱۳۸۰ بیشترین رقم بوده است. تورم ماهانه اردیبهشت ماه ۳/۵ درصد گزارش شده بود. تورم نقطه به نقطه نیز ثابت رقم ۵۲/۵ درصد طی دو دهه اخیر بیشترین مقدار را ثبت کرده است. تورم نقطه به نقطه تغییرات شاخص بهای مصرف کننده در خرداد ماه سال جاری نسبت به سال قبل را در نظر می گیر د و این رقم در اردیبهشت ماه ۳۹/۳ درصد گزارش شد.

در خرداد ماه، تورم میانگین یا ۱۲ ماهه رقم ۳۹/۴ درصد را ثبت کرد، اما انتظار می رود این رقم در

گزارش مرکز آمار ایران نشان می دهد نرخ تورم ماهانه خرداد سال جاری با ثبت رقم ۱۲/۲ درصد به بیشترین میزان از ابتدای انتشار آن رسیده است. این نهاد، به شکل رسمی آمار تورم ماهانه را از ابتدای دهه ۸۰ ارائه کرده است. علاوه بر تورم ماهانه، نرخ تورم نقطه به نقطه نیز با ثبت رقم ۵۲/۵ درصد بیشترین میزان در مقایسه با سال های دو دهه گذشته است. یکی از عوامل اصلی افزایش تورم در خرداد، تغییر سیاست در پرداخت ارز ترجیحی است؛ اما تورم مزمن و بلند مدت اقتصاد ایران، ریشه در کسری بودجه دارد. کارشناسان معتقدند که سیاستگذار می تواند

تورم خرداد ۱۴۰۱

- در سومین ماه سال ۱۴۰۱، نرخ تغییرات ماهانه شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای کشور افزایش قابل توجهی یافت و به ۱۲.۲ رسید که تقریباً سه برابر رقم مشابه ماه قبل، است.
- تورم نقطه به نقطه خرداد ۱۴۰۱ (رشد شاخص کل قیمت نسبت به خرداد سال قبل)، حدود ۵۲.۵ درصد و طی دوازده ماه منتهی به خرداد ماه نیز ۳۹.۴ درصد اعلام شده است.
- نرخ تورم سالانه برای خانوارهای روستایی در خرداد ۱۴۰۱ برابر با ۴۱.۸ درصد و برای خانوارهای شهری برابر با ۳۸.۹ درصد است.

منبع داده‌ها: مرکز آمار ایران و محاسبات کارشناسی

مریم خزاعی

تیر ۱۴۰۱

نهایت در پایان سال جاری به سطوح نزدیک ۵۰ درصد نزدیک شود. تغییر شیوه پرداخت دلار ۴۲۰۰ تومانی یکی از عوامل مهم بالا رفتن نرخ تورم در خردادماه است، که این موضوع خود را در گروه خوراکی‌ها نشان می‌دهد. سیاست دلار ۴۲۰۰ با این هدف صورت گرفت که افزایش قیمت‌ها جلوگیری شود و نرخ دلار از سوی سیاستگذار به بازار دیکته شود. اما در این مدت علاوه بر ایجاد فسادهای گسترده، خالی شدن ذخایر ارزی، سردرگمی نهادهای اقتصادی و تولید بخشنامه‌های متعدد، سرانجام تصمیم به کنار گذاشتن این سیاست گرفته شد. در نهایت، شوک قیمت‌ها نیز که قرار بود با قیمت‌گذاری دستوری دلار مهار شود، در ایستگاه خرداد ۱۴۰۱ تخلیه شد. در این شرایط سیاستگذار برای تغییر مسیر تورم باید ابتکار عمل را به دست گیرد.

سیاستگذار چه باید کند؟ چهار سوال، چهار پاسخ

با توجه به اینکه سیاستگذار ناگزیر بوده دلار ۴۲۰۰ را حذف کند، پرسش کلیدی این است که چگونه می‌توان مسیر تورم را تغییر

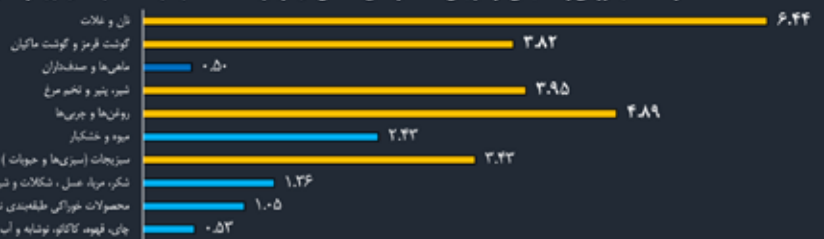
داد؟ در این خصوص باید تاکید کرد که بدون شک در بلندمدت عامل تورم مزمن، عدم تعادل در بودجه و نظام بانکی است. عدم تعادل در بودجه و نظام بانکی، در نهایت با منابع پایه پولی بانک مرکزی تامین می‌شود و باعث افزایش نرخ تورم می‌شود. بنابراین اگر می‌خواهیم تورم مزمن را درمان کنیم، باید فکری به حال این دو کنیم. پرسش دوم این است که در کوتاه‌مدت راهکاری برای کاهش نرخ تورم وجود ندارد؟ تورم علاوه بر ایران، در سایر کشورها نیز پدیدار شده است و بانک‌های مرکزی با سیاست پولی مناسب به دنبال مهار تورم هستند. از روسیه، که تجربه مهار تورم در زمان جنگ را داشت، تا آمریکا، اروپا و سایر کشورها سعی کردند با بهره‌گیری از ابزار نرخ بهره، نرخ تورم را در کوتاه‌مدت مهار کنند. بنابراین نسخه مهار تورم در کوتاه‌مدت، تنظیم سیاست‌های پولی است.

پرسش سوم: افزایش نرخ تورم در ایران ناشی از حذف دلار ۴۲۰۰ و افزایش هزینه‌های سمت عرضه است، آیا سیاست‌های پولی اثری دارد؟ این بحث درستی است که افزایش نرخ تورم بیشتر به دلیل افزایش قیمت‌های خوراکی، ناشی از تغییر دلار ۴۲۰۰ تومانی و اثر افزایش قیمت‌های جهانی است. اما این موضوعی نیست که تنها در ایران رخ داده و در سایر کشورهایی که از ابزار نرخ بهره استفاده کردند، قیمت‌های جهانی کالاها به دلیل شوک جنگ افزایش یافته بود و بانک‌های مرکزی از سیاست پولی استفاده می‌کنند. نکته دیگر اینکه تورم که از سمت عرضه آغاز می‌شود، می‌تواند در ادامه سمت تقاضا را نیز تحریک کند و در نتیجه موج تورمی بلندتر از قبل خواهد شد. به همین دلیل است که بانک‌های مرکزی با تنظیم نرخ بهره، سعی می‌کنند انتظارات تورمی را با هدف گذاری تطبیق دهند.

به نظر می‌رسد در حال حاضر اخبار سیاسی به شیوه‌ای نیست که بتوان برای کاهش انتظارات تورمی حساب و ویژه‌ای روی آن داشت، بنابراین ابزار مهم در شرایط کنونی استفاده صحیح از سیاست پولی است. در شرایط کنونی، تغییر قیمتی کالا را می‌توان با سیاست پولی مناسب استرلیزه کرد و بانک مرکزی می‌تواند با اقتدار، حالت تهاجمی گرفته و اجازه ندهد تغییر قیمت چند محصول تبدیل به تورم شود. این نیز نیازمند آن است که دولت اقتدار بانک مرکزی را پذیرا

عوامل دخیل در تورم خرداد ۱۴۰۱

مشارکت اقلام خوراکی و آشامیدنی در افزایش ۵۲.۵ درصدی شاخص کل در خرداد ۱۴۰۱ نسبت به ماه مشابه سال قبل - واحد درصد

- عوامل اثرگذار بر افزایش ۵۲.۵ درصدی شاخص بهای کالاها و خدمات خانوارهای کشور در خرداد ۱۴۰۱ در مقایسه با ماه مشابه سال قبل، مشارکت ۳۹.۸ واحد درصدی گروه کالایی و ۱۲.۷ واحد درصدی گروه خدمات است.
- بر اساس تفکیک گروه‌های عمده، مهم‌ترین عوامل مشارکت‌کننده در تورم فوق، گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها با سهم ۲۸.۱ واحد درصد، مسکن (شامل اجاره و خدمات تعمیر مسکن) با سهم ۷.۲ واحد درصد، حمل و نقل با سهم حدود ۵ واحد درصد، پوشاک و کفش با سهم ۲.۷ واحد درصد، بهداشت و درمان با سهم ۲.۲ واحد درصد و مبلمان و لوازم خانگی با سهم ۱.۹ واحد درصد و در مجموع با سهم حدود ۴۷ واحد درصد هستند.
- شاخص بهای گروه انرژی (آب، برق و سوخت) در خرداد ۱۴۰۱ نسبت به سال قبل، حدود ۲۷.۲ درصد و نسبت به ماه قبل حدود ۶.۸ درصد افزایش داشته است. میزان مشارکت این گروه در تورم خرداد رقمی کم و حدود ۰.۷ واحد درصد است.
- کمترین افزایش شاخص بهای مصرف‌کننده در خرداد ۱۴۰۱ مربوط به گروه خدماتی ارتباطات، با نرخ ۰.۸ درصد و کمترین مشارکت نیز متعلق به این گروه با سهم ۰.۱۶ واحد درصدی است.
- در میان اقلام خوراکی و آشامیدنی ۵ گروه کالایی شامل: نان و غلات، روغن‌ها و چربی‌ها و شیر، پنیر و تخم مرغ، گوشت قرمز و ماهیانی و سبزیجات، در مجموع حدود ۸۰ درصد از مشارکت ۲۸.۱۳ واحد درصدی گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها را در تورم ماه مورد بررسی تشکیل داده‌اند. میزان مشارکت یا تاثیر افزایش قیمت نان، شیر، تخم مرغ، گوشت مرغ و روغن‌ها در این ماه بر افزایش تورم حدود ۱۹ واحد درصد بوده است.
- از منظر طبقه‌بندی کالایی بر حسب ماندگاری، بیشترین مشارکت در تورم خرداد ۱۴۰۱ مربوط به گروه کالاهای کم‌دوام با حدود ۳۰.۴ واحد درصد سهم است.

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات کارشناسی

مشارکت گروه‌های کالایی و خدماتی در تورم ۵۲.۴۸ درصدی خرداد ۱۴۰۱ - واحد درصد

باشد.

پرسش چهارم این است که آیا افزایش نرخ بهره در شرایط کنونی باعث رکود اقتصادی نمی شود؟ برخی معتقدند که افزایش نرخ بهره باعث کاهش تولید و افزایش رکود می شود. نکته مهم این است که تغییر نرخ بهره در سیاست پولی باید متناسب با تغییر نرخ تورم صورت گیرد و این ابزار در کوتاه مدت می تواند مورد استفاده سیاستگذار قرار گیرد. بلافاصله پس از کاهشی شدن مسیر تورم می توان نرخ بهره را به شکل پله ای کاهش داد. موضوعی که در اقتصاد روسیه در شرایط جنگی و تحریم اتفاق افتاد و در نهایت نرخ تورم این کشور در مسیر نزولی قرار گرفت. بنابراین تغییر در سیاست پولی می تواند در کوتاه مدت صورت گیرد و پس از کاهش نرخ تورم، از شدت سیاست های انقباضی کاسته و فرصت برای بهبود تولید مهیا شود.

تورم ماهانه خوراکی ها، ۲۶ درصد

گزارش شاخص بهای مصرف کننده در خردادماه ۱۴۰۱ نشان می دهد تورم ماهانه در این ماه به رقم ۱۲/۲ درصد برسد، به این معنی که متوسط قیمت های مصرف کننده در یک ماه به میزان ۱۲/۲ درصد رشد کرده است. پیش تر، اقتصاددانان برای اقتصاد ایران تورم بالای ۸/۰ درصد را یک معیار قرار می دادند. حال تورم ۱۲/۲ درصدی بسیار فراتر از حد تورم ماهانه است. با اینکه تورم سالانه بسیاری از کشورها افزایشی بوده، اما این رقم حتی در شرایط کنونی کمتر از ۱۰ درصد است. این موضوع تایید می کند که وضعیت تورمی کشور نسبت به سایر کشورهای دنیا که حتی در وضعیت افزایش نرخ تورم قرار گرفته اند، در شرایط نامساعدتری قرار گرفته است. در بسیاری از کشورها از سیاست پولی افزایش نرخ بهره برای کنترل تورم بهره بردند، اما به نظر می رسد که سیاستگذار در کشور قصد دارد با تکنیک سال های گذشته، یعنی تمرکز بر بلندگرازی نرخ تورم را مهار کند. در حال حاضر عامل افزایش نرخ تورم کشور، تغییر سیاست تخصیص دلار ۴۲۰۰ تومانی است که اثر خود را در تورم خوراکی ها گذاشته است. تورم ماهانه گروه خوراکی ها، در خردادماه ۲۵/۹ درصد ثبت

شده است. به نظر نمی رسد طی دهه های گذشته نرخ تورم خوراکی ها در یک ماه به این میزان افزایش یافته باشد و از این حیث، می توان به خرداد پرحادثه تورمی، رکورد تورم خوراکی ها را نیز اضافه کرد. در بین خوراکی قیمت روغن ۲۰۰ درصد رشد کرده و بیشترین اثر را در بالا بردن تورم این گروه داشته است. گروه شیر، پنیر و تخم مرغ نیز ۴۷ درصد افزایش قیمت داشته است. به گزارش مرکز آمار ایران در گروه کالاهای غیر خوراکی و خدمات، گروه هتل و رستوران، به دلیل رشد قیمتی ساندویچ و انواع غذاهای سرو شده در رستوران، گروه مبلمان و لوازم خانگی به دلیل رشد قیمتی شوینده ها و گروه بهداشت و درمان به دلیل افزایش قیمت خدمات طبی سرپایی و خدمات بیمارستانی، بیشترین افزایش قیمت را نسبت به ماه قبل داشته اند.

جعبه ابزار کنترل تورم

در حالی که اقتصاد ایران نزدیک به پنج دهه است که با تورم مزمن دست و پنجه نرم می کند، کنترل تورم یکی از دستاوردهای مهم سیاستگذاری پولی دنیا در چهل سال اخیر تبدیل شده است. سیاست هدف گذاری تورمی در این سال ها توانسته عملکرد قابل قبولی را از خود بر جای بگذارد. از مهم ترین ابزارها و الزامات اجرای این سیاست می توان به استقلال بانک مرکزی و اجرای عملیات بازار باز اشاره کرد که با کنترل انتظارات تورمی حول نرخ بهره ای مشخص نرخ تورم را کنترل خواهد کرد. با این حال برای اجرای هر سیاست، باید آن را با حفظ چارچوب های کلی با شرایط هر کشور همگام کرد. در اقتصاد ایران که از نرخ های بالای تورم رنج می برد، ابزار اوراق قرضه با نرخ بهره ثابت می تواند خاصیت هدایت و کنترل انتظارات تورمی را از دست بدهد.

از سوی دیگر با وجود آنکه سیاست هدف گذاری تورمی بر اساس کنترل انتظارات صورت می گیرد، سیاستگذار در ایران ابزار مشخصی برای آشکار سازی سطح انتظارات در اختیار ندارد و از سوی دیگر اوراق موجود نیز به دلیل فاصله چشمگیر با سطح تورم، نمی تواند نقش موثری در کنترل انتظارات تورمی ایفا کند. در چنین شرایطی و در فقدان ابزار آشکار سازی انتظارات تورمی، دولت ناگزیر است نرخ بهره را به شکل دستوری تعیین کند؛ نرخی که علی رغم فاصله چشمگیر با سطح تورم، افزایشش مخالفان بسیاری دارد. در این شرایط می توان به راهکارهایی رجوع کرد که ضمن ابتکاری بودن، امتحان خود را در کشورهای دیگر پس داده اند. یکی از این ابزارها انتشار اوراق مصون از تورم است. ابزاری که در شرایط بالا بودن سطح انتظارات تورمی می توان به آن امید داشت که سطح انتظارات را کشف و کنترل کند و به یکی از ابزارهای مهم در کنترل تورم بدل شود.

صیانت دارایی مقابل تورم

اوراق مصون از تورم یکی از ابزارهایی است که می تواند هر دو نیاز یادشده را برآورده کند. مکانیسم اوراق های متداول فعلی بر این اساس است که خریدار اوراق معادل نرخ مشخصی که در مشخصات اوراق ذکر شده است، در هنگام سررسید علاوه بر اصل پول خود سود دریافت می کند. به عبارتی سود یا کوپنی که به هنگام سررسید اوراق متعارف پرداخت می شود از قبل مشخص است. با این حال کارکرد اوراق مصون از تورم اندکی متفاوت است. منتشر کننده این نوع اوراق تنها به اعلام تاریخ سررسید آن اکتفا می کند و نرخ کوپن آن از پیش تعیین نمی شود، بلکه منتشر کننده متعهد می شود نرخ کوپن را معادل نرخ تورم در هنگام سررسید پرداخت کند. این ابزار در شرایط فعلی می تواند دو کارکرد مهمی را که از ابزارهای متداول سیاست پولی بر نمی آید ایفا کند. اول از همه می تواند برای احاد جامعه جذابیت مالی داشته باشد و از این طریق در هدایت و کنترل انتظارات تورمی نقشی مهم بازی کند. ثانیاً با توجه به اینکه نرخ این اوراق با توجه به نرخ تورم در موعد سررسید تعیین می شود، نرخی که در بازار معامله می شود نشان دهنده تلقی فعالان بازار از تورم در آینده است و می تواند شاخص دقیقی برای تعیین انتظارات تورمی به شمار بیاید. بنابراین این ابزار می تواند به طور همزمان علاوه بر تامین مالی غیر تورمی برای دولت، انتظارات تورمی را کشف و کنترل کند.

انتظارات تورمی و آثار آن بر بازارها

محمد تقی فیاضی

نمی‌کند، بلکه به این معنی است که اگر کسی متوجه اشتباه در برآورد قبلی خود شد، دیگر آن را آگاهانه تکرار نمی‌کند و انتظارات خود را مجدداً بر اساس اطلاعات جدید تعدیل می‌کند. بنابراین طبق این دیدگاه مردم با توجه به اطلاعاتی که دارند و آشنایی با قوانین عام اقتصادی به سرعت برای محافظت خود در مقابل آثار سیاست‌های اقتصادی دولت و بانک مرکزی عکس العمل نشان می‌دهند و در واقع آثار این سیاست‌ها را از همان ابتدای اجرای آن خنثی می‌کنند. در چنین شرایطی، بخش تقاضای کل اقتصاد منفعل می‌شود و مسؤولان اقتصادی قادر به مدیریت آن نخواهند بود. اگرچه به ظاهر نظریه انتظارات عقلایی منطقی‌تر به نظر می‌رسد و حتی در مقام عمل نیز سیاست‌گذاری و مدیریت انتظارات را ساده‌تر می‌کند، اما در ایران به دلیل وجود نرخ‌های بالای تورم مزمن

برای درک مفهوم انتظارات تورمی بهتر است مثالی بزنیم. فرض کنید شما تصمیم دارید تا با جمع و جور کردن پس‌انداز خود در سال بعد یک دستگاه خودرو خریداری کنید. اگر در کشور بازارها آرام باشند، نرخ تورم هم همچون سال‌های گذشته باشد و برای سال بعد انتظار افزایش غیرمنتظره‌ای وجود نداشته باشد، شما یک سال صبر می‌کنید تا یک خودروی جدید بخرید؛ اما اگر ببینید قیمت‌ها در همه بازارها و به خصوص در بازار خودرو در حال افزایش است، ممکن است در تصمیم خود تجدید نظر کنید. ممکن است بسیاری دیگر از افراد نیز مانند شما فکر کنند، یعنی تصمیم بگیرند خرید خود را جلو بیندازند و قبل از اینکه قیمت‌ها افزایش یابد، خودروی مورد نیاز خود را خریداری کنند.

اگر تعداد زیادی از افراد به جای سال آینده اکنون تصمیم به خرید خودرو بگیرند، خودروسازان با افزایش ناگهانی تقاضا روبه‌رو خواهند شد و از آنجا که قادر به پاسخگویی به همه این تقاضاها نیستند، قیمت‌های خود را بالا خواهند برد. قیمت‌های بالاتر در مقیاس کلان منجر به افزایش نرخ تورم خواهد شد. افزایش تورم باعث می‌شود که مردم باور کنند که قیمت‌ها باز هم افزایش خواهد یافت. در کشوری مانند ایران که نرخ‌های بالای تورم و حتی چند برابر شدن برخی کالاها و خدمات طی یک سال امری عادی و ویژگی ثابت اقتصاد ایران است، شکل‌گیری انتظارات تورمی بسیار سریع و خنثی کردن آن سخت است.

درباره چگونگی تأثیر انتظارات در اقتصاد دو نظریه اصلی وجود دارد: نظریه انتظارات عقلایی و نظریه انتظارات تطبیقی. در هر دوی این نظریات در اینکه علاوه بر تورم واقعی، انتظارات نیز نقش مهمی در اقتصاد بازی می‌کند، اتفاق نظر وجود دارد؛ با این حال، تفاوت عمده درباره چگونگی شکل‌گیری این انتظارات است. بر اساس فرضیه انتظارات تطبیقی، انتظارات در پرتو تجربیات گذشته شکل می‌گیرند و پس از آن، کارگزاران اقتصادی از آن تجربیات درس می‌گیرند. در واقع انتظارات راجع به یک متغیر، صرفاً بر اساس مقادیر گذشته آن شکل می‌گیرد و سایر اطلاعات در دسترس (اطلاعات حال حاضر و آینده) نقشی در آن نخواهند داشت. مشکل این نظریه این است که بر خطای سیستماتیک در پیش‌بینی‌های آینده توسط احاد فعالان اقتصادی دلالت دارد. به عبارت دیگر، مردم با وجود اینکه به خطای خود در پیش‌بینی متغیرها در دوره بعدی می‌برند، تنها بخشی از خطای خود را تعدیل و همچنان بخشی از خطای خود را بدون تصحیح برای دوره‌های بعدی باقی می‌گذارند. نظریه انتظارات عقلایی در صدد رفع این خطا است. بر این اساس کارگزاران اقتصادی در نحوه شکل‌گیری انتظارات و تصمیم‌گیری‌های اقتصادی خود اشتباه سیستماتیک نمی‌کنند. معنی آن این نیست که کسی در برآورد آینده اشتباه

و ساختاری، وجود تحریم‌های اقتصادی و بی‌اطلاعی مردم از تصمیم‌های دولت، انتظارات تورمی نیز عمدتاً مبتنی بر تجربیات گذشته است.

چرا انتظارات تورمی مهم هستند؟

انتظارات تورمی صرفاً نرخ‌ی است که مردم شامل مصرف‌کنندگان، تولیدکنندگان، صاحبان مشاغل، سرمایه‌گذاران و... انتظار دارند قیمت‌ها در آینده افزایش یابد. انتظارات تورمی اهمیت دارد؛ زیرا نرخ تورم واقعی تا حدی به انتظارات ما بستگی دارد. اگر همه انتظار داشته باشند که قیمت‌ها مثلاً ۳۰ درصد در سال آینده افزایش یابد، کسب و کارها می‌خواهند قیمت‌ها را (حداقل) ۳۰ درصد افزایش دهند و کارگران، کارمندان، معلمان و بازنشستگان خواهان افزایش حقوق و دستمزد خود به میزان (حداقل) ۳۰ درصد خواهند بود. در هر حال اگر انتظارات تورمی یک درصد افزایش یابد، تورم واقعی نیز یک واحد درصد افزایش خواهد یافت. اگر مردم (کارگزاران اقتصادی) انتظار داشته باشند تورم افزایش یابد، نرخ تورم نیز افزایش خواهد یافت و اگر مردم انتظار داشته باشند نرخ تورم کاهش یابد، این نرخ کاهش خواهد یافت. در واقع انتظارات، تصمیم‌ها و رفتارهای مصرفی و هزینه‌ای آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. علاوه بر این، نرخ بهره واقعی که تفاوت بین نرخ بهره اسمی و انتظارات تورمی است، یکی از عوامل کلیدی تعیین‌کننده تصمیمات سرمایه‌گذاری و مصرف است. با توجه به نقش مهمی که انتظارات تورمی ایفا می‌کنند، درک چگونگی توسعه این انتظارات ضروری است. انتظارات تورمی مهم است؛ زیرا عامل اصلی تشکیل‌دهنده تورم است. نرخ‌های بالای تورم برهم‌زننده ثبات اقتصادی است. دستیابی به رشد اقتصادی پایدار تنها در سایه ثبات اقتصادی شکل می‌گیرد. ثبات اقتصادی زمانی شکل می‌گیرد که در کشور نرخ تورم پایین و پایدار (در کنار عوامل دیگری مانند کسری بودجه پایین، ثبات نرخ ارز و...) وجود داشته باشد.

چرا سیاستگذار باید به انتظارات تورمی

اهمیت بدهد؟

ماموریت سیاستگذار دستیابی به حداکثر اشتغال پایدار و ثبات قیمت‌ها است. برای نیل به ثبات قیمت‌ها، ثبات در انتظارات تورمی مهم است. اگر سیاستگذار (بانک مرکزی) دستیابی به نرخ تورم مثلاً ۲۰ درصد را هدف گذاری کند؛ اما مردم (کارگزاران اقتصادی) به هدف گذاری آن بی‌اعتماد باشند، قادر به نیل به هدف تورمی ۲۰ درصدی نخواهد بود. اگر مردم به این سیاست اعتمادی نداشته باشند و دولت بخواهد صرفاً قیمت برخی کالاها و خدمات (مانند افزایش کالاهای اساسی در سال ۱۴۰۱) را تغییر دهد و قیمت سایر کالاها و خدمات ثابت بماند، موفق نخواهد بود. بنابراین عدم تغییر انتظارات مردم در نوسانات کوتاه‌مدت برای سیاستگذار در جهت مدیریت نرخ تورم بسیار مهم است. اینجا اطلاع از انتظارات تورمی مردم برای سیاستگذار (بانک مرکزی) اهمیت پیدامی‌کند.

اندازه‌گیری انتظارات تورمی

سنجش انتظارات تورمی هم برای سیاستگذار در جهت راهبری و اصلاح سیاست‌ها مهم است و هم اینکه کدام ابزار برای پیش‌بینی نرخ تورم دقیق‌تر است. سه روش عمده برای اندازه‌گیری انتظارات تورمی وجود دارد: (۱) سنجش مبتنی بر بازار که از قیمت‌های مشاهده‌شده در برخی از بازارهای مالی به دست می‌آیند، (۲) نظر سنجی از افراد متخصص و خبره بر اساس انتظارات آنها از قیمت‌های آینده و (۳) نظر سنجی مبتنی بر انتظارات مصرف‌کنندگان (Rachel, ۲۰۱۷). البته اخیراً از روش‌ها و شاخص‌های ترکیبی نیز استفاده می‌شود.

سنجش انتظارات تورمی مبتنی بر اطلاعات بازار

سنجش انتظارات تورمی با این روش ساده‌ترین و کاربردی‌ترین روش ارزیابی انتظارات تورمی است. این شاخص بر اساس تفاوت نرخ تورم لحظه‌ای و آتی یا تفاوت بین نرخ اسمی لحظه‌ای و آتی اوراق قرضه دولتی محاسبه می‌شود. البته این شاخص با اثرات پوشش ریسک و قیمت‌داری تعدیل نمی‌شود. چنین تعدیلی برای استخراج مولفه‌های اصلی انتظارات «واقعی» ضروری است. هرچند این تعدیل هم پیچیده است و هم مستلزم مدل‌سازی است. مزیت اصلی این روش اندازه‌گیری این است که این شاخص با دوره‌های زمانی کوتاه تهیه می‌شوند (حداقل به صورت روزانه در دسترس هستند)، این شاخص انتظارات تا ۳۰ سال بعد را پوشش می‌دهد و منعکس‌کننده تصمیمات فعالان بازار مالی با اطلاعات کافی و ارزشمند است.

نظر سنجی از افراد متخصص و خبره

نظرخواهی از افراد متخصص و خبره از تورم مورد انتظار در دوره‌ای از یک تا ۱۰ سال صورت می‌گیرد. از بین سه معیار فوق، معمولاً نظر سنجی از افراد خبره و متخصص با بیشترین دقت در پیش‌بینی همراه است و منعکس‌کننده انتظارات واقعی کارگزاران اقتصادی است. این افراد به احتمال زیاد مختصات اقتصادی وسیع‌تری را در پیش‌بینی تورم انتظاری خود می‌گنجانند. اما پیش‌بینی‌کنندگان حرفه‌ای نیز ممکن است این انگیزه را داشته باشند که پیش‌بینی‌های آنها به اجماع نزدیک باشد که این می‌تواند نظرات واقعی آنها را با تورش همراه کند. همین‌طور این شاخص نسبت به شاخص‌های مبتنی بر بازار کمتر به‌روزی می‌شوند.

نظر سنجی از مصرف‌کنندگان

انتظارات مصرف‌کننده یا خانوار از تورم آینده با نظر سنجی از نظرات آنها درباره شرایط اقتصادی به دست می‌آید. این نظر سنجی هادربین کشورها متفاوت است. در برخی کشورها هیچ بررسی منظمی درباره انتظارات تورمی مصرف‌کننده انجام نمی‌شود و در برخی کشورها تنها انتظارات تورمی کوتاه‌مدت پوشش داده می‌شود. فقط ایالات متحده و بریتانیا نظر سنجی‌هایی

علت آن نیز وجود نرخ های تورم و ساختار اقتصادی متفاوت کشورهاست. فیشر معتقد بود که بین بخش های واقعی اقتصاد هیچ گونه رابطه مهمی وجود ندارد و نرخ واقعی به وسیله عواملی نظیر کار آبی سرمایه و ترجیحات زمانی پس انداز کنندگان تعیین می شود و از نرخ تورم انتظاری مستقل است.

در مطالعه ای (Choudhry, 1999) رابطه بین بازده سهام (اسمی و واقعی) و تورم در چهار کشور دارای تورم بالای آمریکایی (مکزیک، آرژانتین، ونزوئلا و شیلی) طی دهه های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ بررسی شد. در این مطالعه اثر فیشر برای دارایی های ریسک پذیر در کشورهای با تورم بالا آزمون شد. نتایج نشان داد که رابطه ای مستقیم (مثبت) و یک به یک بین نرخ بازده اسمی سهام و تورم برای کشورهای آرژانتین و شیلی وجود دارد. یعنی سهام سیر خوبی در برابر تورم است. در مطالعه دیگری (Carolin, 2011) که روی بازارهای ایالات متحده، چین و مالزی انجام شد، مشخص شد که در هر سه کشور بین تورم انتظاری و نرخ بازدهی واقعی بازار سهام رابطه بلندمدت (و معکوس) وجود دارد؛ اما فقط در باره چین رابطه ای کوتاه مدت تایید می شود.

در مجموع می توان گفت:

* سرمایه گذاران سهام می توانند در بلندمدت از سهام به عنوان محافظی در برابر تورم استفاده کنند. این به آن معناست که ارزش پولی یک سهام یا سبد سهام می تواند در یک دوره تورمی افزایش یابد؛ به طوری که ثروت «واقعی» که سهامدار ذخیره می کند - کالاها یا خدماتی که می توان با آن مبادله کرد - با وجود قیمت های بالاتر ثابت بماند.

* در کوتاه مدت نگهداری سبدي از دارایی ها برای مصونیت از تورم توصیه نمی شود؛ زیرا رابطه بین قیمت سهام و تورم معکوس است؛ یعنی با افزایش تورم، کاهش قیمت سهام یا با کاهش تورم، قیمت سهام افزایش می یابد. اثر نامطلوب تورم بر قیمت سهام در کوتاه مدت می تواند ناشی از مجموعه ای از عوامل از جمله کاهش درآمد و سود کوتاه مدت شرکت، رکود اقتصادی که منجر به ایجاد محیط اقتصاد کلان نامطلوب برای بازار سهام و هزینه های مصرف کننده به طور کلی می شود. در واقع با افزایش انتظارات تورمی بازده بازار سهام کاهش خواهد یافت؛ زیرا فشارهای تورمی سودهای آتی شرکت ها را کاهش و نرخ تنزیل اسمی را افزایش می دهد، در نتیجه جریان ارزش حال منافع آتی شرکت ها کاهش خواهد یافت و در نتیجه انتظار می رود که قیمت سهام شرکت های بوریسی نیز کاهش یابد.

دارند که انتظارات تورمی بلندمدت را اندازه گیری می کند. عواملی وجود دارند که می توانند بر دقت اندازه گیری های نظرسنجی مصرف کننده از انتظارات تورمی تاثیر بگذارد. به عنوان مثال، مصرف کنندگان ممکن است از مجموعه اطلاعات متفاوتی بر اساس تجربه شخصی خود استفاده کنند یا به برخی از اقلام وزن بیش از حد بدهد. علاوه بر این، برای مصرف کنندگان انگیزه های کمتری برای تلاش در جهت کنار هم قرار دادن پیش بینی های آگاهانه وجود دارد؛ در حالی که اندازه گیری انتظارات تورمی از پیش بینی کنندگان حرفه ای و فعالان بازار مسلماً با انگیزه های اعتباری و مالی همراه است.

جدای از شاخص های ترکیبی که اخیراً در برخی کشورهای دنیا در حال استفاده است، در ایران نهادهای رسمی از هیچ شاخصی برای محاسبه انتظارات تورمی استفاده نمی کند. هر چند برخی موسسات پژوهشی یا مطبوعاتی از روش دوم یعنی نظرسنجی از خبرگان برای تورم انتظاری سالانه استفاده می کنند.

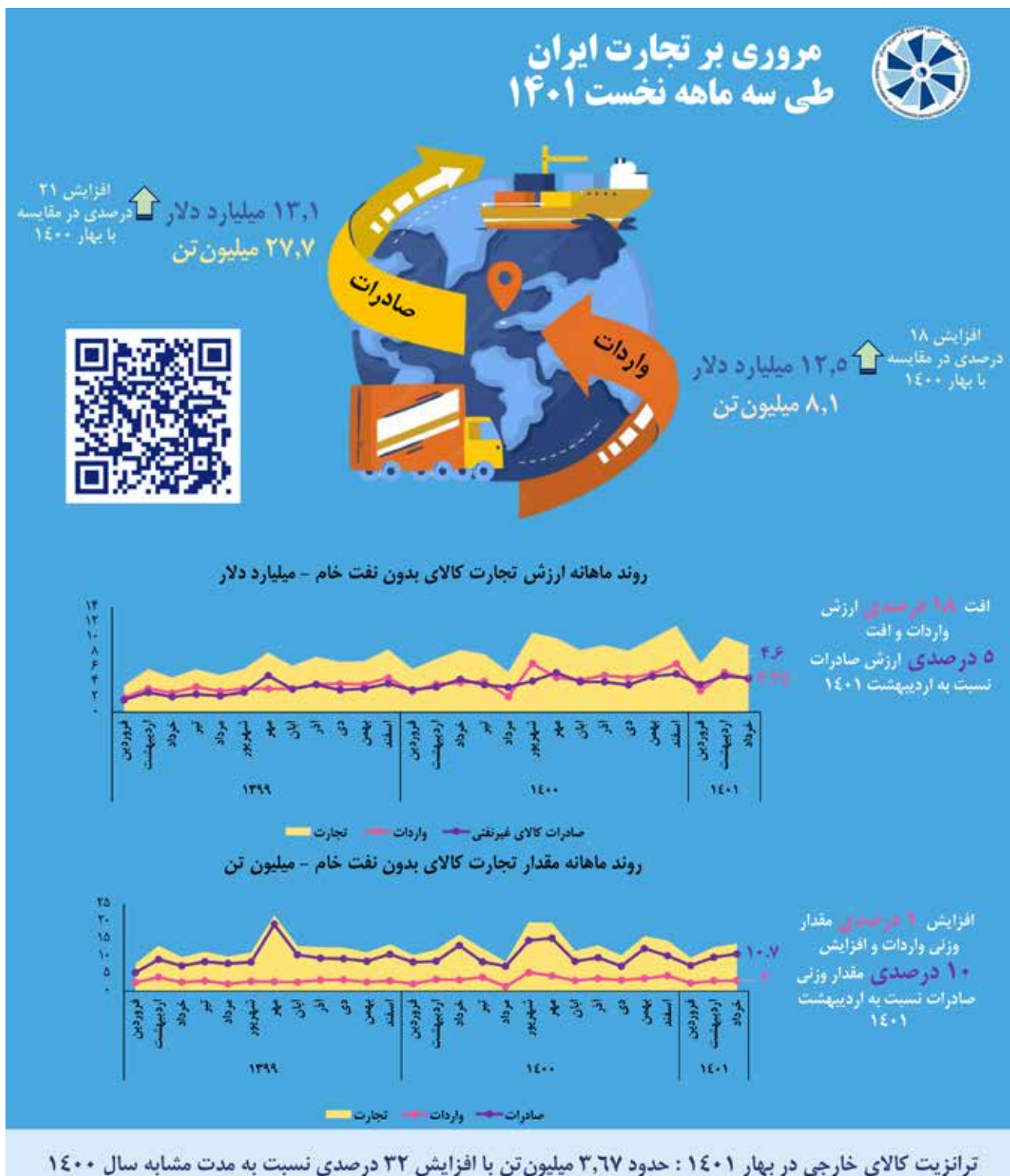
تاثیر انتظارات تورمی بر بازارها با تاکید بر بازار سهام

با وجود نرخ های تورم ۳۶ و ۴۰ درصدی به ترتیب برای سال های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ و انتظارات بالای تورمی برای سال جاری این سوال مطرح است که چرا قیمت های سهام در بازار سهام ایران در دو سال و نیم گذشته نه تنها افزایش نیافته، بلکه کاهش نیز یافته است؟ تاثیر انتظارات تورمی بر بازارها موضوع مهم و قابل توجهی است. معمولاً تاثیر انتظارات تورمی در رفتارهای مصرفی و سرمایه گذاری فوری است؛ زیرا به محض انتظار افزایش تورم، افراد مصرف خود را جلو انداخته و تصمیم به سرمایه گذاری به تعویق خواهد افتاد؛ اما وضعیت در بازارهای مالی به ویژه بازار سهام کمی پیچیده است.

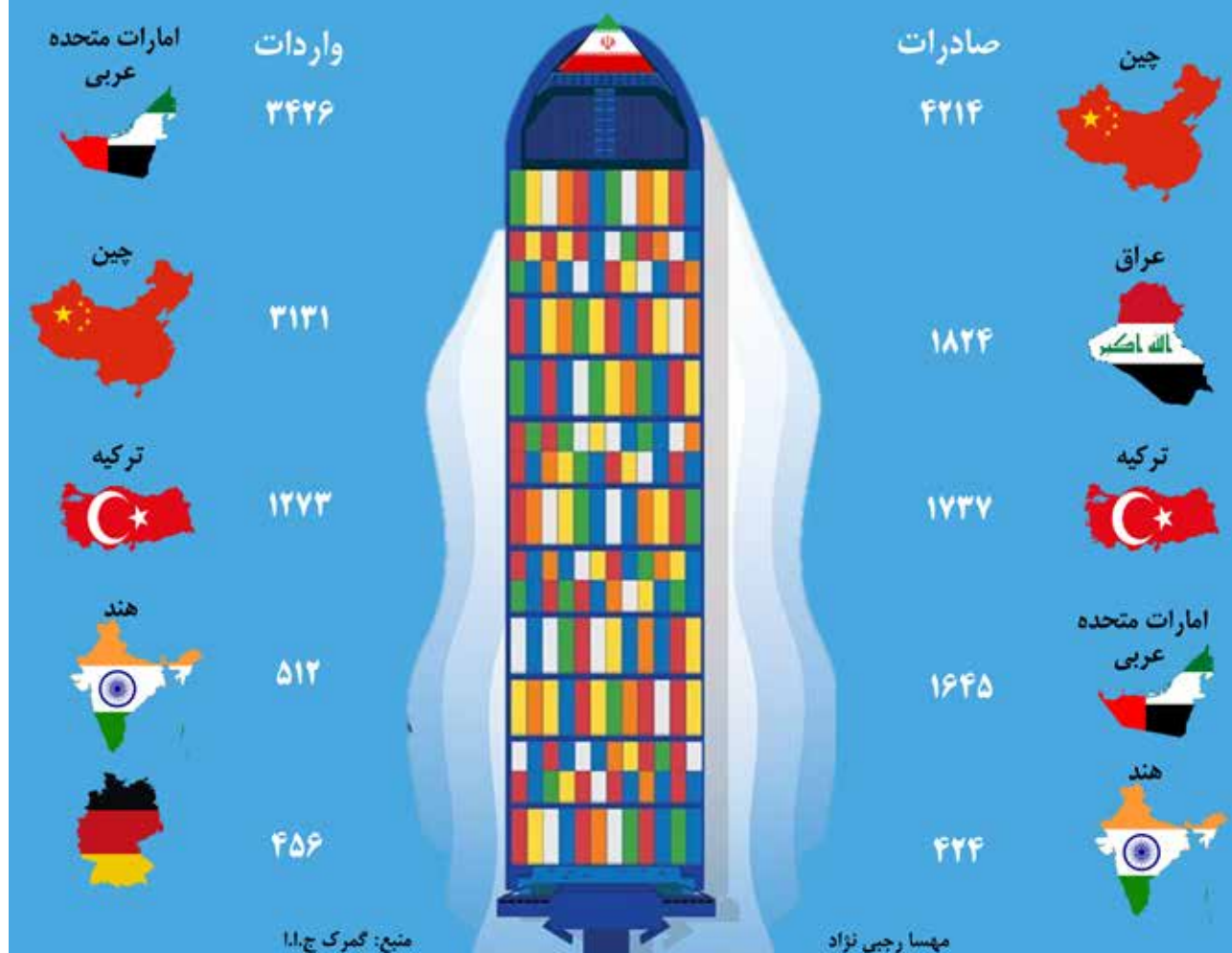
رابطه بین بازده سهام و نرخ تورم موضوع بسیاری از مطالعات بوده؛ اما نتایج قطعی و یکسان نبوده است. در برخی مطالعات این رابطه منفی، در برخی، این رابطه مثبت و در کشورهای دیگر رابطه بی معنی بوده است.

مروری بر تجارت ایران طی سه ماهه نخست ۱۴۰۱

در این اینفوگرافیک، به بررسی وضعیت صادرات و واردات کشور طی سه ماهه نخست ۱۴۰۱، مبادی مهم وارداتی، مقاصد مهم صادراتی و همچنین روند ماهانه تجارت کشور تا پایان خرداد ۱۴۰۱، پرداخته می شود.

شرکای عمده تجاری ایران طی سه ماهه ۱۴۰۱ - میلیون دلار

رئیس کل گمرک از تجارت غیر نفتی ۲۵.۵ میلیارد دلاری کشور در سه ماهه نخست امسال خبر داد و گفت: با پیشتازی سه ماهه صادرات نسبت به واردات در سال جدید تراز تجاری کشور مثبت ۶۰۵ میلیون دلار شد که این پیوستگی سه ماهه برای ایران بی سابقه بوده است.

وی افزود: با پیشتازی صادرات نسبت به واردات در فصل بهار امسال، تراز تجاری کشور مثبت ۶۰۵ میلیون دلار شد که این پیوستگی سه ماهه برای ایران بی سابقه بوده است.

مقدسی در خصوص مقاصد صادرات کالاهای ایرانی در فصل بهار گفت: در سه ماه نخست امسال کشورهای چین با چهار میلیارد و ۲۱۴ میلیون دلار، عراق با یک میلیارد و ۸۲۴ میلیون دلار، ترکیه با یک میلیارد و ۷۳۷ میلیون دلار، امارات با یک میلیارد و ۶۴۵ میلیون دلار و هند با ۴۲۴ میلیون دلار، پنج مقصد اول کالاهای صادراتی ایران بودند.

رئیس کل گمرک ایران در خصوص کشورهای نخست طرف معامله با ایران در فصل بهار تاکید کرد: کشورهای امارات با سه میلیارد و ۴۲۶ میلیون دلار، چین با سه میلیارد و ۱۳۱ میلیون دلار، ترکیه با یک میلیارد و ۲۷۳ میلیون دلار، هند با ۵۱۲ میلیون دلار و آلمان با ۴۵۶ میلیون دلار، پنج کشور نخست تامین کننده کالاهای مورد نیاز ایران در فصل بهار بودند.

وی در خصوص میزان ترانزیت خارجی در فصل بهار خاطر نشان کرد: در سه ماه نخست امسال سه میلیون و ۶۷۴ هزار تن کالای خارجی از مسیر ایران عبور کرده که نسبت به بهار سال قبل، بارش ۳۲ درصدی همراه بوده است، این روند رو به رشد ترانزیت خارجی، یکی از دستاوردهای مهم کشور به شمار می آید.

رئیس کل گمرک از تجارت غیر نفتی ۲۵.۵ میلیارد دلاری کشور در سه ماهه نخست امسال خبر داد و گفت: با پیشتازی سه ماهه صادرات نسبت به واردات در سال جدید تراز تجاری کشور مثبت ۶۰۵ میلیون دلار شد.

«علیرضا مقدسی» در خصوص کارنامه تجارت خارجی غیر نفتی کشور در فصل بهار اظهار داشت: در سه ماهه امسال نزدیک به ۳۶ میلیون تن کالا به ارزش ۲۵.۵ میلیارد دلار بین ایران و سایر کشورها تبادل شد که شاهد رشد ۱۹.۵ درصدی تجارت خارجی کشور در بهار امسال بودیم.

وی افزود: سهم صادرات ایران از این میزان تجارت، ۲۷.۷ میلیون تن کالا به ارزش ۱۳ میلیارد و ۶۹ میلیون دلار بود که نسبت به بهار سال قبل با افزایش ۲۱ درصدی همراه بوده است.

گزارش «ایران» از جزئیات راه اندازی «رمزریال» بانک مرکزی در شهریور ماه ۱۴۰۱

ریال هوشمند می شود

متفاوت است. زمان شروع به کار رمزریال شهریور ماه است و احتمالاً به صورت آزمایشی در یکی از مناطق کشور آغاز می شود.

وی درباره اقدامات بانک مرکزی در خصوص «رمزریال» اظهار کرد: بررسی ها و اقدامات لازم برای رمزریال در حال انجام است و مقرر شده است که از شهریور ماه شروع شود. صالح آبادی افزود: رمزریال به جای همین اسکناسی که در دست مردم است، خواهد بود. فرد به جای اینکه اسکناس داشته باشد رمزریال دارد. این مفهوم با مفهوم جهانی (رمزارز) متفاوت است. در «رمزریال» ریال های اسکناس جای خود را به رمزریال می دهند. وی توضیح داد: رمزریال با تکمیل زیرساخت های لازم از شهریور ماه عملیاتی می شود. پیش از اجرای این طرح نیز حتماً به میزان کافی آموزش ها و اطلاع رسانی ها انجام می شود تا مردم با سازوکار آن آشنا شوند. تصمیم بر این است که رمزارز ابتدا به صورت آزمایشی از یکی از مناطق شروع شود و بعد به سراسر کشور تسری یابد. صالح آبادی خاطر نشان کرد: اقدامات دولت و بانک مرکزی درباره رمزارز و نظارت بر این حوزه در دولت در حال جمع بندی است. این مسأله در اختیار محسن رضایی، معاون اقتصادی رئیس جمهور است که در این باره در حال بررسی هستند تا در سطح دولت تصمیم گیری شود.

تولدرمزریال ملی در ۱۴۰۱

بانک مرکزی هدف خود از طراحی رمزریال را تبدیل اسکناس به یک موجودیت قابل برنامه ریزی و برنامه نویسی اعلام کرده تا با این فرایند پول دارای موجودیت هوشمند شود. براساس اعلام مسئولان با انتشار رمزریال، افراد اسکناس ریال خود را تحویل بانک مرکزی می دهند و رمزریال تحویل می گیرند که این رمزریال قابل استفاده برای سرمایه گذاری نیست و صرفاً جایگزین اسکناس خواهد شد.

پیش از این، مهران محرمیان معاون فناوری های بانک مرکزی در تشریح ویژگی های رمزریال ملی این گونه توضیح داده بود که در رمزریالی که در داخل گوشی قرار می گیرد، بانک به عنوان شخص سوم و واسطه که امکان انتقال وجه را فراهم می کند، حذف و عین پول و اسکناسی که در جیب داریم به صورت الکترونیکی منتقل می شود.

محرمیان تصریح کرد: شهروندان مختارند پول و درآمد خود را در شکل های مختلف نگهداری کنند و عموماً افراد ترجیح می دهند که ترکیبی از اشکال مختلف دارایی (اسکناس، طلا، حساب بانکی و...) را برای این منظور به کار برند. رمزریال در واقع یک انتخاب جدید به امکان های شهروندان برای نگهداری دارایی اضافه می کند و مردم می توانند بخشی از پول خود را به صورت رمزریال نگهداری کنند و هر فرد می تواند با مراجعه به بانک، رمزریال در کیف پول الکترونیکی خود را دریافت کند. همچنین میزان رمزریال نگهداری شده در کیف پول بسته به نوع کیف پول (کیف پول تجاری یا شخصی) متفاوت خواهد بود.

معاون فناوری های نوین در خصوص مباحث نظارتی مرتبط با رمزریال ها عنوان کرد: بحث نظارتی و ردیابی وجوه در خصوص رمزارزها و بویژه رمزریال بانک مرکزی به دقت مورد توجه قرار گرفته است. در واقع طراحی به صورتی است که ردیابی وجوه به طور دقیق قابل انجام است و حتی در صورت سرقت اطلاعات رمزریال و هک گوشی تلفن هوشمند توسط سارقین و هکرها امکان ردیابی وجود دارد و در نتیجه بالاترین سطح امنیت را می توان برای

از شهریور ماه، ریال لباس مدرن خود را بر تن می کند. براساس اعلام رئیس کل بانک مرکزی «رمزریال» به عنوان یک ابزار جدید پرداخت قرار است ششمین ماه سال جاری و البته به صورت آزمایشی کار خود را آغاز کند. از سال های پیش به دلیل تغییر شرایط اقتصادی و همچنین توسعه فناوری های نوین طرح های مختلفی برای به روزرسانی واحد پول ملی یا ریال در دستور کار بانک مرکزی قرار گرفته است. یکی از این طرح ها که هنوز به مرحله اجرا نرسیده، فرم پولی یا حذف چهار صفر از پول ملی است که به منظور واقعی کردن قطعات اسکناس با قدرت خرید آن مطرح شد؛ در سال های اخیر نیز طرح دیگری برای استفاده از فناوری های نوین دیجیتال و تولدرمزریال در دستور کار قرار گرفت که در آستانه اجرا قرار گرفته است.

در اوایل پاییز سال گذشته زمزمه های راه اندازی رمز ارز ملی بر پایه ریال مطرح شد و رئیس کل بانک مرکزی نیز اعلام کرد رمزپول ملی از جمله موارد مهم در دستور کار بانک مرکزی است که زیرساخت و دستورالعمل های مربوط به آن تدوین شده و در آینده نزدیک به صورت آزمایشی راه اندازی خواهد شد. ۲۷ دی ماه سال گذشته نیز رئیس کل بانک مرکزی از تصویب رمزپول ملی در شورای پول و اعتبار خبر داد و گفت: چهارچوب اصلی رمزپول یا رمزریال بانک مرکزی با نظر مثبت اعضای شورای پول و اعتبار طراحی و مشخص و بزودی راه اندازی خواهد شد.

این در حالی است که روز گذشته رئیس کل بانک مرکزی خبر داد که «رمزریال» از شهریور شروع به کار می کند. به گفته علی صالح آبادی، رمزریال قرار است جای ریال اسکناسی را بگیرد و با مفهوم جهانی آن

رمزریال یک ابزار نوین پرداخت و تحت نظارت بانک مرکزی است و ارتباطی به رمزارزها ندارد

***

رمزریال در مقایسه با اسکناس و حتی انتقال وجوه الکترونیک متصور بود.

زمانی که اسکناسی میان مردم مبادله می‌شود، شخص سومی وجود ندارد. برای مثال شما در شهر دیگری هستید و در قبال خرید یک کالا نیاز به انتقال پول به واسطه یک روش از یک حساب به حساب دیگر دارید و برای این کار واسطه‌هایی نیاز است. زمانی که از رمزریال سخن می‌گوییم، واسطه‌ای در کار نیست، به عبارت دیگر همان اسکناس که بین مردم بدون حضور شخص سوم مبادله می‌شود، اینجا نیز همان اتفاق رخ می‌دهد با این تفاوت که روی بستر دیجیتال و در لحظه رخ می‌دهد. کارت بانکی که در دسترس ماست خودش به مثابه پول نیست و در واقع ابزار دسترسی ما به پول در حساب به صورت الکترونیکی است. هر اتفاقی برای بانک رخ دهد، پول فرد به صورت سپرده در بانک است. ولی در رمزریالی که در داخل گوشی ماست، بانک به عنوان شخص سوم و واسطه که امکان انتقال وجه را فراهم می‌کند، حذف می‌شود و عین پول و اسکناسی که در جیب داریم به صورت الکترونیک منتقل می‌شود. رمزپول‌های بانک مرکزی مانند رمزارزها بی‌پشتوانه نیستند. در حال حاضر ۹۰ بانک مرکزی دنیا پروژه‌ای را روی رمزپول بانک مرکزی تعریف کردند که برخی از آنها در مراحل تحقیقاتی قرار دارند، برخی دیگر مقررات را تصویب کرده‌اند و آماده ارائه رمزپول هستند، برخی ارائه اولیه و آزمایشی را آغاز کردند و در کشورهای معدودی نیز رمزپول عملیاتی شده و مردم آن کشورها می‌توانند در سطح کل کشور از رمزپول‌ها استفاده کنند.

کاهش سرعت گردش پول

در این خصوص نیما امیرشکاری کارشناس بانکداری الکترونیک در گفت‌وگو با «ایران» با اشاره به اینکه طرح بانک مرکزی

برای راه‌اندازی رمزریال از یک منظر شناخت بیشتر رمزارزها و ارزهای دیجیتال است تا پس از مدتی با تکیه بر تجارب این طرح برای قانونگذاری و سیاستگذاری نیز اقدام شود. وی با اشاره به اینکه هم‌اکنون برخی از کشورها پروژه رمزپول از طریق بانک‌های مرکزی خود را کلید زده‌اند، افزود: چین، ونزوئلا و تاحدی اسلوونی از جمله کشورهایی هستند که چنین پروژه‌ای را اجرا کرده‌اند.

این کارشناس بانکی در خصوص مزایای رمزریال توضیح داد: علاوه بر اینکه بانک مرکزی با این پروژه در زمینه قانونگذاری و سیاستگذاری تجارب ارزنده‌ای را به دست می‌آورد، رمزریال از جنبه‌های دیگری مانند کاهش هزینه‌های انتشار و چاپ اسکناس نیز کاربرد دارد. وی ادامه داد: مهمتر اینکه رمزریال می‌تواند سرعت گردش پول را کاهش دهد. چرا که رمزریال مربوط به مصرف‌کننده نهایی بوده و پول پر قدرت شبکه بانکی محسوب نمی‌شود. بدین ترتیب در صورتی که استفاده از رمزریال گسترده شود، با کاهش ضریب فزاینده در نهایت می‌تواند در زمینه مهار تورم نیز نقش داشته باشد. امیرشکاری همچنین در پاسخ به این پرسش که رمزریال چه نسبتی با فرم پولی دارد، اظهار کرد: این پروژه هیچ ارتباطی با طرح فرم پولی و حذف چهارصفر از پول ملی ندارد و در اساس اندازه آن در سطحی نیست که بتواند در اقتصاد ملی تأثیرگذار باشد.

امار رمزریال چه ویژگی‌هایی دارد؟

هدف از انتشار رمزریال در واقع ایجاد سهولت بیشتر در پرداخت و رفع ضعف سیستم پولی سنتی است. رواج رمزارزها تا حدودی باعث نگرانی بانک‌های مرکزی برای از دست دادن کنترل بر سیستم پولی شده؛ زیرا قانون مشخص و نظارت خاصی برای رمزارزها وجود ندارد و شاید موجب زیر سوال رفتن وظایف بانک مرکزی شود.

راه‌اندازی رمزریال، در حال حاضر از جمله موارد مهم در دستور کار بانک مرکزی است که زیرساخت‌های آن تعریف شده و احتمالاً در اوایل سال جاری به صورت آزمایشی ارائه شود. کارکرد رمزریال به این صورت است که افراد اسکناس‌های خود را به بانک تحویل داده و در عوض رمزریال می‌گیرند. در واقع رمزریال جایگزینی برای اسکناس یا نسخه الکترونیکی اسکناس است. رمزریال وجود خارجی ندارد و تنها در شبکه مجازی می‌توان از آن استفاده کرد. از طرفی، رمزریال تنها در داخل کشور قابل استفاده خواهد بود.

پشتوانه رمزریال، خودریال بوده و می‌توان با استفاده از کارت بانکی، موبایل و کامپیوتر از آن استفاده کرد. رمزریال مانند بیت‌کوین قابل استخراج نخواهد بود و میزان عرضه آن توسط بانک مرکزی تنظیم می‌شود. همچنین لازم است اشاره شود که برخلاف رمزارزها که ارزش آنها در حال نوسان و تغییر است، ارزش رمزریال ثابت خواهد بود. از این رو می‌توان تا حدودی آن را به استیبل کوین‌ها تشبیه کرد.

از ویژگی مثبت رمزریال می‌توان به بالا بودن امنیت آن اشاره کرد. رمزریال به گونه‌ای طراحی می‌شود که می‌توان به طور دقیق نقل و انتقالات و جوه را بررسی و حتی در صورت سرقت اطلاعات و هک شدن موبایل، سارقان را ردیابی کرد.

اما در این بین، انتقادی که از سوی برخی کارشناسان برای انتشار رمزریال توسط بانک مرکزی وارد می‌شود این است که هنوز مقررات و قانون‌گذاری مشخصی برای حوزه ارزهای دیجیتال در ایران وجود ندارد و از این رو شاید دیجیتالی کردن ریال، بی‌معنی باشد.

با اینکه راه‌اندازی رمزریال شاید مزایایی داشته باشد، اما با توجه به ماهیت غیرمتمرکز رمزارزها و موافق نبودن فعالان این حوزه برای ورود دولت در این حوزه، بحث رمزریال شاید با مشکلات زیادی مواجه باشد. همچنین لازم است اشاره شود که تاکنون هیچ کدام از کشورها در زمینه ارز دیجیتال ملی موفق نبوده و مردم از آنها استقبال نکرده‌اند.

جایگاه گروه بریکس در اقتصاد جهانی

با قاعده‌مند کردن آنها، زمینه را برای کاهش صید بی‌رویه ماهیان در پهنه جهانی ایجاد کند. بر مبنای برآوردهای سازمان فائو، ذخایر ماهیان در پهنه جهانی از ۹۰ درصد در سال ۱۹۹۰ به ۶۶ درصد در سال ۲۰۱۷، کاهش یافته است. توسعه صیادی مدرن در دهه‌های اخیر باعث شده تا سالانه حدود ۸۶ میلیون تن از ذخایر آبیان برداشت صورت گیرد که رقم بسیار بالایی است. بانهایی شدن توافق در اجلاس اخیر، پرداخت یارانه‌ها به این صنعت کاهش می‌یابد. با کاهش یارانه‌ها و کاهش صید، بر مبنای برآوردها ذخایر ماهیان تا سال ۲۰۵۰ حدود ۱۲/۵ درصد افزایش خواهد یافت که رقم بزرگی محسوب می‌شود. مهم‌ترین ارائه‌دهندگان یارانه در این حوزه، قدرت‌های تجاری جهان به ویژه اتحادیه اروپا و چین هستند. کشورهای توسعه یافته به همراه چین، بیشترین یارانه‌های مضر را به صنعت ماهیگیری تجاری اختصاص می‌دهند. اتحادیه اروپا، بزرگ‌ترین ناوگان ماهیگیری در اقیانوس هند را دارد و چین به عنوان یک رقیب سرسخت و به سرعت در حال رشد به صورت فزاینده‌ای ماهیگیری در آب‌های آزاد را افزایش می‌دهد و ذخایر را تهدید می‌کند. مجموع یارانه‌ای که به این بخش پرداخت می‌شود حدود ۳۵/۴ میلیارد دلار است. چین، اتحادیه اروپا، ایالات متحده، کره جنوبی و ژاپن بیشترین میزان یارانه را به این بخش پرداخت می‌کنند.

کشتی‌های بزرگ صیادی قدرت‌های تجاری در رقابتی نابرابر، صیادان کشورهای کوچک و در حال توسعه را تحت فشار قرار می‌دهند و یا صیادان سنتی در این کشورها را اعمالاً از چرخه رقابت بیرون می‌رانند، این امر به ویژه در آفریقا جریان دارد و بسیاری از کشورهای آفریقایی از اینکه یارانه‌های گسترده کشورهای توسعه یافته و امکانات پیشرفته آنها سهم کشورهای در حال توسعه از این ذخایر را کاهش داده است، نگران‌اند. از همین رو بسیاری از کشورهای در حال توسعه به ویژه هند این پیشنهاد را مطرح کردند که معافیت‌هایی برای کشورهای در حال توسعه در این زمینه در نظر گرفته شود تا این کشورها بتوانند به پرداخت یارانه به این صنعت ادامه دهند. در مورد گنجاندن این پیشنهاد هند در توافق نهایی هنوز اطلاعاتی در دسترس نیست. اما از آنجایی که هند به عنوان رهبر کشورهای در حال توسعه فقیر در این اجلاس به مهم‌ترین مانع توافق بدل شده بود، احتمالاً شرط‌های این کشور در توافق گنجانده شده است. بسیاری از کارشناسان نسبت به توانایی سازمان در شکل‌دهی به چنین توافقی ابراز تردید می‌کردند، با این توافق کلیدی می‌توان گفت که سازمان به موفقیتی در حفظ جایگاه خود در تجارت جهانی دست یافته است.

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران در تازه‌ترین بررسی‌های خود از تحولات تجارت جهانی جایگاه گروه بریکس در اقتصاد جهان را مورد واکاوی قرار داده است. کشورهای بریکس در حال ایجاد یک ارزش جهانی جدید براساس سبدهای از ارزش‌های کشورهای عضو هستند. طبق بررسی‌های این گزارش، اجلاس سالانه سازمان تجارت جهانی با مشارکت وزرای بازرگانی ۱۰۰ کشور جهان برگزار شد. در این اجلاس که در آن پنج روز مذاکرات نفس‌گیر میان اعضا صورت گرفت، توافقاتی قابل توجهی حاصل شد. از آنجاکه مکانیسم تصمیم‌گیری در سازمان تجارت جهانی، اجماعی است، مذاکرات به درازا می‌انجامد. در این اجلاس نیز مخالفت‌های هند با برخی بندهای توافقات مذاکرات را ۲ روز بیش از زمان تعیین شده، تداوم بخشید. اهم توافقات صورت گرفته در اجلاس اخیر را به شرح ذیل می‌توان دسته‌بندی کرد.

۱- مهم‌ترین توافق صورت گرفته در این اجلاس قاعده‌مند کردن ماهیگیری در جهان است. این توافق دومین توافق مهم پس از تأسیس سازمان تجارت جهانی در سال ۱۹۹۵ محسوب می‌شود. سازمان تجارت جهانی از سال ۲۰۰۱، مذاکرات در این باره را به عنوان بخشی از «دور دوحه» آغاز کرد تا با پایان دادن به یارانه‌های مضر در این حوزه

۲- دومین توافق معطوف به لغو حقوق مالکیت معنوی واکسن‌های تولیدشده برای مقابله با کروناست. این موضوع حدود دو سال سازمان را درگیر کرده بود و نهایتاً توافقی بر سر لغو مالکیت معنوی واکسن صورت گرفت. البته برخی استدلال می‌کنند این توافق چندان اهمیتی ندارد زیرا این بیماری در اغلب نقاط جهان در حال فروکش است. افزون بر این، توافق‌هایی در حوزه امنیت غذایی و امنیت تجارت دیجیتال نیز در این نشست صورت گرفت و برخی کارشناسان، این نشست و توافق‌های مهم برآمده از آن را نشان از خروج سازمان تجارت جهانی از روند زوال و بازگشت آن به نقش کانونی در قاعده‌گذاری تجارت جهانی می‌دانند. جدیدترین توافق یعنی توافق بر سر حفظ ذخایر ماهیگیری و قاعده‌مند کردن آن در شرایطی صورت می‌گیرد که ایران به عنوان کشوری که با این موضوع از نزدیک دست و پنجه نرم می‌کند و در سال‌های اخیر اختلافاتی جدی بر سر ماهیگیری شرکت‌های چینی در خلیج فارس بروز کرده، هیچ نقشی در تدوین قواعد نداشته است.

روسیه به سوی اصلاحات ساختاری می‌رود؟

اجلاس سالانه مجمع اقتصادی بین‌المللی سن پترزبورگ هفته گذشته برگزار شد. برخلاف سال‌های گذشته، در این اجلاس، شرکت‌های خارجی حضور کم‌رنگی داشت. تحریم‌های گسترده علیه روسیه، بسیاری از شرکت‌ها را از حضور در بازار این کشور بازداشته است. در این اجلاس، رئیس بانک مرکزی روسیه اعلام کرد که تا میان مدت، شرایط اقتصادی این کشور روبه وخامت بیشتر خواهد رفت و برای مقابله با این شرایط، روسیه نیازمند انجام اصلاحات اقتصادی ساختاری است به گونه‌ای که تکیه اقتصاد این کشور بر نفت و گاز کاهش یابد. در صورتی که روسیه دست به اصلاحات ساختاری بزند، این سومین دوره اصلاحات اقتصادی در روسیه خواهد بود. نخستین دوره اصلاحات ساختاری در اقتصاد شوروی در دوره گورباچف بود که در فروپاشی این

امپراتوری موثر واقع شد. دومین دوره اصلاحات ساختاری در اقتصاد روسیه در دوره یلتسین به شوک درمانی مشهور شد و اثرات فاجعه‌باری بر سطح رفاه و استانداردهای زندگی در این کشور بر جای گذاشت. اکنون تحت فشارهای شدید تحریمی، روسیه در شرایطی از اصلاح ساختاری سخن به میان می‌آورد که زمینه‌های اندکی برای موفقیت وجود دارد. گذار از اقتصاد نفتی در چنین شرایطی برای روسیه پرچالش خواهد بود.

فروشگاه‌های زنجیره‌ای هند در روسیه؟

ولادیمیر پوتین در سخنرانی اخیر خود در مجمع تجاری BRICS اعلام کرد که مذاکرات در مورد راه‌اندازی فروشگاه‌های زنجیره‌ای هند در روسیه در حال انجام است. در سال ۲۰۲۰، ارزش بازار خرده‌فروشی در هند ۸۰۰ میلیارد دلار برآورد شد و با توجه به رشد سریع آن، انتظار می‌رود تا سال ۲۰۲۶ از ۱/۷ تریلیون دلار فراتر رود. هند دارای بسیاری از فروشگاه‌های زنجیره‌ای است و روسیه می‌کوشد آنها را جایگزین فروشگاه‌های غربی کند.

روسیه در پی سبدازی و سوئیفت بریکس

رئیس جمهور روسیه در اجلاس اخیر تجاری بریکس، اعلام کرد که کشورهای بریکس (برزیل، روسیه، هند، چین و آفریقای جنوبی) در حال ایجاد یک ارز جهانی جدید بر اساس سبدازی از ارزهای کشورهای عضو هستند. به گفته رئیس جمهور روسیه، کشورهای عضو همچنین در حال توسعه مکانیسم‌های جایگزین قابل اعتماد برای پرداخت‌های بین‌المللی هستند. رئیس جمهور روسیه همچنین اعلام کرد که بانک‌های کشورهای بریکس می‌توانند آزادانه به سیستم انتقال پیام‌های مالی (SPFS)، جایگزین روسی سوئیفت متصل شوند. روسیه مدعی است SPFS عملکردی مشابه سوئیفت دارد و امکان انتقال پیام‌ها را بین موسسات مالی در قالب یکسان می‌دهد. این بانک توسط بانک روسیه به عنوان جایگزینی برای سوئیفت در سال ۲۰۱۴ ایجاد شد. پوتین با بیان اینکه سامانه روسیه برای ارسال پیام‌های مالی برای اتصال بانک‌های پنج کشور باز است، افزود: جغرافیای استفاده از سامانه پرداخت روسیه موسوم به Mir در حال گسترش است. تلاش‌های روسیه در این زمینه در حالی صورت می‌گیرد که سایر اعضا و به ویژه چین نگاه محتاطانه‌ای به این موضوع دارند.

تصمیم جدید روسیه در زمینه واردات

اخیراً دوماي دولتي روسيه قانونی را تصویب کرد که واردات موازی به این کشور را قانونی می‌کند، این قانون از شرکت‌های روسی که کالاها را بدون اجازه صاحب حق وارد می‌کنند در برابر مسوولیت‌های احتمالی مدنی، اداری و کیفری محافظت می‌کند. به گفته کمیته سیاست اقتصادی دوماي دولتي، این اقدام منافع مصرف‌کنندگان روس را تضمین می‌کند. همچنین

در گوادر

منابع چینی از پیشرفت ۴۰ درصدی در پروژه احداث دومین فرودگاه بزرگ پاکستان در گوادر خبر دادند. این فرودگاه با سرمایه گذاری ۲۳۰ میلیون دلاری چین و توسط شرکت های چینی در زمینی به مساحت ۱۸ کیلومتر مربع احداث می شود. این فرودگاه در سپتامبر ۲۰۲۳ افتتاح خواهد شد. احداث این فرودگاه در گوادر، شکاف آن در زیرساخت های لجستیک با چابهار را افزون تر می کند. سرمایه گذاری ۲۳۰ میلیون دلاری چین در این فرودگاه در حالی صورت می گیرد که مجموع سرمایه گذاری خارجی در چابهار در ۲۰ سال گذشته بسیار اندک بوده است. با این روند در سال ۲۰۳۰ یا چابهار در قیاس با بنادر امارات با عربستان و عمان بلکه در قیاس با گوادر حرفی برای گفتن خواهد داشت؟

دعوت پاکستان از ترکیه برای سرمایه گذاری در کریدور اقتصادی چین-پاکستان

دولت پاکستان از ترکیه دعوت کرده است تا در مناطق ویژه اقتصادی (SE2) که در قالب کریدور اقتصادی چین و پاکستان (CPEC) ساخته می شود، سرمایه گذاری کند. پاکستان از فعالان اقتصادی ترکیه دعوت کرد تا فرصت های سرمایه گذاری در پاکستان را در بخش های مختلف بررسی کنند. دولت پاکستان تاکید دارد که به دلیل موقعیت استراتژیک پاکستان، این کشور دسترسی به سه قاره و ۶۸ کشور را در قالب ابتکار کمربند و راه فراهم می کند.

توجه امارات به بازارهای آمریکای لاتین

اتاق بین المللی دوبی دفتر خود در آمریکای لاتین را افتتاح کرد. این دفتر در مکزیک و با هدف ارتقای روابط تجاری و اقتصادی میان مکزیک و امارات عربی متحده افتتاح شده است. پیش از این، دولت امارات عربی متحده با مکزیک به توافق های مهمی برای دسترسی روان تر و آسان تر مکزیک ها به امارات عربی متحده بالغ ویزا و معافیت های اقتصادی دست یافته بود. امارات عربی متحده می کوشد خود را به عنوان های دسترسی کشورهای آمریکای لاتین به اقتصاد خاور میانه و مهم ترین صادر کننده به این منطقه بدل نماید. دفتر بین المللی اتاق بین الملل دوبی تاکنون ۴ دفتر در آمریکای لاتین تاسیس کرده است. در قالب استراتژی اتاق بین الملل دوبی، این اتاق می کوشد در سه سال آینده ۵۰ شرکت چند ملیتی را برای حضور در دوبی و قرارداد آن ذیل فعالیت های منطقه ای اقناع کنند. از طرف دیگر اتاق بین الملل دوبی، گسترش فعالیت های شرکت های بازرگانی اماراتی در بازارهای اولویت دار این کشور را در سه سال آینده در قالب این استراتژی مورد حمایت قرار خواهد داد. امارات عربی متحده در استراتژی جدید تجاری خود بر بازارهای دوردست متمرکز شده است و می خواهد نفوذ اقتصادی خود را فراتر از خاور میانه و از بازارهای پیرامونی به بازارهای دوردست نیز گسترش دهد.

به توسعه اقتصاد این کشور در بحبوحه تحریم های غرب کمک خواهد کرد. در ماه مارس ۲۰۲۲، دولت روسیه به خرده فروشان اجازه داد تا محصولات را بدون اجازه مالک علامت تجاری از خارج وارد کنند. این تصمیم پس از آن اتخاذ شد که بسیاری از برندهای جهانی، فروش با صادرات خود را به دلیل فشار دولت های غربی برای تبعیت از تحریم ها، متوقف کردند.

آغاز مذاکرات تجارت آزاد بریتانیا و شورای همکاری خلیج فارس

دولت بریتانیا از آغاز مذاکرات تجارت آزاد میان بریتانیا و شورای همکاری خلیج فارس خبر داد. دور نخست این مذاکرات در ریاض برگزار شد. در سال ۲۰۲۱ کل تجارت بین بریتانیا و شورای همکاری خلیج فارس ۳۳/۱ میلیارد پوند (۴۰/۳۵ میلیارد دلار) بود که از این میان ۱۱ میلیارد پوند از آن تجارت با عربستان سعودی بود. بریتانیا شورای همکاری را بازاری مهم برای شرکت های بریتانیایی می داند، بیش از ۱۰ هزار شرکت کوچک و متوسط بریتانیایی به این کشورها صادرات دارند. این چهارمین مجموعه مذاکرات توافقنامه تجارت آزاد است که بریتانیا در سال جاری میلادی پس از هند، کانادا و مکزیک آغاز کرده است، بریتانیا امیدوار است قراردادهای جدید جایگزین عضویت آن در اتحادیه اروپا شود.

توافق با شورای همکاری خلیج فارس می تواند تعرفه های صادرات مواد غذایی و نوشیدنی بریتانیا به این منطقه را کاهش دهد یا حذف کند و همچنین به نفع خدمات مالی باشد. افزون بر این تولید نفت و گاز و زنجیره تامین این بخش در این مذاکرات قرار می گیرد که فرصت های مهمی برای شرکت های بریتانیایی پدید می آورد. شورای همکاری خلیج فارس، هفتمین بازار بزرگ صادراتی بریتانیا است. این کشور در پرتو توافق تجارت آزاد جدید، پتانسیل رشد تجارت با این منطقه را تا ۱۶ درصد دارد که حداقل ۱/۶ میلیارد پوند در سال به حجم اقتصاد بریتانیایی افزایش می دهد.

احداث دومین فرودگاه بزرگ پاکستان

امارات پیشرو در حوزه انرژی‌های پاک و تغییرات اقلیمی

محمد بن زاید، رئیس امارات عربی متحده در اجلاس اخیر کشورهای پیشرو در زمینه تغییرات اقلیمی اعلام کرد که ابوظبی می‌کوشد تا رهبری کشورهای منطقه در پیشبرد استراتژی کربن‌زدایی و حفاظت از محیط زیست را در دست گیرد. او با اشاره به این نکته که امارات عربی متحده نخستین کشور منطقه است که پیمان پاریس را امضا کرد و نخستین کشوری است که چشم‌انداز کربن صفر را ترسیم کرده است، از گام‌های جدید این کشور در این مسیر سخن گفت.

رئیس امارات عربی متحده اعلام کرد که این کشور ۵۰ میلیارد دلار در ۴۰ کشور جهان در حوزه انرژی‌های پاک سرمایه‌گذاری کرده است و در نظر دارد ۵۰ میلیارد دلار دیگر نیز طی یک دهه آینده در این حوزه سرمایه‌گذاری کند. امارات عربی متحده بزرگ‌ترین بهره‌بردار از انرژی صلح‌آمیز هسته‌ای در منطقه خاورمیانه محسوب می‌شود. علاوه بر این، سه نیروگاه از بزرگ‌ترین نیروگاه‌های خورشیدی جهان نیز در این کشور وارد فاز اجرایی شده‌اند.

مصر در پی تهاجر گندم با کودهای شیمیایی

دولت مصر به هند پیشنهاد داده است در ازای واردات ۵۰۰ هزار تن گندم از این کشور، کود شیمیایی در اختیار آنها قرار دهد. هند یکی از بزرگ‌ترین تولیدکنندگان گندم به شمار می‌آید، اما از بیم ناامنی فزاینده غذایی، صادرات گندم را متوقف کرده است. مقامات مصری نسبت به نتیجه‌بخش بودن این پیشنهاد اظهار امیدواری کردند. مصر در صورت دریافت ۵۰۰ هزار تن گندم از هند، ذخیره گندم خود را تا پایان سال ۲۰۲۲ تثبیت می‌کند. این کشور همچنین از بانک جهانی درخواست وام ۵۰۰ میلیون دلاری برای تامین مالی واردات گندم کرده است. همچنین در چارچوب چشم‌انداز مشترک اقتصادی با امارات و اردن برای کشت غلات در اردن با حمایت مالی امارات عربی متحده اعلام آمادگی کرده است. در این همکاری سه‌جانبه قرار است غلات در بخشی از

زمین‌های کشاورزی اردن با حمایت مالی امارات عربی متحده و ارائه کودهای شیمیایی توسط مصر کشت شود تا اندکی در افزایش امنیت غذایی سه کشور موثر باشد.

توجه عربستان به قبرس

وزیر امور خارجه عربستان سعودی اخیراً از قبرس دیدار کرد. در این سفر دو طرف در مورد شکل‌دهی به شورای کسب و کار به توافق رسیدند. هدف از تشکیل شورای روابط تجاری دو طرف عنوان شده است. فراتر از تجارت، عربستان سعودی از تمرکز فزاینده بر قبرس، هدف کلیدی تری را دنبال می‌کند و آن اهرم‌سازی در برابر ترکیه است. عربستان سعودی در اختلافات گازی قبرس و ترکیه جانب قبرس را گرفته است. علی‌رغم بروز نشانه‌های اولیه از بهبود روابط ترکیه و عربستان، ریاض همچنان می‌کوشد تا اهرم‌های خود را در برابر ترکیه حفظ کند.

توجه عربستان به فرصت‌های سرمایه‌گذاری در پاکستان

اخیراً هیأتی عالی‌رتبه از مقامات تجاری عربستان و فعالان اقتصادی این کشور راهی پاکستان شدند تا زمینه‌های سرمایه‌گذاری در این کشور را ارزیابی کنند. فعالان اقتصادی در بخش‌های ساخت و ساز، زیرساخت‌ها، انرژی، گردشگری و داروسازی، اعضای کلیدی هیأت سعودی را تشکیل می‌دادند، مقامات پاکستانی در این دیدارها تاکید کردند که پاکستان ظرفیت‌های متنوعی برای افزایش صادرات برنج، میوه و سبزیجات، گوشت حلال، انبه، مواد دارویی و انواع سنگ مرمر و گرانیت به عربستان سعودی دارد. ذکر این نکته لازم است که ۲۰ درصد نیروی کار در عربستان سعودی از پاکستان است و این کشوری می‌کوشد نیروی کار آموزش‌دیده بیشتری را راهی عربستان کند. در سال ۲۰۲۱، واردات پاکستان از عربستان سعودی ۳۷۸ میلیارد دلار بود، در حالی که صادرات آن به عربستان سعودی حدود ۴۰۴ میلیون دلار بود.

افتتاح مسیر جدید تجاری میان عراق و عربستان

خبرگزاری رسمی عربستان اعلام کرد بندر خشک عربیه عنوان زیرساخت جدید توسعه تجارت میان عربستان و عراق، وارد فاز اجرایی شد. گذرگاه مرزی بین عراق و عربستان سعودی اخیراً به عنوان یک دروازه اقتصادی و لجستیکی منطقه‌ای، توسعه یافته است. به علاوه خدمات ترخیص کالا از گمرک این بندر ارتقا یافته است. این بندر همچنین هر ساله به زائران عراقی که از عربستان سعودی بازدید می‌کنند خدمات می‌دهد. کالاهای صادراتی عربستان به عراق شامل آلومینیوم، محصولات آلومینیومی، لوازم برقی، غلات، آرد، لبنیات، تخم مرغ و فرآورده‌های دامی است. صادرات عراق به عربستان عمدتاً مس، محصولات مسی، رزین، محصولات گیاهی و شکر است. در وضعیت کنونی حجم تجارت در کشور چندان قابل توجه نیست اما عربستان امیدوار است با توسعه زیرساخت‌ها زمینه را برای گسترش روابط تجاری با عراق، فراهم آورد.

موقعیت بریکس در اقتصاد جهانی

بریکس نماد قدرت‌های در حال ظهور در اقتصاد سیاسی بین‌الملل محسوب می‌شود. این گروه ۴۲ درصد جمعیت، ۳۰ درصد سرزمین‌ها، ۲۶ درصد تولید ناخالص داخلی و ۲۰ درصد تجارت کالایی جهان را در اختیار دارد. بریکس اخیراً در پی افزایش تعداد اعضا برآمده است. پیگیری عضویت ایران در این نهاد را می‌توان به عنوان یکی از اولویت‌های دیپلماسی اقتصادی ایران برشمرد.

نفوذ ژئواکونومیک فزاینده چین در حیط خلوت آمریکا

داده‌های تازه نشان می‌دهد که چین از زمان روی کار آمدن جو بایدن، شکاف تجاری خود را با ایالات متحده در بخش‌های بزرگی از آمریکای لاتین افزایش داده است. تحلیل

رویترز از داده‌های تجاری سازمان ملل در سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۱ نشان می‌دهد که به استثنای مکزیک، شریک تجاری اصلی ایالات متحده، چین در آمریکای لاتین از ایالات متحده پیشی گرفته و در سال گذشته این شکاف را افزایش داده است. این روند، نشان می‌دهد که چگونه ایالات متحده در منطقه‌ای که مدت‌ها حیاط خلوت آن تلقی می‌شد، جایگاه خود را از دست داده است.

از زمان روی کار آمدن بایدن در ژانویه ۲۰۲۱ و تعهد او برای احیای نقش واشنگتن به عنوان یک رهبر جهانی، تمرکز بر آمریکای لاتین افزایش یافته است. بر اساس آخرین داده‌های موجود، مجموع جریان تجارت (واردات و صادرات) بین آمریکای لاتین و چین در سال گذشته به استثنای مکزیک به ۲۴۷ میلیارد دلار رسید که بسیار بالاتر از ۱۷۴ میلیارد دلار با ایالات متحده است. آمارهای جدید دولت چین نشان می‌دهد که این کشور همچنان کانون جذب سرمایه خارجی است، بر مبنای این آمارها در ۴ ماه نخست سال ۲۰۲۲ میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در این کشور ۲۶ درصد نسبت به مدت مشابه سال ۲۰۲۱ افزایش یافته است، هنگ کنگ و تایوان، مهم‌ترین سرمایه‌گذاران خارجی در چین محسوب می‌شوند.

حضور عربستان در بازار برق عراق

دولت عربستان طرح اتصال شبکه برق این کشور به عراق را تصویب کرد. این طرح در دو سال گذشته مورد مذاکره طرفین بود. با تصویب این طرح، عملیات اجرایی آن به زودی آغاز خواهد شد. عراق در تلاش است تا زیرساخت‌های برق خود را به کشورهای همسایه متصل کند و با واردات از آنان ثبات در شبکه برق خود را افزایش دهد و در عین حال به یکی از آنها وابسته نشود. عراق از سال ۲۰۱۹ کوشش برای اتصال شبکه برق به کویت، اردن و ترکیه را نیز در دستور کار قرار داده است. عراق انتظار دارد در فاز نخست ۴ هزار مگاوات برق از همسایگان تامین کند.

شرکت‌های چینی سرمایه‌گذاری در روسیه را کاهش داده‌اند

آمارهای جدید که رسانه‌های چینی منتشر

کرده‌اند نشان از کاهش قابل توجه تعاملات اقتصادی چین و روسیه در پیامد جنگ اوکراین دارد. بانک سرمایه‌گذاری زیرساخت، مهم‌ترین بانک چین محور در اقتصاد جهانی و نیز بانک چین، از مهم‌ترین بانک‌های چین که دولت سهم اصلی را در آن دارد، دسترسی روسیه را به بازار سرمایه مسدود کرده‌اند.

شرکت هواوی مهم‌ترین شریک چینی روسیه در عرصه ارتباطات، تعداد کارمندان خود در این کشور را کاهش داده و سفارش‌های جدید از روسیه نمی‌پذیرد. شرکت سینوپک مذاکرات با طرف روسی برای احداث مجتمع شیمیایی به ارزش ۵۰۰ میلیون دلار را متوقف کرده است. ۵ شرکت بزرگ چینی نیز همکاری با روسیه در پروژه‌های آلان‌جی در ساخالین را از پایان ماه مه متوقف کرده‌اند. افزون بر این، تحریم راه‌آهن روسیه باعث شده تا مسیر ترانزیتی چین-قزاقستان-روسیه-اروپا که با حمایت‌های وسیع مالی و فنی چین در سال‌های اخیر به نماد مسیرهای خشکی راه ابریشم بدل شده بود عملاً متوقف شود و دادوستدی از طریق آن صورت نگیرد. این رخداد ضربه مهمی بر طرح ابریشم چین و روابط تجاری این کشور با اروپا بود.

به نظر می‌رسد که جنگ اوکراین علی‌رغم افزایش قابل توجه تجارت میان چین و روسیه به سرمایه‌گذاری این کشور در روسیه و نیز به طرح ابریشم آن ضربات جدی وارد کرده است. در صورت اعمال تحریم‌های ثانویه علیه روسیه، آسیب به شرکت‌های چینی فعال در روسیه افزایش خواهد یافت.

سودان انبار غله جهان عرب می‌شود؟

وزیر تجارت سودان اخیراً از کشورهای عربی خواسته با سرمایه‌گذاری در این کشور زمینه را برای تضمین امنیت غذایی جهان عرب فراهم آورند و وابستگی این کشورها به اوکراین و روسیه را کاهش دهند. او تأکید کرده است که سودان پتانسیل‌های بسیار بالایی برای پاسخگویی به نیازهای غذایی جهان عرب دارد. سودان ۴۰ درصد زمین‌های قابل کشت جهان عرب را در اختیار دارد. حق‌آبه آن از رود نیل بالغ بر هشتاد و پنج میلیارد متر مکعب است و دامپروری در این کشور گسترده است. از همین رو در دهه ۱۹۶۰، سودان در کنار استرالیا و کانادا به عنوان سه کشور کلیدی برای تامین امنیت غذایی جهان مورد توجه قرار گرفته بودند. اما با در گرفتن جنگ داخلی و از هم گسستن ساختار اقتصادی این کشور، پتانسیل‌های آن بالفعل نشد. با وجود پتانسیل‌های بسیار بالای کشاورزی سودان، از هم گسیختگی زیرساخت‌های سیاسی و اقتصادی آن، زمینه را برای اقبال سرمایه‌گذاران به این کشور تضعیف کرده است.

افزون بر این آینده سیاسی این کشور چندان قابل پیش‌بینی نیست. با وجود این، کشورهای عربی به شدت به دنبال راه‌های جایگزین برای تامین امنیت غذایی خود هستند تا وابستگی به اوکراین و روسیه را کاهش دهند. از این رو ممکن است سودان یکی از گزینه‌های جهان عرب باشد.

برنامه های دولت برای کسب درآمد ۲۰ میلیارد دلاری از ترانزیت ۱۴۰۱

برای اولین بار دولت کارگروه ترانزیتی را تشکیل داده است، این کارگروه مسئول تنظیم قوانین، راهکارها و برنامه های جدید برای تسهیل و رشد ترانزیت و به دنبال آن دستیابی به درآمدهای بالایی ارزی در کشور است. پیش از این شورای ترانزیت در کشور داشتیم که در دهه گذشته این شورا فقط چند جلسه تشکیل داده بود و می توان گفت شورای ترانزیت تعطیل شده و موضوع ترانزیت در کشور رها شد. آمار ترانزیتی نیز نشان می دهد از ۱۳ میلیون تن ترانزیت اوایل دهه ۹۰، با کاهش محسوس در اواخر این دهه، به ۷ میلیون تن ترانزیت در سال ۹۹ رسید که می توان گفت در این بخش مهم اقتصادی و امنیتی به جای رشد و پیشرفت، عقبگرد را تجربه کردیم. دولت سیزدهم به دنبال افزایش سهم ایران از تبادلات منطقه ای است، یکی از راهکارهای اساسی در این مسیر، رونق ترانزیت است که علاوه بر درآمدهای ارزی، جایگاه منطقه ای و بین المللی ایران را با وجود تحریم ها حفظ می کند.

توسعه ترانزیت با طرح جامع

نخستین نشست کارگروه ترانزیت کشور، هفته گذشته به ریاست محمد مخبر، معاون اول رئیس جمهور تشکیل شد. در این نشست دو برنامه بلندمدت و کوتاه مدت برای رشد ترانزیت مطرح شد که به زودی تدوین و اجرا می شود.

جواد هدایتی، مدیرکل دفتر ترانزیت سازمان راهداری و حمل و نقل جاده ای در گفت و گو با «ایران» گفت: هدف دولت در کوتاه مدت، ترانزیت ۲۰ میلیون تن کالا است که پیش بینی می کنیم تا آخر امسال ۱۵ میلیون تن آن قطعی شود، البته اگر برخی زیرساخت ها آماده و هماهنگی ها انجام شود ترانزیت ۲۰ میلیون تنی در سال ۱۴۰۱ محقق می شود. در برنامه بلندمدت، ترانزیت ۵۰ میلیون تنی در برنامه بخش حمل و نقل قرار گرفته است.

به گفته هدایتی با توجه به شرایط سیاسی و اقتصادی یک سال اخیر در منطقه و جهان، شرایط لجستیکی دچار تحولات عظیمی شده است که تحریم روسیه در رأس عوامل این تحولات قرار دارد.

وی افزود: با تحریم روسیه، کریدورهای منطقه ای مانند ترانس سیبری با محدودیت

شدید ترانزیت مواجه است. کریدور ترانس سیبری به عنوان مهم ترین مسیر زمینی متصل کننده آسیا و اروپا بود؛ طبق آمار موجود تا پیش از جنگ روسیه و اوکراین، سالانه حدود ۱ میلیون کانتینر میان چین و اروپا از مسیر قزاقستان، روسیه و بلاروس عبور می کرد اما به گفته مدیرکل دفتر ترانزیتی سازمان راهداری، با تحریم روسیه ظرفیت این مسیر به یک دهم کاهش یافته است و اکنون توجه به شاخه جنوبی کریدور شرق به غرب دریای خزر از قزاقستان-ترکمنستان-ایران به سمت ترکیه برای انتقال کالا از چین به سمت اروپا مورد توجه قرار گرفته است.

با توجه به موقعیت استراتژیک و ژئوپولیتیک ایران که در مرکز کریدور جنوبی خزر قرار گرفته است، تمایل کشورها برای انتقال بار از ایران بیشتر است چون این انتقال با زمان و هزینه کمتری خواهد بود. برای جذب بار جدید بعد از تحریم روسیه، کارگروه ترانزیت بر لزوم اولویت بندی پروژه های توسعه ترانزیت به همراه زمان بندی مشخص و تعیین مجری طرح ها تأکید کرد. معاون اول رئیس جمهور به عنوان رئیس این کارگروه تأکید کرده که «با رویکرد جدی دولت، شاهد تکمیل زیرساخت ها و اصلاح رویه ها برای توسعه ترانزیت در ابعاد مختلف ترانزیت بار، مسافر، انرژی و اطلاعات خواهیم بود.» با توجه به فرصتی که بعد از تحریم روسیه، پیش روی ایران قرار گرفته، ایران می تواند با توسعه ظرفیت ها، به نقطه انتقال بار در منطقه تبدیل شود. به همین منظور وزارت راه و شهرسازی به عنوان متولی حمل و نقل، از سوی کارگروه ترانزیت مأموریت دارد ظرف ۳ ماه طرح جامع توسعه ترانزیت کشور را تدوین و یک برنامه عملیاتی کامل که در آن مجری، زمان بندی اجرا و منابع مالی مورد نیاز مشخص باشد ارائه کند.

اولویت تکمیل مسیرهای ریلی

ترجیح کشورها استفاده از حمل و نقل یکسره است. چون بیشتر انتقال بار منطقه از چین به سمت اروپا، با استفاده از بخش ریلی در روسیه بوده است اکنون نیز استفاده از حمل و نقل ریلی در اولویت است. در کشور ما کریدور ریلی شمال جنوب مهم ترین کریدور منطقه ای حمل بار است که ۳ کشور روسیه، ایران و هند از این کریدور بهره برداری می کنند. در حال حاضر اتصال ریلی از رشت تا آستارا، از چابهار تا زاهدان و از شلمچه تا بصره، مهم ترین اولویت تکمیل شبکه ریلی داخلی برای اتصال به شبکه ترانزیت بین المللی است. از این رو کارگروه ترانزیت مقرر

**در سال ۱۳۹۹ فروش نفت خام ایران
۱/۲ میلیارد دلار بود، در صورتی که
برنامه دولت برای سال ۱۴۰۱ ترانزیت
۲۰ میلیون تنی است که ۲۰ میلیارد دلار
برای ایران ارزآوری دارد**
***

و نقل و لجستیک اتاق بازرگانی که به عنوان نماینده بخش خصوصی در نخستین نشست کارگروه حضور داشت، در خصوص راهکارهای کوتاه مدت رشد ترانزیت گفت: برای دستیابی به افزایش حمل بار از کشور به ترانزیت نگاه بلندمدت داریم اما در کنار آن راهکارهای کوتاه مدت که عمده تأثیر برای هماهنگی میان دستگاه‌های متولی در داخل کشور است، اهمیت بالایی دارد. وی گفت: اولین اولویت برای رشد ترانزیت، مدیریت واحد یکپارچه مرزی است. مرکز پژوهش‌های مطالعات استراتژیک ریاست جمهوری اعلام کرده ۱۴ سازمان در مرزها و پایانه‌های مرزی در امر ترانزیت دخیل هستند و در مرزها سازمانی که مشخصاً پاسخگوی مشکلات باشد، نداریم. به همین دلیل در مواردی حتی ۶ روز کالاها در مرز ایستایی دارند که اثر بسیار منفی در ترانزیت دارد.

وی افزود: بر اساس تصمیم کارگروه ترانزیت، وزارت کشور باید راهکارهایی برای مدیریت واحد مرزها ارائه کند چون وزارت کشور در نهاد های متولی در بخش جابجایی کالاها در مرز سهم زیادی است و بازارچه‌های مرزی و تخلیه و بارگیری در مرزها بر عهده ستادهای استانی و کشوری است بنابراین وزارت کشور مسئول هماهنگی دستگاه‌های متولی برای افزایش سرعت عبور بار از مرزها است. وی افزود: همچنین وزارت راه و شهرسازی و وزارت صمت متولی لجستیک در کشور هستند که باید راهکارهای ایجاد پایانه‌های لجستیکی و رفع مشکلات لجستیک را ارائه دهند. برای اینکه اقتصاد ترانزیتی کشور حرکت کند به شرکت‌های لجستیکی نیاز داریم که به زودی باید تعدادشان افزایش یابد.

رفع گلوگاه‌ها در حوزه ناوگان و بهره‌برداری، رفع مشکلات نرم‌افزاری که عمده تأثیر مربوط به تعدد قوانین و دستگاه‌های تصمیم‌گیری است، تأمین سوخت کامیون‌های عبوری، گرفتن مجوزهای قرنطینه‌ای برای عبور بار کالاهای غذایی از موارد دیگر راهکارهای کوتاه مدت برای رشد ترانزیت است. حمل یکسره در بنادر، تعریف مسیر سبز گمرکی، تعریف خطوط جداگانه ترانزیت در پایانه‌ها، پیمان‌های دوجانبه گمرکی در حوزه ترانزیت، از جمله دیگر راهکارهای پیشنهادی کوتاه مدت برای جهش ترانزیت است که در کارگروه ترانزیت مطرح شد.

بر اساس برنامه دولت دستیابی به ترانزیت ۲۰ میلیون تنی، درآمدزایی ۲۰ میلیارد دلاری در سال و ایجاد یک میلیون شغل مستقیم و غیر مستقیم راه دنبال دارد. از این رو برنامه‌ای منسجم برای جذب بار عبوری از ایران در حال تدوین است و اجرای آن، توسعه ترانزیت را در کشور محقق می‌کند.

کرده تا طرح‌های ریلی اولویت دار برای اتصال شبکه راه آهن کشور به مسیرهای بین‌المللی معین و برنامه‌ریزی لازم برای تسریع در اجرای آنها انجام شود. در بخش ریلی علاوه بر تکمیل شبکه راه آهن، تأمین ناوگان باری و لکوموتیو برای افزایش ترانزیت مورد نیاز است. تأمین ناوگان از تولید داخل و همچنین تعمیر لکوموتیوها یا تأمین آن از ساخت داخل یسارادات در رأس برنامه‌های حمل و نقل ریلی است.

عراکار کوتاه مدت

در نشست کارگروه ترانزیت، علاوه بر راهکارهای توسعه ترانزیت، عراکار پیشنهادی کوتاه مدت برای جهش در این حوزه ارائه شد. به گفته معاون اول رئیس جمهور «این راهکارها باید به صورت ضربتی در دستور کار قرار گیرد و لازم است ظرف یک ماه مجری هر یک از این اقدامات تعیین شود.»

سیدعلی حسینی، رئیس کمیسیون حمل

فاجعه بی آبی

استاد حوزه محیط زیست پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران با بیان اینکه یکی از مشکلات اساسی و تاثیرگذار در روند خشکسالی مربوط به کمبود دریافت باران است، گفته بود: «در شرایط فعلی میانگین سالانه بارندگی ایران به حدود ۲۳۰ میلیمتر می رسد در حالی که متوسط بارندگی سالانه در دنیا حدود ۸۰۰ میلیمتر است. بر همین اساس میزان بارندگی سالانه در ایران کمتر از یک سوم متوسط دنیا است. متوسط پتانسیل تبخیر در کشور حدود ۲۰۰۰ میلیمتر است ولی شرایط تبخیری دنیا حدود ۷۰۰ میلیمتر تخمین زده شده است؛ با نگاهی به این آمار متوجه می شویم که وضعیت آبی کشور ما حدود ۱۰ برابر از متوسط جهانی ضعیف تر است بنابراین این شرایط نیازمند توجه و درک مسوولان و مردم است و باید بپذیرند که با این میزان بارندگی در کشور نمی توانن همانند کشورهای که بارندگی بیشتری دارند آب مصرف کنند.» همچنین فیروز قاسم زاده سخنگوی صنعت آب کشور در یک برنامه رادیویی درباره تداوم کم آبی گفت: «ما در سال ۱۴۰۰ یک سال کم آبی را پشت سر گذاشتیم و متأسفانه این کم آبی امسال (۱۴۰۱) نیز تداوم پیدا کرده است. یک پنجم (۲۰ درصد) سرانه آب تجدیدپذیر دنیا در ایران است که همین موضوع محدودیت هایی برای ما ایجاد می کند و ضرورت دارد که در مدیریت منابع آبی کشورمان هوشمندانه و بر اساس استانداردها و اصول عمل کنیم.»

با توجه به خشکسالی و بحران کم آبی در کشور لازم است از هدررفت آب جلوگیری کنیم و در این جهت از لوله های سالم و جدیدتر استفاده کنیم این در حالی است که با میزان هدررفت قابل توجه در این بخش مواجه هستیم. به گفته حنیف رضا گلزار پژوهشگر حوزه آب و خاک به وضعیت فعلی کشور ۸۰ تا ۹۰ میلیارد متر مکعب از آب مصرفی متعلق به بخش کشاورزی است و بر اساس مطالعات رسمی، سالانه حدود ۴/۱ میلیارد متر مکعب از منابع آب شرب و شیرین درون شهری از دست می رود قبل از اینکه سر از شیر خانه مردم در بیاورد؛ به عبارت دیگر ما تقریباً شش برابر حجم آب کل سد امیرکبیر کرج را در ساختار فرسوده انتقال آب درون شهری از دست می دهیم.

محمدرضا بختیاری، مدیرعامل آب و فاضلاب استان تهران نیز به هدررفت آب در پایتخت اشاره و اظهار کرد و گفت: «از حدود ۹۰۰۰ کیلومتر خط لوله و آبرسانی در پایتخت حدود ۴۰ درصد آنها عمر بالای ۵۰ سال دارند و فرسوده محسوب می شوند و آب بسیاری را هدر می دهند.»

جدا از شک و تردیدی که در تداوم بارندگی های اخیر وجود دارد، به واسطه تبعات کم بارانی

این روزها یکی از معضلات اساسی و چالش هایی که ایران با آن دست و پنجه نرم می کند کمبود آب است زیرا ایران از نظر موقعیت جغرافیایی کشوری خشک و نیمه خشک محسوب می شود و میزان بارندگی و شرایط تبخیری آن نسبت به میانگین جهانی بسیار بالاتر است. علاوه بر شرایط جغرافیایی خشک، استفاده نادرست از منابع آبی موجب شده است که ایران مشکلات جدی بحران آب را تجربه کند. ایران دارای اقلیم های فراخشک، نیمه خشک و مدیترانه ای است و حدود ۶۵ درصد از مساحت کشور را اقلیم های فراخشک و خشک بیابانی در بر گرفته است.

این در حالی است که حجم کل برداشت آب برای مصارف مختلف از منابع آب های سطحی و زیرزمینی کشور برابر ۹۸/۱ میلیارد متر مکعب است به گونه ای که میزان برداشت از منابع آب سطحی ۴۴/۲ و از آب های زیرزمینی ۵۳/۹ میلیارد مکعب است. بخش «کشاورزی»، «شرب و بهداشت» و «صنعت و خدمات» در مجموع به ترتیب ۸۷/۹، ۸/۴ و ۱/۸ میلیارد متر مکعب آب برداشت می کنند. سهم آب های زیرزمینی شامل چاه ها و قنوات در تامین نیازهای مختلف کشور ۵۴/۹ درصد است.

این در حالی است که اخیراً منوچهر گرجی

شدید در سال آبی گذشته، شرایط آبی بسیاری از سدهای کشور نامساعد است و این موضوع در حوضه آبریز سدهای تهران در نیم قرن اخیر بی سابقه بوده است. از سویی با وجود زمین های کشاورزی در اطراف استان تهران و برداشت های بی رویه و غیر اصولی از آب برای آبیاری بحران کمبود آب را به یک فاجعه تبدیل کرده است. البته به عقیده کارشناسان بخش عمده آبی که ادعا می شود در بخش کشاورزی مصرف می شود به علت اشکالات متعدد در سیستم های انتقال آب پیش از اینکه به کشاورزان برسد، در مکانی دیگر هدر می رود.

راهکار مدیریت بحران

رییس کمیسیون سلامت و محیط زیست شورای شهر تهران در خصوص وضعیت وخیم کمبود آب در تهران به «جهان صنعت» گفت: تقریباً نزدیک به یک دهه است که دچار بحران کم آبی هستیم. اما تاکنون هیچ مسئول و سازمانی به صورت جدی به آن نپرداخته است. طی چند سال آینده نیز وضعیت کشور در حوزه آب بدتر می شود. در حال حاضر وضعیت بارندگی امسال نسبت به سال گذشته ۲۸ درصد کاهش داشته است. این در حالی است که سال گذشته کشور از نظر میزان بارندگی دچار کاهش شدید بود و آن را سال خشکسالی نامیده بودیم. بنابراین وضعیت مخازن آبی کشور نیز بحرانی است. اگر طی سال های آینده میزان بارندگی کاهش یابد، منابع آبی کشور نصف می شود؛ چنین امری یعنی فاجعه محیط زیستی برای ایران، به همین دلیل اگر این روزها فردی از من سوال کند که بزرگ ترین فاجعه در کشور چیست، قطعاً به او می گویم کمبود آب یکی از بزرگ ترین فاجعه های کشور است.

مهدی پیرهادی افزود: البته بروز گرد و غبار در کشور نیز در کاهش منابع آبی بی تاثیر نیست. زیرا هر زمانی که درگیر طوفان گرد و غبار می شویم میزان مصرف آب شهروندان افزایش پیدا می کند. از سوی دیگر با گرم شدن هوا علاوه بر مصرف برق، مصرف آب نیز افزایش می شود، چراکه آب بخش شرب برای استحمام، ظرفشویی و غیره بیشتر می شود. این در حالی است که باید

زمان استحمام را در تابستان از متوسط ۱۰ دقیقه به پنج دقیقه کاهش دهیم. فشاردوش را کم کنیم و برای شست و شوی ظرف ها نیز حتی الامکان از ماشین ظرفشویی که مصرف آب را کاهش می دهد، استفاده کنیم. این روزها برای حل این بحران باید مردم و مجموعه های دولتی را برای رعایت بهینه مصرف آب تشویق کنیم. پیرهادی با اشاره به راهکار حل این بحران اظهار کرد: چندین راهکار برای رفع کمبود آب وجود دارد اما پیگیری در خصوص آن وجود ندارد. این روزها زمین های کشاورزی زیادی در استان تهران داریم که آنها از شیوه نوین آبیاری استفاده نمی کنند. به همین دلیل کشاورزان استان تهران آب زیادی را مصرف می کنند. این در حالی است که از لحاظ محیط زیستی نباید در استان تهران که امروزه تقریباً آب و هوای خشکی دارد زمین کشاورزی دایر باشد. بنابراین مسوولان ذی ربط از جمله وزارت جهاد کشاورزی و وزارت نیرو باید فکری به حال آن بکنند.

او ادامه داد: اگرچه وزارت جهاد کشاورزی به دنبال کشت و مسائل مربوط به تولید است، وزارت نیرو به دنبال بهینه کردن مصرف آب است اما به اجماع نظر نرسیدند. آنها باید در هیأت دولت این مساله را حل و فصل کنند، چراکه میزان آب استان تهران کشتش کشاورزی را ندارد. همین امر منجر به مصرف بی رویه آب در استان تهران شده است و متأسفانه آب به برخی نقاط کم یا اصلاً نمی رسد. پیرهادی با اشاره به تصفیه خانه های فاضلاب اظهار کرد: در حال حاضر با مجموعه آب و فاضلاب برای تصفیه خانه های فاضلاب در ارتباط هستیم. در این دوره شورا، ۵ تصفیه خانه محلی برای شهر تهران ایجاد شده است. البته شبکه فاضلاب در شهر تهران نیز باید کامل شود تا کمی وضعیت کمبود آب در تهران بهتر شود. همچنین باید برداشت از آب زیرزمینی ۲۵ درصد کاهش یابد و تعادل در منابع و مصارف آب و تعادل بخشی آب زیرزمینی از طریق بازچرخانی و استفاده چندباره از آب، ارتقای بهره وری و کاهش مصارف غیر ضروری محقق شود.

ناکارآمدی مسوولان و قوانین

دکتر حسین هاشمی کارشناس حوزه آب نیز با اشاره به عوامل به وجود آمدن بحران کم آبی در کشور به «جهان صنعت» گفت: در حال حاضر میزان بارندگی امسال نسبت به سال گذشته بسیار کم بوده است. اما برخی عوامل انسانی در این امر دخیل می شوند تا کم آبی را به یک بحران تبدیل کنند. زمانی که میزان بارندگی کاهش می شود به موازات آن باید به صورت بهینه از منابع آب استفاده کرد، این در حالی است که در زمان خشکسالی هیچ تغییری در مصرف شهروندان و کشاورزان و دولت ایجاد نمی شود. بنابراین میزان مصرف آب در تهران بسیار بالاتر از منابع آبی کشور است. البته بیشترین مصرف در شرب خانگی و برداشت های غیر مجاز از منابع آب است. وی افزود: به طور کلی وضعیتی که امروزه در حوزه آب درگیر آن هستیم از سال ها قبل قابل پیش بینی بوده است. چه بسا طی سال های گذشته نیز با دوره های خشکسالی و ترسالی مواجه بوده ایم. اما موضوع اصلی بی توجهی دولت ها به کمبود آب در کشور است، چراکه با سیاست گذاری های اشتباه از جمله مدیریت نامناسب، قوانین ناکارآمد، عدم رعایت الگوها و بهینه سازی یک موضوع طبیعی را به یک چالش و بحران تبدیل کرده اند. زمانی که مسوولان می توانستند این موضوع را به خوبی مدیریت و آن را تبدیل به فرصت کنند، به یک بحران جدی کم آبی تبدیل شده است.

کارشناس حوزه آب در خصوص راهکار مقابله با بحران کمبود آب اظهار کرد: به نظر من ابتدای هر راهکاری باید سیاست های توسعه به طور کامل بازنگری شود. همچنین متناسب با آن راهبردها، قوانین و مقررات اصلاح شود، زیرا بخش مهمی از مشکلات که در کشور وجود دارد بحث مدیریتی است. با این حال یک بخشی از آن به اشخاص و عملکرد اشخاص برمی گردد. بخش بیشتر آن ریشه در سیاست ها، قوانین و مقررات اشتباه و ناکارآمد دارد. حتی اگر فرد سعی در بهبود عملکرد داشته باشد اما سیاست و قوانین اشتباه این بستر را برای آنها فراهم کرده است تا چنین عملکردی از آنها رقم بخورد.

انتقاد از نحوه قیمت گذاری کالاهای صادراتی

بازرگانی خراسان رضوی افزود: متأسفانه با مطرح شدن تعهد ارزی، از سال ۹۷ تاکنون عرصه برای صادرکنندگان بسیار تنگ شده و فشاری که در این بازه زمانی شاهد بودیم، طی ۳۰ سال گذشته تجربه نشده است.

فقدان متولی مستقیم حوزه تجارت، اساس مشکلات امروز اقتصاد است

در ادامه، «محمدحسین روشنگر»، رئیس کمیسیون تجارت اتاق بازرگانی خراسان رضوی با بیان اینکه تنها بخشی از موضوعات حوزه تجارت به سازمان توسعه تجارت محول شده است، تصریح کرد: این در حالی است که حوزه تجارت بسیار عظیم است. فقدان متولی مستقیم و جدی حوزه تجارت، اساس مشکلات امروز اقتصاد کشور ماست. نمی توان تمامی حوزه های بازار، صنعت، معدن و تجارت را به یک وزیر سپرد. این حوزه هادر تضاد با یکدیگرند.

روشنگر با طرح این سوال که چرا برخی مدعی هستند که صادرکننده ارزش حاصل از صادرات خود را کشور باز نمی گرداند، خاطر نشان کرد: تک نرخی شدن ارزش خواسته اصلی بخش خصوصی است. بایستی مشوقی برای صادرکنندگان خوش حسابی که تعهد ارزی خود را سر موعد مقرر پرداخت کردند، تعیین شود تا بدین ترتیب مردم نتیجه احترام به قوانین و مقررات را لمس کنند.

رئیس کمیسیون تجارت اتاق بازرگانی خراسان رضوی عنوان کرد: صادرات ربالی به افغانستان باید به رسمیت شناخته شود؛ چرا که صادرکنندگان در این حوزه چاره ای ندارند.

بخش کشاورزی و صنعت غذا، بیشترین سهم از مشوق های صادراتی را داراست

سپس تریبون در اختیار «محمود بازاری»، مدیرکل دفتر ترویج تجارت سازمان توسعه تجارت ایران قرار گرفت. او تصریح کرد: کشاورزی یکی از حوزه های مهم و تاثیرگذار در حوزه صادرات است؛ اما در ۴ ماهه پایانی سال ۱۴۰۰ و ۴ ماهه نخست سال جاری در حوزه کشاورزی بافت صادرات مواجه هستیم که این مساله دلایل متعددی دارد. یکی از دلایل اصلی این مبحث، ارزش صادراتی و تعهدات ارزی از سال ۱۳۹۷ تاکنون است.

وی خاطر نشان کرد: قیمت تمام شده در محصولات کشاورزی صادراتی، تقریباً هم تراز با نرخ بازار است و در حوزه کشاورزی متاثر از ارزش بازار هستیم.

مدیرکل دفتر ترویج تجارت سازمان توسعه تجارت ایران افزود: در حوزه کشاورزی ظرفیت های بسیار خوبی داریم که متأسفانه از این پتانسیل به خوبی استفاده نشده است. سازمان توسعه تجارت از سال ۱۳۸۰ مشوق هایی را برای این حوزه هادر نظر گرفته و بخش کشاورزی و صنعت غذا بیشترین سهم از مشوق های صادراتی را از آن خود کرده است؛ اما با وجود رشدی که طی سال های اخیر داشتیم، هنوز از ظرفیت ها به خوبی استفاده نشده است.

وی خاطر نشان کرد: با رویکرد جدید دولت و وزارت صمت، ساختار تجارت خارجی دچار

در نشست مشترک اعضای کمیسیون های «کشاورزی و آب» و «تجارت» اتاق خراسان رضوی با مسئولان سازمان توسعه تجارت مطرح شد

در جلسه مشترک کمیسیون های «کشاورزی و آب» و «تجارت» اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی، موضوع قیمت گذاری کالاهای صادراتی و ورود موقت و فرصت ها و چالش های صادرکنندگان بخش کشاورزی و مسئله رفع تعهدات ارزی صادرکنندگان، بررسی شد.

به گزارش روابط عمومی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی، «علی شریعتی مقدم» در ابتدای این جلسه اظهار کرد: انتظار ما این است که مصوبات کارگروه توسعه صادرات استان مورد پیگیری قرار بگیرد تا مشکلات متعدد حوزه صادرات به ویژه قیمت گذاری به مرور زمان حل و فصل شود.

شریعتی مقدم با اشاره به افزایش ۲ تا ۳ برابری قیمت پایه صادراتی در برخی محصولات، گفت: جلسات متعددی با مسئولین بانک مرکزی برگزار گردید و اعلام شد در صورت تسویه بدهی سالهای گذشته صادرکنندگان، قیمت ها تعدیل خواهد شد. با وزیر اقتصاد نیز به توافق رسیدیم که اتاق در این باره در صددی را اعلام کند تا دولت این درصد را از قیمت پایه صادراتی تعدیل کند. بر این اساس، با بررسی های انجام شده، مشخص گردید ۳۰ درصد قیمت پایه های صادراتی بایستی تعدیل شود.

رئیس کمیسیون کشاورزی و آب اتاق

تغییراتی شد و حوزه بین الملل و صادرات بیشتر مورد توجه قرار خواهد گرفت تا بدین ترتیب بتوانیم از ظرفیت بازارها بهتر استفاده کنیم

وی خاطر نشان کرد: فرمول محاسبه قیمت پایه صادراتی کالاها، به استناد ماده ۱۶ قانون امور گمرکی و ماده ۲۲ آیین نامه تعیین شده است که این فرمول در شرایط تحریم و جهش ارز برای بنگاه های مختلف مبنای خاص خود را دارد.

مدیر کل دفتر ترویج تجارت سازمان توسعه تجارت ایران افزود: به منظور بین المللی سازی بنگاه های صادراتی باید از مدل توسعه یافته ایجاد کنسرسيوم استفاده کرد که به صورت تخصصی در دنیا در حال فعالیتند. در همین راستا، علی رغم گرفتاری ها و مشکلات، اولین کنسرسيوم غذایی و صادراتی کشور را راه اندازی کردیم که امیدواریم این موارد به تمامی استان ها تسری پیدا کند. تحقق این مهم همکاری کمیسیون ها و اتاق های بازرگانی را می طلبد تا بر روی این مباحث به شکل جدی تری اندیشیده شود. در بخش خصوصی باید این اراده شکل بگیرد که شرکت ها به صورت زنجیره در کنار یکدیگر قرار بگیرند تا بانه مالی مناسب تر و توان بازاریابی بهتری وارد بازارها شوند. اتاق بازرگانی می تواند در این زمینه نقش آفرینی

مصوبه ای برای حل مشکل قیمت گذاری گمرکی

در بخش دیگری از نشست، محمود اسکندری، مدیر کل دفتر خدمات بازرگانی سازمان توسعه تجارت ایران و مسئول کمیته اقدام ارزی سازمان توسعه تجارت ایران تصریح کرد: دفتر تعیین ارزش گمرک باید محصولاتی را که از سال ۹۷ قیمت گذاری و هم اکنون با افت قیمت مواجه شده اند، به سازمان توسعه تجارت اعلام کند. کمیته اقدام ارزی، مصوبه ای را تدوین کرده که امید می رود بتوانیم نظر دیگران را برای اجرایی کردن این مصوبه کسب کنیم. این مصوبه حاکی از آن است که اگر قیمت کالایی از سال ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ در گمرک کاهش یافته باشد، این مابه التفاوت کاهش نرخ، نباید مشمول تعهد ارزی باشد. ما معتقدیم مشکل بسیاری از تجار با این مصوبه حل و فصل خواهد شد.

اسکندری افزود: دوره بازگشت ارز در گذشته کوتاه مدت بوده است؛ اما کمیته اقدام ارزی با تدوین روش های ۹ گانه ای که اعلام کرده، باعث شده است که رشد خوبی را در این حوزه شاهد باشیم.

وی یادآور شد: برخی مدعی اند که صادرات یکی از راه های خروج سرمایه و ارز از کشور است و حمله عجیبی به صادرکنندگان صورت می گیرد اما با ارائه اعداد و ارقام می توان پی برد که نه تنها تجار و صادرکنندگان عملکرد بسیار خوبی داشتند بلکه تعهد ارزی خود را در موعد مقرر ایفا کرده اند.

۵ الی ۷ محصول باید برای اخذ عوارض آب مجازی معرفی شوند

محمد علی ضیغمی، معاون خدمات تجاری سازمان توسعه تجارت ایران نیز افزود: در حال حاضر جایگاه سازمان توسعه تجارت ارتقا پیدا کرده است. ۳۶ الی ۳۷ مصوبه تنظیم کرده ایم که یکی از این موارد، بحث آزاد شدن صادرات مجدد است. پیش از این، در این حوزه با خلأ قانونی یا اجرائی مواجه بودیم.

ضیغمی بابیان اینکه توانستیم بحث عبور موقت را تسهیل کنیم، افزود: در خصوص کربدورها نیز اقدامات خوبی صورت خواهد گرفت. همچنین، سازمان در خصوص مدل های مختلف ایفای تعهد ارزی اقداماتی در دست اجرا دارد و قریب به ۲ ماه است اقداماتی در این رابطه در حال

اجراست.

وی اظهار کرد: مبحث آب مجازی برای صادرات به اوراسیا مورد توجه قرار گرفته است. البته پیشنهاد شده ۵ الی ۷ محصول برای اخذ عوارض آب مجازی معرفی شوند و مابقی محصولات معاف از این عوارض باشند. از این رو ضروری است که بخش خصوصی نیز پیگیر این امر از طریق وزارت جهاد کشاورزی باشد تا این پیشنهاد مصوب گردد. این مهم هم‌اکنون به ستاد تدابیر ویژه اقتصادی ارسال شده تا عملاً اعلام مشمول عوارض آب مجازی توسط سازمان صمت و کشاورزی معرفی شوند.

گروه بندی کالاهای مختلف برای ایفای تعهدات ارزی

در ادامه، ناهید دشتدار، معاون دفتر خدمات بازرگانی سازمان توسعه تجارت ایران تصریح کرد: در فروردین سال جاری اصلاح قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز توسط مجلس شورای اسلامی ابلاغ شد که در آن به مسائل ارزی بسیار پرداخته شده است. در این قانون مهلتی ۳ ماهه برای ایفای تعهد ارزی در نظر گرفته شده است اما با ریزنی که با بانک مرکزی داشتیم، مقرر شد کالاهای مختلف گروه بندی شوند و سازمان برای هر کالا زمان مشخصی را تعیین کند تا مشخص شود هر گروه کالایی برای رفع تعهد ارزی چه میزان زمان خواهد داشت.

وی ادامه داد: در سال گذشته مهلت بازگشت ارز فروش و صنایع دستی افزایش پیدا کرد. در سال جاری مقرر است که گروه های کالایی مختلف بررسی شود و کارشناسی های لازم صورت بگیرد و براساس آن از ۳ ماهه مهلتی که مجلس تعیین کرده تا یکساله که سازمان قائل شده، بازه زمانی برای ایفای تعهدات ارزی تعیین گردد. کمیته اقدام ارزی برای بررسی موارد خاصی که قانون برای آن وجود ندارد، صلاحیت رسیدگی دارد و در این حوزه به این کمیته تفویض اختیار صورت گرفته است.

تدبیر ویژه ای برای حمایت از صادر کننده اندیشیده شود

در بخش دیگری از نشست، معجید

محمدنژاد، نائب رئیس کمیسیون تجارت اتاق بازرگانی خراسان رضوی تصریح کرد: اینکه کشور دچار بحران است و نیاز به ارز دارد، قابل درک و لمس است؛ اما این که صادر کننده بخواهد تمام سرمایه خود را صرف نوسانات بازار کند، به دور از انصاف است. تقاضایمان این است که تدبیر ویژه ای برای حمایت از صادر کننده و خروج اواز چالش ها اندیشیده شود. محمدنژاد یادآور شد: اگر صادر کننده احساس ناامنی کند، قطعاً در خارج از ایران سرمایه گذاری خواهد کرد و این بدان معناست که هم منابع و هم تکنولوژی خود را به کشوری دیگر صادر می کنیم.

صادرات ریالی به افغانستان به رسمیت شناخته شود

محمدعلی امیرفخریان، رئیس اداره بازرگانی خارجی سازمان صمت خراسان رضوی نیز تصریح کرد: در استان خراسان رضوی پذیرای میهمانانی از افغانستان هستیم. این اتباع در کشور ما خدمات ارائه می کنند، همان گونه که ما صادرات خدمات فنی و مهندسی داریم؛ با این تفاوت که خدمات تبعه های افغان ثبت و ضبط نمی شود. حال زمانی که بحث صادرات ریالی مطرح می شود، عنوان می کنند که صادرات به صورت ریالی معنایی ندارد. این در حالی است که اتباع افغان که در ایران کار می کنند، برای خانواده خود در افغانستان و جوهی رابه صورت ریالی ارسال کرده و این ریال را برای واردات کالا استفاده می کنند. لذا صادرات ریالی به افغانستان باید تا حد قابل قبولی پذیرفته و این مهم به رسمیت شناخته شود و گرنه شاهد خروج ارز از کشور خواهیم بود.

امیرفخریان تصریح کرد: صادرات ریالی به افغانستان مانع از خروج ارز از کشور می شود و قطعاً پذیرش صادرات ریالی، باعث افزایش صادرات خواهد شد و مشکلات به مراتب کاهش خواهد یافت.

واگذاری تعیین قیمت محصولات کشاورزی به استان تجربه موفق است

در ادامه، علی غفوری مقدم، معاون بازرگانی و توسعه تجارت سازمان صمت خراسان رضوی تصریح کرد: باروش های ۹ گانه ای که کمیته اقدام ارزی برای حل مشکل تعهد ارزی تدوین کرده بنابر این بوده که چالش های صادر کنندگان کاهش پیدا کند.

وی خاطر نشان کرد: خراسان رضوی در کمیته اقدام ارزی حضور مستمر و موثری داشته تا از این مصوبات به نفع صادر کنندگان استان استفاده شود. اصلاح نرخ ارز و تاثیر آن در قیمت تمام شده محصولات کشاورزی و دامی این نگرانی را ایجاد کرده که برخی از صادرات این محصولات کاهش پیدا کند. در بازار رقابتی با کشورهای همسایه این لطمه را خواهیم خورد. کما این که در یک بازه زمانی ۴ الی ۷ ماهه کاهش صادرات محصولات کشاورزی مواجه بودیم. غفوری مقدم ادامه داد: در خصوص نحوه قیمت گذاری محصولات کشاورزی و قیمت پایه صادراتی محصولات کشاورزی هر کمکی که امکان پذیر باشد، صورت خواهد گرفت و واگذاری این مسائل به استان نیز تجربه موفق خواهد بود.

معاون بازرگانی و توسعه تجارت سازمان صمت خراسان رضوی خاطر نشان کرد: آمار کلی حاکی از افزایش صادرات است اما باید به این مهم توجه داشت که سهم خراسان رضوی در حوزه صادرات باید افزایش پیدا کند و این استان باید به سهم گذشته خود در جایگاه کشوری باز گردد. خراسان رضوی با کاهش صادرات مواجه بوده که بخشی از آن به تحولات کشور افغانستان بازمی گردد. حال باید از مکانیزم های جایگزین برای افزایش صادرات استفاده کنیم.

خراسان رضوی، استانی موفق و برتر در حوزه کشاورزی است

در بخش دیگری از نشست، شهرام عیدی زاده، سرپرست دفتر مطالعات و پژوهش های اتاق بازرگانی خراسان رضوی ضمن بیانی مختصر از وضعیت کشاورزی و تجارت استان، تصریح کرد: خراسان رضوی دارای یک میلیون هکتار سطح زیر کشت محصولات زراعی، دامی و باغی است و در چندین محصول رتبه نخست را داراست؛ به طور مثال، در محصولات زعفران و زیره

می شود.

وی خاطر نشان کرد: مادر دی ماه ۱۴۰۰، ۵۸ درصد، در بهمن ماه ۳۳ درصد، در اسفند ماه ۳۸ درصد، در فروردین ماه ۶۰ درصد و در اردیبهشت ماه ۱۷ درصد کاهش صادرات داشتیم. این کاهش صادرات به دلیل هزینه صادراتی معادل ۱۲ میلیون و ۸۱۰ هزار تومان بوده است. از سوی دیگر، قاچاق پررنگ شده است؛ چرا که قاچاقچی این هزینه ها را پرداخت نخواهد کرد. از این رو قاچاقچی زعفران را در بازارهای هدف صادراتی ۲۰ درصد پایین تر از قیمت بازار عرضه خواهد کرد که این مساله به ضرر صادرکننده اصلی است.

پیشی گرفتن پسته ترکیه از محصول ایرانی در بازار تاجیکستان

کاظم شیردل، رئیس هیات مدیره اتحادیه صادرکنندگان خراسان رضوی نیز تصریح کرد: پسته خراسان رضوی چندین سال در بازار تاجیکستان برندسازی شده است؛ اما به دلیل آن که قیمت تمام شده این محصول در بازار ایران افزایش یافته و قیمت پسته ترکیه کمتر است، بازار تاجیکستان به تصرف پسته های ترکیه درآمده است.

وی بایان اینکه تقاضای ما از دولتمردان آن است که برای اخذ مصوبات با بخش خصوصی مشورت شود، خاطر نشان کرد: لازم بود در خصوص افزایش قیمت محصولات کشاورزی با بخش خصوصی مشورتی شود و افزایش قیمت به صورت پلکانی اتفاق می افتاد؛ زیرا یکی از علت های کاهش بار صادراتی به کشورهای همسایه همین افزایش قیمت محصولات بوده است.

وهاب کوهستانی، دبیر اتاق بازرگانی مشترک ایران و افغانستان - شعبه مشهد نیز در این نشست تصریح کرد: سیب، سیب زمینی، گوجه فرنگی، پسته، زعفران و خرما بیشترین محصولات صادراتی ایران به افغانستان است و هم اکنون به فصل صادرات این محصولات به افغانستان نزدیک می شویم.

وی افزود: نکته قابل توجه آن است که صادرات سبزیجات در سال ۱۴۰۰ نسبت به سال ۱۳۹۹، ۴۷ درصد افول یافته که این مساله مربوط به تحولات سیاسی در افغانستان است. صادرات میوه ها به افغانستان نیز ۸ درصد صاف داشته است.

دبیر اتاق مشترک ایران و افغانستان یادآور شد: در حال حاضر شرایط صادرات به افغانستان خاص است. از این رو ما نمی توانیم بدون لحاظ کردن شرایط این کشور، برای صادرات به آن ها عمل کنیم. امروز تاجران افغانستانی زمانی که می خواهند از خود را از کشورشان خارج کنند باید هزینه ای بابت صرافی پرداخت کنند، علاوه بر این، برای رفع تعهد ارزی نیز باید خسارتی را متحمل شوند. حل این مسائل باید هر چه سریع تر در دستور کار قرار بگیرد.

رتبه نخست، محصول پسته رتبه دوم، انار در رتبه سوم و انگور در رتبه چهارم کشور قرار دارد. همچنین این استان در تولید گوشت قرمز رتبه نخست، در تولید تخم مرغ رتبه دوم و در شیر رتبه سوم را دارد.

عیدی زاده افزود: ۴۰ محصول برتر زراعی و دامی در استان شناسایی شده که از جمله آن ها می توان به پسته، زعفران، خربزه و ... اشاره کرد.

عیدی زاده خاطر نشان کرد: بررسی مزیت نسبی خراسان رضوی حاکی از آن است که استان در بخش کشاورزی، گاوداری، زراعت و باغداری، پرورش حیوانات و دام سنتی ارزش افزوده بالایی دارد. ضمن اینکه از لحاظ فیزیکی ۱۱،۶ درصد تولید ناخالص داخلی استان به بحث کشاورزی اختصاص دارد.

وی ادامه داد: جمعیت بهره بردار کشاورز ۳۳۸ هزار نفر است که در حوزه کشاورزی، زراعت و باغداری، دامپروری، طیور و ... مشغول به فعالیتند. از طرفی، خراسان رضوی به عنوان یک استان موفق و برتر در حوزه کشاورزی دارای توانمندی های فراوانی است و معمولاً بخش عمده ای از محصولات کشاورزی صادرات می شود. از نظر تراز بازرگانی استان آمارهای ۱۲ ماهه در دست جمع آوری است؛ اما آمار ۶ ماهه ۱۴۰۰ در بحث تجارت رشد چشمگیری داشته است.

هزینه صادرات یک کیلوگرم زعفران برای صادرکننده

در بخش دیگری از این نشست، غلامرضا میری، رئیس اتحادیه صادرکنندگان خراسان رضوی به ایراد سخن پرداخت و تصریح کرد: متأسفانه در خصوص افزایش نرخ پایه صادراتی هیچ مشورتی با تشکل های بخش خصوصی صورت نگرفت. در حال حاضر زعفران را بین ۱۳۰۰ الی ۱۳۵۰ هزار دلار صادر می کنیم اما نرخ پایه گمرکی آن، ۱۵۹۸ دلار است.

میری افزود: صادرات یک کیلوگرم زعفران برای صادرکننده ۱۲ میلیون و ۸۱۰ هزار تومان هزینه دارد. این ارقام مربوط به سامانه نیما و بازگشت ارز حاصل از صادرات و ... است که به عنوان هزینه سربار پرداخت

بازگشت ۱۲ واحد صنعتی راکد استان به چرخه تولید

خراسان رضوی ادامه داد: به عنوان مثال سقف واردات ماشین آلات خط تولید برای کسانی که پروانه بهره برداری دارند، نامحدود است، به این معنا که اگر از آن ماشین تولید داخل وجود نداشته باشد، امکان واردات آن میسر است، اما عده ای از تولیدکنندگان جواز تاسیس دارند که سقف ماشین آلات وارداتی خط تولید برای آنان محدود و ۵۰۰ هزار دلار است که این موضوع برای چند واحد در حال تاسیس مشکل ایجاد کرده بود.

وی افزود: با مکاتبات و نشست های متعددی که در وزارت صمت برگزار شد، وزیر در کمترین زمان با برداشته شدن محدودیت واردات ماشین آلات برای دارندگان جواز تاسیس صنعتی موافقت کرد که این مهم مسیر را برای توسعه واحدهای تولیدی استان و کل کشور گشود و نخستین گام در این بخش را استان خراسان رضوی برداشته بود.

رئیس سازمان صنعت، معدن و تجارت خراسان رضوی گفت: طرح های مختلفی برای ارتباط بیشتر صنعت و دانشگاه تدوین و اجرایی شده است، البته عمده واحدهای صنعتی استان متعلق به بخش خصوصی و از هدلینگ های بزرگ تولیدی هستند که تفاهم نامه هایی با دانشگاه ها دارند.

رجبی اظهار داشت: امسال اتاق فکر صنعت و فناوری با هماهنگی تشکلهای بخش خصوصی و هیات های اندیشه ورز ایجاد شد و همچنین ایجاد پردیس های ویژه صنعت و معدن و تجارت در دستور کار قرار گرفته است که زمینه ارتباط مستقیم بین تولیدکنندگان و واحدهای فناوری و دانش بنیان فراهم و به توسعه دانش در تولید کشور کمک می کنند.

رئیس سازمان صنعت، معدن و تجارت خراسان رضوی با بیان اینکه پردیس معدن ایجاد شده و ایجاد پردیس صنعت در حال پیگیری است، افزود: خراسان رضوی با برخورداری از یک هزار پروانه، بیشترین پروانه بهره برداری معدنی را در کل کشور دارد.

وی اظهار داشت: دانشگاه در برورسانی روش های اکتشاف و استخراج معدن به صاحبان صنایع و معادن کمک شایانی می کند لذا پردیس معدن تلاش می کند که دانش روز دانشگاه و شرکت های فناوری را برای رشد و توسعه و بهره وری در کنار معادن و صنایع معدنی قرار دهد.

رجبی افزود: خراسان رضوی در حوزه صنایع هم در رسته های قطعه سازی، غذایی، پلیمری مزیت هایی دارد که می توان این موضوعات را در ارتباط گیری بهتر با دانشگاه در قالب پردیس صنعت و پردیس دارویی دنبال کرد.

رئیس سازمان صنعت، معدن و تجارت خراسان رضوی گفت: باید نیاز به روز آمد شدن در واحدهای بزرگ تولیدی ایجاد شود تا برای موفقیت در فضای رقابتی، به سمت استفاده از فناوری های جدید بروند، در این بخش واحدهای فناوری به کمک بخش تولید می آیند، باید این ارتباط برقرار و فناوری در اختیار تولید قرار گیرد.

رئیس سازمان صنعت، معدن و تجارت خراسان رضوی با اشاره به تدوین برنامه چهار ساله برای بخش های کاری این نهاد گفت: در این راستا وضعیت فعلی امان در حوزه های صنعت، معدن و تجارت شناسایی شده و تکلیف این بخش ها برای توسعه و حل مشکلات تا چهار سال آینده مشخص شده است.

رجبی افزود: احیاء اقتصادی کردن واحدهای صنعتی و معدنی راکد یکی از برنامه های این سازمان است، در این راستا از آنجا که بهره برداران معدنی سرمایه گذاران بخش خصوصی هستند، می توان از واحد راکدی که پروانه بهره برداری آن به پایان رسیده، طبق ماده ۲۰ قانون

رئیس سازمان صنعت، معدن و تجارت خراسان رضوی گفت: هم اینک ۳۷۳ واحد صنعتی راکد در استان وجود دارد که همه آنها دسته بندی شده اند و واحدهایی که دیگر امکان احیای آنها نیست به درخواست صاحب واحد پروانه اش ابطال شد و تغییر فرآیند تولید داده و پروانه جدید برای آن صادر شده است و در این راستا تقریباً با تلاش و برنامه ریزی انجام گرفته موفق شدیم پارسال ۱۲ واحد صنعتی راکد استان را به چرخه تولید بازگردانیم.

به گزارش اقتصاد آسیا، امیررضا رجبی روز دوشنبه در نشست خبری به مناسبت دهه تولید در محل خانه صنعت، معدن و تجارت خراسان رضوی افزود: در سه ماهه نخست امسال ۹۸ پروانه بهره برداری صنعتی با ۹۰۰ میلیارد تومان سرمایه گذاری و اشتغالزایی برای یک هزار و ۹۰۰ نفر در خراسان رضوی صادر شد.

رئیس سازمان صنعت، معدن و تجارت خراسان رضوی اظهار داشت: اولویت دولت سیزدهم در حوزه صمت حمایت کامل از تولید داخل، توسعه معادن، راه اندازی و احیای واحدهای راکد، توسعه مراودات تجاری با کشورهای همسایه است که این اهداف خود را در قالب آمار سال ۱۴۰۰ و در سه ماهه امسال نشان می دهد.

وی گفت: در سه ماهه نخست امسال بیش از ۶۰ واحد صنعتی بین ۲۰ تا ۲۰۰ درصد ارتقای ظرفیت تولید داشتند.

رجبی بیان کرد: یکی دیگر از اقدامات سازمان صمت شناسایی گلوگاه های توسعه در حوزه های حوزه صنعت، معدن و تجارت است چرا که پس از ابلاغ برخی قوانین و مقررات از طریق وزارتخانه، اجرای آنها دچار مشکل می شود.

رئیس سازمان صنعت، معدن و تجارت

زمان اقداماتی انجام گرفته که واحدهای تولیدی را مدیریت کند. حوزه صنعت و معدن را تشویق کردیم تا در زمینه ایجاد نیروگاه‌ها سرمایه گذاری کنند و حتی برای آن‌ها مصوبه هم گرفته‌ایم. واحدهایی که از طریق شرکت‌های صنعتی و معدنی نیروگاه ایجاد می‌کنند نرخ مواد اولیه‌شان مانند گاز معادل نیروگاه‌های دولتی حساب می‌شود. خوشبختانه استفاده دیزل ژنراتورها در حوزه تولید و صنعتی مورد توجه بوده است.

اقتصاد باید مبتنی بر علم باشد

در ادامه حسن حسینی، رئیس خانه صنعت، معدن و تجارت خراسان رضوی اظهار کرد: با توجه به تحولات عمده رخ داده در کشور همچون جابه جایی دولت‌ها، کورسوی امیدی جهت تغییر و بهبود شرایط وجود داشت، اما برخی از مشکلات و چالش‌ها در عرصه تولید همچنان وجود دارد. متأسفانه معضل بزرگی که ما در حال حاضر با آن رو به رو هستیم، اقتصادی است که با سیاست در آمیخته شده است. اقتصاد باید مبتنی بر علم باشد، اما متأسفانه در کشور ما جنبه سیاسی به خود گرفته است.

وی افزود: برخی از اقداماتی که از جانب مسئولان ذی ربط صورت می‌گیرد همچون رفت و آمدهای تجاری و سفر نماینده‌های کشورهای گوناگون به ایران، بارقه‌ای از امید را جهت سامان دادن روابط تجاری و بازرگانی مان به ارمغان می‌آورد.

رئیس خانه صنعت، معدن و تجارت خراسان رضوی ضمن تأکید بر لزوم افزایش توجه به عمل‌گرایی بیان کرد: در کشور ما بیش از آنکه به عمل‌گرایی پرداخته شود به شعار دادن توجه می‌شود. در حوزه تولید و حمایت از فعالیت‌های تولیدی شعارهای متعددی وجود دارد، اما در عمل حمایت و پشتیبانی لازم جهت توسعه این مهم دیده نمی‌شود. فعالیت‌های تولیدی در حال حاضر از لحاظ زیرساخت با چالش‌های مختلفی همچون تامین برق، گاز و زمین مواجه هستند.

در ضمن در این نشست از پوستر روز ملی صنعت و معدن خراسان رضوی رونمایی شد.

معادن از بهره بردار آن سلب صلاحیت کرد که پیگیر تحقق این مهم هستیم.

وی با اشاره به غیرفعال بودن نیمی از معادن خراسان رضوی گفت: اخیراً ۳۲۵ معدن را کد استان در مزایده عمومی شرکت داده شد اما فردی در آن شرکت نکرد زیرا احساس می‌کردند که زمان بهره برداری از این معادن نیست.

رجبی در پاسخ به سوالی در خصوص اینکه حساب‌های برخی از واحدهای صنایع معدنی در خارج از استان قرار دارد و مالیات آنها در استان‌های دیگر پرداخت می‌شود، گفت: مالیات ستانی از واحدهای صنعتی مربوط به مکان ثبت آن شرکت می‌شود، اگر بنگاه اقتصادی در مشهد ثبت شده باشد، نهاد مربوطه مالیات آن را در همین شهر دریافت می‌کند.

وی اضافه کرد: اساساً داشتن حساب‌های مختلف روی بخش مالیات ستانی از بنگاه‌های اقتصادی تأثیری ندارد اما به صاحبان بنگاه‌ها توصیه می‌شود که حساب‌های بانکی خود را در مکان فعالیتشان قرار دهند.

رئیس سازمان صنعت، معدن و تجارت خراسان رضوی در خصوص خسارات ناشی از قطعی برق در بخش‌های تولیدی خاطرنشان کرد: متأسفانه در طول چند سال اخیر برای توسعه زیرساخت‌ها سرمایه گذاری صورت نگرفته است که این مساله اثرات زیادی را از سال قبل تا کنون در پی داشته و منجر به قطعی برق شده است. برای حل این مساله زمانبندی مدیریت بار صورت گرفته است.

رجبی افزود: با انجام زمانبندی در سال جاری علاوه بر مدیریت مصرف بار در صنعت برق، فضای تولید نیز با کمترین تنش روبه‌رو شده است. خاموشی‌ها طی سال گذشته برای بخش‌های سیمانی، فولادی و ... مشکلات زیادی را به وجود آورد، اما امسال با توافقاتی که انجام شد زمانبندی‌هایی برای قطع برق صنایع صورت گرفت. برای مثال برای واحدهای تولیدی بزرگ مانند فولاد و سیمان محدودیت انرژی از ۱۲ شب ۸ صبح برداشته شد.

وی در خصوص تدابیر اندیشیده شده در راستای مدیریت قطعی برق گفت: همان

در جلسه شورای ملی زعفران با مسئولان سازمان توسعه تجارت تاکید شد

لزوم حذف تعهد ارزی در حوزه زعفران به عنوان مشوق صادراتی

صندوق توسعه زعفران به منظور صرف هزینه برای افزایش مصرف زعفران و همچنین معرفی جهانی آن شده بود که مورد موافقت واقع نشد.

زعفران، میراث و تمدن کشاورزی کشور

علی شریعتی مقدم، رئیس کمیسیون کشاورزی و آب اتاق مشهد نیز با بررسی جهش صادراتی زعفران در دهه ۷۰، گفت: از سال ۷۵ تا ۸۴ صادرات زعفران ۸ برابر شد که علت آن قیمت بالای ارز و افزایش تولید به دلیل گسترش کشت زعفران از مناطق جنوبی تر خراسان به مناطقی مانند تربت حیدریه بود.

وی با تاکید بر اینکه تاریخ قابل تکرار است، تصریح کرد: اکنون اگر چه کشت زعفران در کشور مارو به زوال است و ۳۰ کشور دیگر بر روی کشت آن کار می کنند؛ اما مادر این حوزه دارای مزیت هستیم و اقلیم و آب و هوای کشور به نوعی باز زعفران سازگار است و این محصول به نوعی میراث و تمدن کشاورزی ما محسوب می شود.

شریعتی مقدم در ادامه افزود: اکنون مشکل حوزه زعفران، قیمت و بسته بندی نیست؛ بلکه معرفی و تبلیغ این محصول است و باید با شناخت کامل تر آن، جنبه های تحقیقاتی را کامل تر کرد.

این عضو شورای ملی زعفران، عنوان کرد: اکنون می توان به صورت آزمایشی، به عنوان مشوق، محصول زعفران را از تعهد ارزی معاف کرد.

وی با انتقاد از دخالت افراد غیر متخصص در صادرات زعفران، تصریح کرد: شرکت های مستقر در خراسان جنوبی در حوزه زعفران، عمر و سرمایه خود را در استاندارد سازی این حوزه صرف کردند و بخش خصوصی حوزه زعفران از اغلب محصولات پیشی گرفته است؛ برای مثال، در حوزه زیره سبز، خراسان سال ها پیش مرکز تولید این محصول بود و کار تجاری و صادرات انجام می داد؛ اما این ظرفیت تا حد زیادی از بین رفت؛ زیرا سرمایه گذاری ها فقط تجاری بود و عمق علمی نداشت.

این عضو شورای ملی زعفران تاکید کرد: معتقدم باید در این باره تصمیم گیری شود که میزان صادرات را در ۵ سال آینده با ارزش افزوده به ۳ برابر برسانیم.

شریعتی مقدم افزود: حذف تعهد ارزی و جهش صادراتی مبتنی بر ارزش آفرینی و ارزش افزوده در حوزه زعفران، در واقع نقطه عطفی در صادرات خواهد بود که باید به عنوان یک مصوبه، راهکاری برای آن پیدا کرد و در آینده نیز می توان آن را به محصولات دیگر تعمیم داد.

لزوم تناسب تولید و صادرات زعفران

فرشید منوچهری، دبیر شورای ملی زعفران نیز در این جلسه با انتقاد از وضع قانون

در جلسه هیئت رئیسه شورای ملی زعفران که با حضور سرپرست دفتر ترویج تجارت سازمان توسعه تجارت ایران برگزار شد، موضوعاتی چون افزایش بازدهی محصول زعفران، مشکلات ناشی از اجرای قانون انتزاع، موانع صادرات و قاچاق صادرات زعفران به افغانستان و معرفی و تبلیغ بیشتر زعفران مطرح و بررسی گردید.

به گزارش روابط عمومی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی، محسن احتشام، رئیس شورای ملی زعفران در این نشست، با اشاره به مصوبه مجلس شورای اسلامی در خصوص عوارض آب مجازی، خاطر نشان کرد: زعفران محصولی کم آب بر بوده و آب چندان مصرف نمی کند و همچنین در زمان صادرات کاملاً خشک می باشد. در نتیجه عوارض آب مجازی در مورد زعفران مفهومی ندارد و در این خصوص مکاتبات متعددی با ارگان های دولتی داشته ایم.

احتشام به موضوع برند ملی زعفران اشاره و اظهار کرد: به همت شورای ملی زعفران، نشان جغرافیایی زعفران و نشان جمعی زعفران ثبت داخلی شده و لسی با توجه به هنگامت بودن هزینه و نبود بودجه لازم، ثبت برند بین المللی آن متوقف شده است.

وی همچنین از طرح جهش تولید و صادرات زعفران که در سال ۸۹ توسط شورای ملی زعفران تهیه شده، گفت و افزود: در طرح مذکور پیشنهاد کسب نیم درصد ارزش صادراتی زعفران و واریز آن به

انتزاع، اظهار کرد: طبق قانون انتزاع، اختیار صادرات محصولات کشاورزی از سازمان توسعه تجارت و صمت که سال‌ها در این زمینه تجربه دارند، به سازمانی چون جهاد کشاورزی که تجربه‌ای در این زمینه نداشت، واگذار گردید.

منوچهری تاکید کرد: قطعا تولید و صادرات هر یک مقوله‌ای جدا هستند و هر کدام دانش و تجربه خاص خود را می‌طلبند و اجرای توان آن از سوی یک دستگاه قطعا مشکلات فراوانی را به همراه دارد.

دبیر شورای ملی زعفران اظهار امیدواری کرد که قانون انتزاع در خصوص تولید و صادرات در مجلس و هیئت دولت مطرح و از یکدیگر تفکیک گردد.

منوچهری با تاکید بر لزوم توجه به تجربیات گذشته افزود: نباید اجازه دهیم بلایی که بر سرفروش و پسته آمد، در حوزه زعفران هم اتفاق بیفتد. اکنون یک شرکت ایتالیایی در ازبکستان در سال اول ۶۰۰ هکتار و در سال دوم یک هزار هکتار را زیر کشت زعفران قرار داده و محصول آن نیز وارد بازار ایتالیا شده است. همچنین بلغارستان که زمانی از ما برای آموزش کشت و برداشت زعفران تقاضای کمک می‌کرد، اکنون به یک صادرکننده در این حوزه تبدیل شده است. انگیزه کشت زعفران در بسیاری از کشورها ایجاد شده و بیم آن می‌رود که به تدریج در آینده ایران جایگاه خود در این حوزه را از دست بدهد.

دبیر شورای ملی زعفران در ادامه گفت: این تصور برخی تصمیم‌گیران درباره اینکه با افزایش قیمت زعفران، سود صادرکننده نیز بیشتر خواهد شد، اشتباه است.

انتقاد از روش کنونی کشت و برداشت زعفران

وی با انتقاد از روش کنونی کشت و برداشت زعفران، عنوان کرد: چرا در شرایط فعلی با وجود محدودیت منابع آبی و گرانی دستمزدها و زیرساخت‌ها، حدود ۳ کیلوگرم زعفران در هر هکتار برداشت می‌شود؛ در حالی که یک کشاورز به راحتی می‌تواند تا ۱۰ و حتی ۴۱ کیلوگرم برداشت کند؟ اگر ۸ کیلوگرم زعفران در هر هکتار برداشت

شود، هزینه‌ها به ۳۵ تا ۴۰ درصد کاهش می‌یابد. در این صورت مادر بازارهای جهانی رقیبی نخواهیم داشت که برای کشت زعفران توجیه اقتصادی داشته باشد.

منوچهری با انتقاد از سیاستهای مربوط به بازگرداندن ارزش حاصل از صادرات، اظهار کرد: این وضعیت سبب تضعیف صادرکننده شده و صادرات زعفران را به سمت قاچاق سوق داده است که دارای تقلب و ناخالصی بسیاری بوده و به نام ایران وارد بازار می‌شود.

دبیر شورای ملی زعفران این گونه اقدامات را تهدیدی برای حیثیت و اعتبار کشور دانست و گفت: ما هنوز برای زعفران یک علامت تجاری ثبت شده در دنیا نداریم و حتی از برندهای خصوصی نیز در صورت مواجهه با مشکل حمایت نمی‌کنیم. امیدواریم در سازمان توسعه تجارت موضوع برندینگ تقویت شود و حوزه زعفران دارای یک برند زیربنایی و زیرساختی شود.

علل قاچاق زعفران به افغانستان

محمدعلی امیرفخریان، رییس اداره بازرگانی خارجی سازمان صمت خراسان رضوی نیز در خصوص قاچاق زعفران به افغانستان، اظهار کرد: با وجود مزیت تعرفه تجارت ترجیحی هند و چین به افغانستان، همچنین ایفای تعهدات ارزی در کشورمان با این وضعیت ارزش گذاری‌ها، مشخص است که زعفران به افغانستان قاچاق می‌شود.

امیرفخریان دریافت عوارض نیم درصدی آب مجازی از محصول زعفران را اقدامی غیرکارشناسی دانست و افزود: چرا یک گیاه کم‌آب‌بر به جای حمایت باید بیشترین عوارض را بپردازد؟ از طرفی، این امر موجب افزایش قاچاق زعفران به افغانستان می‌شود.

وی تصریح کرد: تمام این ابزارها سبب تقویت قاچاق می‌شود و در این زمینه باید با تصمیم‌گیری و ورود پیدا کرد. ضمن اینکه براساس قانون انتزاع دست مادر سازمان صمت کمی بسته شده و موضوع باید از سوی شورای ملی زعفران پیگیری گردد.

رییس اداره بازرگانی خارجی سازمان صمت خراسان رضوی خاطر نشان کرد: ما به عنوان بزرگترین تولیدکننده زعفران جهان، روزی با عنوان روز ملی زعفران و جشنواره این محصول نداریم، در حالی که جشنواره زعفران می‌تواند با جذب گردشگر، برای کشور ارزآوری داشته باشد.

کمیو دکنسر سیوم صادراتی زعفران

در بخش پایانی این نشست، محمدعلی ضیغمی، معاون خدمات تجاری سازمان توسعه تجارت ایران در واکنش به مباحث مطرح شده اظهار کرد: به نظر کمبود وجود کنسر سیوم صادراتی زعفران در کشور احساس می‌شود و مادر این حوزه به سرنوشت فرش دچار می‌شویم. متأسفانه شاهد بر خوردی سستی با مقوله زعفران هستیم.

ضیغمی تاکید کرد: اگر کنسر سیوم تشکیل شود، موضوع ثبت برند به راحتی انجام خواهد شد. لازم است مقوله تولید زعفران از صادرات تفکیک شود و روش‌های جدید کشت برای بازدهی بیشتر زمین‌های زیر کشت نیز مدنظر قرار گیرد.

ضیغمی افزود: اسپانیا در حوزه تولید، به صورت منطقی ورود پیدا کرده است. واضح است که این کشور به عنوان هاب برند زعفران و ادویه جات، ۱۵ سال پیش در زمینه اختراعات، افشانه‌های نانو زعفران را با هزینه‌های گزاف ۴۰ هزار دلاری ثبت کرده است؛ در حالی که مادر کشور می‌توانیم با حدود ۸ هزار دلار آن را ثبت کنیم.

وی در ادامه گفت: گروهی برای رفع مشکلات و گروهی برای ارائه راهکارهای جدید در حوزه زعفران باید فعالیت کنند و تازمانی که در حوزه دانش صنایع تبدیلی اقدام نشود، توسعه اتفاق نمی‌افتد.

ALWAYS AT THE PEAK

ربع قرن خوشنامی و افتخار

شرکت تولیدی و صنعتی سآمد

تولید کننده:

فرمالین

رزین اوره فرمآلدئید (UF)

رزین ملامین فرمآلدئید (MF)

فرم اوره (UFC)

چسب های پایه حلالی

چسب های پایه آبی

مشهد: کیلومتر ۲۷ بزرگراه قوچان

صندوق پستی: ۹۱۳۷۵-۴۵۶۶

تلفن: (۰۵۱)۳۱۶۶۹ (خط ۴۰)

فکس: (۰۵۱)۳۲۴۶۳۱۴

دفتر تهران: تلفن: ۸۸۷۷۴۲۵۵ (۰۲۱)

۸۸۷۹۰۶۶۹، ۸۸۷۹۰۶۸۰

فاکس: (۰۲۱)۸۸۷۹۵۲۹۵

www.samed.ir   samed@samed.ir

چسب درشید
اتصال ناگسستی در صنایع ایران